

Riksdagens protokoll

2013/14:74

Onsdagen den 26 februari

Kl. 09.00 – 16.46



Protokoll
2013/14:74

1 § Justering av protokoll

Protokollet för den 20 februari justerades.

2 § Anmälan om ny riksdagsledamot

Följande berättelse från Valprövningsnämnden upplästes och lades till handlingarna:

Berättelse om granskning av bevis för riksdagsledamot

Till Valprövningsnämnden har från Valmyndigheten inkommit bevis om att Roger Lamell (S) utsetts till ny ledamot av riksdagen fr.o.m. den 1 mars 2014 sedan Lena Sommestad (S) avsagt sig uppdraget.

Valprövningsnämnden har denna dag granskat beviset för den nye ledamoten och därvid funnit att det blivit utfärdat i enlighet med 14 kap. 28 § vallagen (2005:837).

Stockholm den 25 februari 2014

Marianne Eliason

ordförande

/Mattias Andersson

sekreterare

3 § Anmälan om fördröjda svar på interpellationer

Följande skrivelser hade kommit in:

Interpellation 2013/14:298

Till riksdagen

Interpellation 2013/14:298 Olika bedömning av våldtäktsanmälningar av Ann-Christin Ahlberg (S)

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 11 mars 2014.

Skälet till dröjsmålet är bl.a. tjänsteresa.

Stockholm den 24 februari 2014

Justitiedepartementet

Beatrice Ask

Till riksdagen

Interpellation 2013/14:299 Haverikommission gällande den bristande upprättelsen för våldtäktsoffer

av Hillevi Larsson (S)

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 11 mars 2014.

Skälet till dröjsmålet är bl.a. tjänsteresa.

Stockholm den 24 februari 2014

Justitiedepartementet

Beatrice Ask

4 § Anmälan om faktapromemoria

Förste vice talmannen anmälde att följande faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen hade kommit in och överlämnats till utskott:

2013/14:FPM55 Energipriser och energikostnader i Europa KOM(2014) 21 till näringsutskottet

5 § Ärenden för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:

Proposition

2013/14:132 till trafikutskottet

Redogörelser

2013/14:ER1 till utrikesutskottet

2013/14:ÖN1 till konstitutionsutskottet

2013/14:RAR1 till konstitutionsutskottet

2013/14:NL1 till konstitutionsutskottet

2013/14:PN1 till konstitutionsutskottet

2013/14:RR2 till finansutskottet

Motioner

2013/14:Sk4–Sk7 till skatteutskottet

EU-dokument

KOM(2014) 15 till näringsutskottet

6 § Ärenden för förnyad bordläggning

Följande dokument bordlades för andra gången:

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 2013/14:AU3

Finansutskottets betänkande 2013/14:FiU26

Konstitutionsutskottets betänkanden 2013/14:KU13 och KU30

Justitieuksottets betänkanden 2013/14:JuU15, JuU21, JuU37

Socialförsäkringsutskottets betänkande 2013/14:SfU7
Riksrevisionens rapport om bostadstillägg och äldreomsörjningsstöd (skr. 2013/14:45)
föredrogs.

*Riksrevisionens
rapport om bostads-
tillägg och äldre-
omsörjningsstöd*

Anf. 1 DAVID LÅNG (SD):

Fru talman! Vi debatterar betänkande 7 från socialförsäkringsutskottet, som bygger på Riksrevisionens rapport *Bostadstillägg och äldreomsörjningsstöd till pensionärer – när förmånerna fram?* Så ställs frågan i rubriken.

Riksrevisionens övergripande slutsats är att systemet för ålderspensionens tilläggsförmåner fungerar dåligt. Det är inte så att det finns smärre brister eller att det är lite smått otillräckligt, utan det står ”dåligt” i klartext i Riksrevisionens rapport. Det måste även regeringen se som allvarlig kritik – ordet ”dåligt” är ett starkt ord som nog ger oss alla anledning till viss eftertanke.

Det största problem som Riksrevisionen har konstaterat är att många pensionärer som i dag har det ekonomiskt svårt och har rätt till tilläggsförmåner helt enkelt inte vet att de är berättigade till dessa stöd. I rapporten nämns ett mörkertal på 37 procent vad gäller bostadstillägget, vilket är en kraftig ökning sedan den senaste undersökningen. Vad gäller äldreomsörjningsstöd antas siffran vara ännu högre.

Riksrevisionen gör uppskattningen att hela 140 000 pensionärer går miste om bostadstillägget och att hälften av dem går miste om så mycket som 930 kronor i månaden eller mer.

Vad som också är anmärkningsvärt är att vi har en regering som uppmärksammade problemet med stora mörkertal redan 2005 men som sedan 2007 inte har gjort särskilt mycket för att minska det. Med tanke på det är det kanske inte så konstigt att Riksrevisionen uttrycker sig i klartext, att systemet fungerar dåligt.

Vi sverigedemokrater vill gärna betrakta vårt parti som hela Sveriges parti – hela svenska folkets parti, inte minst de svenska pensionärernas. Vi eftersträvar en trygg ålderdom för dem som har arbetat, betalat skatt och bidragit till det svenska samhället.

När man då läser rapporter som dessa från Riksrevisionen finns det anledning att reagera på att många pensionärer inte vet om att de kan få en bättre privatekonomi. Samtidigt blir det vanligare att äldre hamnar hos kronofogden. Förra våren kunde vi till exempel i Dagens Nyheter läsa att antalet personer över 70 år i kronofogdens register har ökat med 13 procent de senaste åren. År 2012 rörde det sig om hela 19 000 ålderspensionärer.

Riksrevisionens sammanfattande slutsats är att det är motiverat för regeringen att se över hela grundskyddet, garantipensionerna inkluderade. Det är en slutsats som går helt i linje med vad Sverigedemokraterna har påpekat tidigare. Tilläggsförmånerna är i grunden bra. De ger lite mer till dem som har det allra sämst. Men tilläggsförmånerna borde inte behövas i den utsträckning som de behövs i dag.

I Sverigedemokraternas senaste budgetförslag vill vi kraftigt höja nivån på garantipensionen samtidigt som vi vill sänka skatten på pension. Det gör vi eftersom Sveriges pensionärer förtjänar bättre.

Som svar på Riksrevisionens skrivelse låter regeringen meddela att de avser att ge Pensionsmyndigheten i uppdrag att noggrannare undersöka mörkertalet för förmånerna och bedöma vilka förbättringar i information som behöver göras.

Det är positivt med en sådan utredning som regeringen föreslår, för det är viktigt att vi får noggrannare analyser av storleken på mörkertalet och på vilket sätt mörkertalet effektivast kan bli mindre. Men det påverkar inte det fundamentala fel som finns med dagens pensionssystem, nämligen att många inte klarar sig på sin pension.

Mot bakgrund av det vill jag gärna se en översyn av nivån på garantipensionen. Jag har därför skrivit en motion om detta med anledning av den här rapporten och yrkar bifall till Sverigedemokraternas reservation, som är reservation 2 i betänkandet.

Anf. 2 LARS-ARNE STAXÄNG (M):

Fru talman! Jag vill först yrka bifall till socialförsäkringsutskottets förslag.

Det är viktigt med ett grundskydd, och vi har ett grundskydd i Sverige. Vi har en garantipension och ett äldreförsörjningsstöd. Sedan kan man alltid önska att det grundskyddet kunde vara större. Men man kan också lura sig vid första anblicken av grundskyddet, att man bara tar upp garantipensionen eller äldreförsörjningsstödet. Jämte grundskyddet finns det ett bostadstillägg, men precis som Riksrevisionen säger är det många i Sverige som inte känner till bostadstillägget, som är en viktig komplettering av grundskyddet.

När man läser Riksrevisionens rapport visar det sig att till och med en majoritet av Sveriges pensionärer inte vet hur lagen är konstruerad, att bostadstillägget är en del av pensionstillägget. Man har gjort en undersökning, och det är framför allt de i gruppen som bor i villa som inte tror att de över huvud taget omfattas av bostadstillägget. Har man en förmögenhet av något slag tror man heller inte att man omfattas. Det äger delvis sin riktighet, men man kan ha en förmögenhet på ett par hundra tusen utan att tillägget blir mindre.

Man har kanske tidigare fått avslag eller har bekanta som har fått avslag. Alla de orsakerna är saker som gör att folk inte söker bostadstillägg, och då kommer man under fattigdomsgränsen.

En annan sak som Riksrevisionen tar upp är fattigdomsbegreppen. Precis som beträffande barnfattigdom finns det något som heter relativ fattigdom och absolut fattigdom. Relativ fattigdom är ett teoretiskt begrepp, där man tittar på medelinkomsten och tar 60 procent av den. Under det är man fattig. Har befolkningen fått en kraftig förbättring, som med jobbskatteavdragen, höjs gränsen uppåt, inte därför att man har svårare att betala hyra eller mat utan därför att det är ett relativt begrepp.

Vi kan också konstatera att det i kronofogdens register, som David Lång berättade om, finns 19 000, och antalet har ökat något på senare år. Men jämfört med andra länder ligger Sverige mycket lågt. Vi har nästan två miljoner pensionärer. Av dem hamnar ungefär 19 000 hos kronofogden. Det är en mycket låg siffra med internationella mått.

Man kan alltid önska att grundskyddet vore bättre och framför allt att informationen till pensionärerna om detta vore bättre.

Detta uppdrag har Pensionsmyndigheten fått i flera omgångar. Nu har man på ett riktigt bra sätt försökt och kommer framgent att komma med informationsinsatser som ligger på en betydligt högre nivå. Vi får hoppas att man på det sättet kan komma till rätta med det som Riksrevisionen har riktat kritik mot.
(Applåder)

I detta anförande instämde Gunilla Nordgren (M).

Anf. 3 KURT KVARNSTRÖM (S):

Fru talman! Vi debatterar bostadstilläggen, och jag vill till att börja med yrka bifall till vår reservation 1.

Det finns två utgångspunkter för att vi vill fortsätta utreda bostadstilläggen ordentligt. Den ena handlar om att det finns ett större mörkertal nu än tidigare, och vi är mycket bekymrade över denna utveckling. En orsak till det är den förändring av bostadstilläggen som har genomförts under senare år. Beräkningen och ett tillägg i bostadstilläggen gör det mycket mer komplicerat för den enskilda att förstå hur bostadstillägget fungerar. Det är en av grunderna. Men mörkertalet är en annan.

Jag är förvånad över att en majoritet – Alliansen med stöd av Sverigedemokraterna – inte stöder en sådan fortsatt utredning trots att man står här och talar om de stora problemen med bostadstilläggen. Men man stöder alltså inte vårt förslag om att utreda detta ordentligt för att få en bättre tillämpning.

Genom bostadstilläggen når man bäst dem som faktiskt har den svagaste ekonomin. Det har bevisats genom åren. Men då vore det på sin plats att verkligen analysera detta på ett bättre sätt. Därför är jag förvånad över att majoriteten inte vill det.

Sedan finns det en diskussion här om garantipensionen och pensionerna generellt. Att pensionerna inte har ökat i den takt som de borde ha gjort beror mest på att jobben inte finns. En stor arbetslöshet på 8 procent skapar naturligtvis inte heller den tillväxt på pensionsområdet som annars skulle vara möjlig. Det är kanske den största orsaken.

Sverigedemokraterna talar sig varma för att de har förslag om att sänka skatten på pensionerna. Men verkligheten är att de stödde det femte jobbskatteavdraget i stället för att stödja vårt förslag om att faktiskt göra en ordentlig justering på skattesidan för pensionärerna. Politiken hänger alltså ihop här för Sverigedemokraterna. De stöder de grupper som har det betydligt bättre än de grupper som vi i dag talar om och som har den allra sämsta ekonomin.

Jobben är, som sagt, kanske den viktigaste orsaken till att dessa grupper har det svårt i dagsläget, precis som många andra som har behov av ett samhällsstöd. Och jag är alltså förvånad över att vi inte får ett stöd i utskottet för att denna fråga ska utredas ordentligt.

Jag yrkar bifall till reservation 1.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under 15 §.)

8 § ILO:s rekommendation om nationellt socialt grundskydd

Socialförsäkringsutskottets betänkande 2013/14:SfU8
ILO:s rekommendation om nationellt socialt grundskydd (skr. 2013/14:52)
föredrogs.

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under 15 §.)

*Integritetsskydd vid
signalspaning i
försvarsunderrättelse-
verksamhet*

9 § Integritetsskydd vid signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet

Försvarsutskottets betänkande 2013/14:FöU5
Integritetsskydd vid signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet
(skr. 2013/14:54)
föredrogs.

Anf. 4 PETER RÅDBERG (MP):

Fru talman! Efter ett halvår av intensiv debatt om NSA:s avlyssning och spioneri mot allierade i Europa och miljontals privatpersoner runt om i världen samt avslöjandet om det nära samarbetet med Försvarets radioanstalt, FRA, lämnade regeringen i november förra året in skrivelsen *Integritetsskydd vid signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet*.

Skrivelsen är på endast sex sidor och beskriver väldigt ytligt den granskade verksamheten 2012 för Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten, Siun.

Kontrollverksamheten har genomförts på ungefär samma sätt som under 2011.

Det handlar om totalt 22 granskningar, varav 15 av FRA. 10 av dessa granskningar genomfördes enligt signalspaningslagen.

Ingen av dessa granskningar enligt signalspaningslagen har föranlett Siun att lämna några synpunkter eller förslag till FRA.

Därutöver rapporteras det att Siun har utfört fyra kontroller på enskildas begäran och kontrollerat om hans eller hennes meddelande har inhämtats i samband med signalspaning och om inhämtandet av uppgifter har skett i enlighet med signalspaningslagen. Inte heller här har något otillbörligt framkommit vid dessa kontroller.

Resultaten av 2012 års kontrollverksamhet har inte lett till att Siun framfört några synpunkter eller förslag till åtgärder till regeringen eller överlämnat några ärenden till någon annan myndighet.

Inte heller Integritetsskyddsrådet har enligt regeringens skrivelse haft något att anmärka på och har under 2012 inte funnit något skäl att rapportera till Siun.

Fru talman! Enligt Miljöpartiet lever denna knapphändiga redovisning inte upp till de förväntningar som riksdagen hade på en utförlig årlig redovisning när lagen om signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet antogs av riksdagen 2008.

För att visa att regeringen tar uppdraget på allvar borde den årliga redovisningen vara mycket utförligare och innehålla fler detaljer. Med de

avancerade sök- och analysverktyg som FRA har fått tillgång till av NSA öppnas oanade möjligheter till att övervaka enskilda människor.

Någon samlad utvärdering och uppföljning av vilken effekt samtliga hemliga tvångsmedel haft för effektiviteten inom signalspaningen har aldrig gjorts.

Det har inte heller gjorts någon analys om det har lett till att människors vardag och liv i Sverige blivit tryggare. Miljöpartiet efterlyser en redovisning av huruvida de hemliga tvångsmedlen varit effektiva i förhållande till uppsatta mål och avsett syfte och i förhållande till det integritetsintrång som har skett.

Endast regeringen, Regeringskansliet, Försvarmakten, Säkerhetspolisen och Rikskriminalpolisen får beställa signalspaning av FRA. På så sätt kan man säga att FRA ytterst är regeringens eget underrättelseverktyg.

Regeringen tillsätter dessutom medlemmarna i Förvarsunderrättelsesdomstolen, Försvarets underrättelsenämnd och Statens inspektion för förvarsunderrättelseverksamheten, Siun.

Även Sveriges Advokatsamfund riktar mycket skarp kritik mot regeringen med innebörden att regeringen inte följer lagen om förvarsunderrättelsesdomstol.

Advokatsamfundet konstaterar att regeringen i strid med lagen har underlåtit att förordna det föreskrivna antalet integritetsskyddsombud. Tre ombud saknas sedan tidigare förordnanden löpte ut den 1 december 2013. Trots nomineringar har inga nya ombud valts. Men jag måste, fru talman, säga att det kan ha skett efter detta, men när detta uppdagades var det inte så.

Förvarsdepartementet har meddelat att det inte går att lämna besked om när regeringen kommer att fatta beslut.

Det är mycket allvarligt att Förvarsunderrättelsesdomstolens ombud inte är fulltaliga, då deras uppgift är att ta till vara enskildas integritet när domstolen prövar de önskemål om signalspaning som Regeringskansliet framställer genom FRA.

Advokatsamfundet påpekar vidare i sin skrivelse att ”allvarliga frågor kan resas om regeringens verkliga vilja att värna Förvarsunderrättelsesdomstolens oberoende och att underkasta signalspaningen den extra kontroll som lagen syftar till”. Det gäller det sätt man hanterar förordningsärenden på samt det faktum att Förvarsdepartementets två senaste statssekreterare har förordat Förvarsdepartementets rättschef att söka tjänsten som ordförande i Förvarsunderrättelsesdomstolen. Advokatsamfundet påpekar att det enligt lag inte är möjligt att utse advokater som inte har nominerats av Advokatsamfundet.

Miljöpartiet menar att det är olyckligt att regeringen har behandlat de så viktiga integritetsfrågorna på det sätt jag nyss angav. Vi anser att det av princip är fel att bygga upp specialdomstolar av den här karaktären och menar att Förvarsunderrättelsesdomstolen inte fyller sin funktion och därför bör avskaffas. I stället bör den ersättas med tillståndsprövning av allmän domstol, så som med de hemliga tvångsmedlen i brottmål.

Miljöpartiet anser att det även krävs en ökad parlamentarisk insyn i FRA:s signalspaning. Bara tre av åtta riksdagspartier har i dag insyn via den löpande granskningen. I dag sköts tillsynen av Statens inspektion för förvarsunderrättelseverksamheten, Siun, i vars nämnd partierna har fem

platser. De innehas av Moderaterna, Socialdemokraterna och Folkpartiet. Två stolar står i dag tomma i väntan på att regeringen utser nya ledamöter. Vi i Miljöpartiet kräver att Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten ska utöka antalet representanter, så att alla partier får insyn i verksamheten genom att varje parti får minst en representant i Siun.

Fru talman! Efter uppgifterna från den amerikanske visselblåsaren Edward Snowden om FRA:s nära samarbete med amerikanska NSA om spaningen mot Ryssland kräver Miljöpartiet ökad insyn och skärpta regler kring övervakningen. Uppgifterna om övervakningen är mycket allvarliga. Sverige ska ha samarbete med andra underrättelseorganisationer, men Sverige ska *inte* gå andras ärenden. Det krävs klagoranden kring vem som gynnas av att spana på exempelvis Ryssland. Det finns anledning att tro att det inte är svenska intressen som är i fokus när man spanar. Det får inte vara beställningsjobb åt något annat lands underrättelse-tjänst.

Därför menar vi att FRA-lagen ska rivs upp och göras om i grunden. En parlamentarisk utredning ska tillsättas som grundligt ska gå igenom hur signalspaningen och försvarsunderrättelseverksamheten ska fungera med hänsyn till integriteten, proportionaliteten och effektiviteten. Det handlar om att reglera all verksamhet oavsett om det gäller teknikutveckling, signalspaning, försvarssamarbete eller informationssäkerhet.

Därmed, fru talman, yrkar jag bifall till reservationerna 1 och 6.

Anf. 5 MIKAEL JANSSON (SD):

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 2 och 4.

Signalspaning är Sveriges första försvarslinje. I en värld med nya hotbilder i form av global terrorism, informationsteknologiska hot och icke-konventionell krigföring är signalspaning något vi inte kan avstå. Samtidigt innebär det att den personliga integriteten hotas på ett nytt sätt: När internet skapar frihet att söka och finna skapar det och annan ny teknik också en bakdörr som gör att man som individ inte vet om man är privat eller iakttagen.

Försvarets signalspaning, som söker information som inte går från en svensk adress till en annan svensk adress, är i och för sig inte den största källan till otrygghet. Det finns många missförstånd angående det svenska försvarets signalspaning. En större risk för svenska medborgares integritet är andra nationers signalspaning – internettrafiken mellan svenska adresser passerar ju regelmässigt andra länder när IP-paketet inte känner några gränser. Det är emellertid viktigt att även det svenska försvarets signalspaning granskas på ett sätt som skapar förtroende hos medborgarna.

Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamhet, Siun, vakar över att signalspaningen följer lagens intentioner. Detta är en viktig parlamentarisk kontroll. Tyvärr är bara tre partier representerade i inspektionen. Detta bör ändras så att varje parti representeras av minst en ledamot. Först då kan förtroendet byggas så att vi inte får en ny missvisande debatt i stil med den förra FRA-debatten.

Det är viktigt att våra duktiga medarbetare vid FRA får känna vår tacksamhet gentemot deras förnämliga arbete. Försvarets signalspaning räddar liv.

Anf. 6 TORBJÖRN BJÖRLUND (V):

Fru talman! Det betänkande vi nu debatterar bygger på en skrivelse från Siun. Det är en beskrivning av övervakningen av FRA:s verksamhet som på många sätt är viktig – och på många sätt även anmärkningsvärd.

Jag vill börja med att yrka bifall till våra tre reservationer, nr 3, 5 och 6, som vi ska rösta om senare.

FRA-lagen har varit omdebatterad under rätt många år – ända sedan dess tillkomst – och vi vet att vi hade olika turer när vi skulle sätta den i sjön. Inte minst var det många borgerliga ledamöter som både hade gråten i halsen och på andra sätt försökte slingra sig ur den här varianten av övervakningslagar. Det förstår jag, för det är inte så lätt att vara stringent och samtidigt göra de rätt bra saker som ska göras med en sådan här lag. Jag tror att det är viktigt att vi tar de här sakerna på allvar.

Skrivelsen och den beskrivning av verksamheten som ges är fullständigt otillräcklig. Det finns egentligen ingenting i skrivelsen från Siun som säger att det har begåtts några fel. Siuns övervakning kan därför ifrågasättas, eftersom vi som Peter Rådberg var inne på känner till alla skrivelser om övervakning och samarbetet med framför allt USA. Det är klart att man blir något förvånad när det inte kommer fram någonting i skrivelsen om de problem som faktiskt finns när det gäller gränsdragning och sådana saker.

Vi ser att lagen är otillräcklig. Det har vi sagt från början, och även när man förändrade den tyckte vi att den skulle förändras ännu mer. Den ger nämligen, i alla fall som vi ser det, inte ett tillräckligt skydd för den personliga integriteten, och den sätter kanske inte tillräckligt bra ramar för hur underrättelseverksamheten ska gå till. Det är en sådan sak som gör att vi hävdar att lagen helt enkelt behöver ses över för att man ska se hur den ska förändras och anpassas till verkligheten.

När det gäller att kritiken inte kommer fram trots mediernas skrivelser om framför allt NSA och USA:s övervakning är det faktiskt anmärkningsvärt, för skrivelsen kommer precis när det är som hetast. Det är någonting man borde ta på allvar, och man kanske skulle ha haft några kommentarer om det. Att man i Siuns verksamhet inte har tillräckligt med verktyg för att faktiskt titta på det här gör att Siuns verksamhet och uppdrag, och kanske även sammansättning, måste ses över. Vi har inte föreslagit någon konkret förändring, utan vi vill att man helt enkelt ska göra en översyn för att få en bra sammansättning och för att Siuns verksamhet ska vara adekvat för en övervakningsenhet.

Vi har också varit tydliga med att det här måste göras samtidigt som man ändrar lagen om Siun ska verka på ett bra sätt: Man ser över lagen, och man ser över Siuns verksamhet för att få till någonting som verkligen fungerar.

Ytterligare en punkt vi vill lyfta fram är det jag gärna återkommer till, nämligen det kontroversiella samarbete med USA som Sverige har på många olika områden. Det gäller inte minst på det här området. Mot bakgrund av den verksamhet som har avslöjats och som USA genom NSA håller på med blir det naturligtvis ännu mer kontroversiellt om vi inte kan ta ställning till ett samarbete med USA som kanske inte är bra för Sverige.

Avslöjandena har visat hur USA fungerar när det gäller deras underrättelseverksamhet och deras övervakning, och det är ingenting jag tycker att Sverige ska hålla på med. Kontakterna mellan FRA, NSA och USA är kontroversiella ur flera perspektiv – framför allt för att vi vet att USA egentligen inte bryr sig. De gör sitt; de kör sitt race.

Sverige, om vi medverkar där, medverkar också till att vi får en mer osäker värld, en värld som inte följer de regler som vi tycker att den ska göra, nämligen att man har ett skydd för personlig integritet och ett skydd för att människor inte ska utsättas för orättvis behandling.

Det här har varit kontexten till hur USA agerar i olika länder, i Afghanistan, i Kuba på Guantánamobasen och så vidare. Man försöker övervaka det som man kallar för terrorister, men de som drabbas är mycket mer vanliga människor. Därför måste även den delen av samarbetet med USA ses över och förändras. Annars kommer vi att hamna i samma soppa som amerikanerna har gjort med NSA-övervakningen, och det tror jag inte är bra för Sverige.

Jag vill avsluta med att säga att vi måste komma ihåg att FRA har en viktig uppgift för Sverige. Det är en underrättelseverksamhet som är till för att försvara och skydda vårt land Sverige mot sådant som skulle kunna hota oss. Finns det då minsta misstanke om att man inte gör det på rätt sätt skadar man vår egen underrättelsetjänst. Av den anledningen finns det ännu mer anledning att se över både lagen och Siun och kanske också hur FRA faktiskt jobbar.

Vi behöver ha en underrättelsetjänst som verkar på ett bra sätt för att skydda Sverige, men det kan aldrig vara bra att det finns misstankar om att man inte sköter sitt uppdrag på ett bra sätt och enligt lagen och att man dessutom smiter undan från den övervakning som behövs.

Anf. 7 CLAS-GÖRAN CARLSSON (S):

Fru talman! Det finns mycket i vårt land som vi kan vara stolta över. Vi har stor öppenhet när det gäller det offentliga. Sveriges medborgare har god insyn in i maktens korridorer. Vi tror på ett öppet och jämställt samhälle. Vår kultur genomsyras av tanken om att kunna granska det offentliga och samtidigt värna om den personliga integriteten.

Detta är något som vi ska ta vara på och känna stolthet inför. Men för att kunna fortsätta vara ett starkt land som sticker ut internationellt med vår öppenhet och tillit kräver det att vi har en god underrättelseverksamhet. Det handlar inte bara om rikets säkerhet, utan det handlar naturligtvis även om att skydda våra medborgare och våra fri- och rättigheter.

I detta arbete där Sverige utmärker sig, inte trots utan på grund av att vi är ett litet och fritt land, är samarbeten med andra stater både önskvärda och nödvändiga, inte minst i en modern värld där konflikterna blir alltmer komplicerade, globala och teknologiska.

Tiden då den internationella konflikten endast gällde två starka supermaktsblock är sedan länge förbi. Och det är just detta som är så viktigt, fru talman.

År 2014 lever vi i en snabb och föränderlig värld. Vår styrka i omvärlden och medborgarnas säkerhet samt försvaret av våra demokratiska friheter har inte blivit viktigare än tidigare. De har alltid haft högsta prioritet, men det kräver en annan typ av försvar, en annan typ av ansvar.

Att ha en smidig och stark underrättelsetjänst är inte ett hinder för demokratin. Det är en förutsättning både inom Sveriges gränser och i utlandet, i fredsbevarande insatser och så vidare.

Att ha den utomordentliga nivå på signalspaning som Sverige har medför givetvis vissa förpliktelser. Vi måste göra allt vi kan för att skydda den personliga integriteten, och här blir lagstiftningen på området extra viktig.

Det handlar dock inte om att bevaka personliga sms eller jobbmejl. Det handlar om att se vilka personer och vilken typ av information som kan tänkas skada andra invånare eller för den delen har som avsikt att skada samhällsstrukturen.

Genom signalspaningen kan vi bevaka dem som lämnar märkliga digitala spår, som kan misstänkas planera terrorattentat eller andra horribla gärningar.

Låt oss för all del heller inte glömma att varje enskild person har rätt att få veta om dennes aktivitet har korsat FRA:s vägar. På denna punkt måste vi vara benhårda.

Fru talman! Den personliga integriteten och den demokratiska granskningsverksamhet som ska skydda integriteten är oerhört viktig. Vi måste fortsätta att utveckla lagstiftningen så att signalspaningen fortsätter att i första hand vara till för dem vi vill skydda, inte användas mot dem. Därför ser jag gärna att denna debatt fortsätter framöver, inte bara i försvarsutskottet och i denna kammare utan även på andra arenor.

Alltför många gånger har vi sett hur underrättelsetjänster världen över använt sina uppgifter i utpressningssyfte eller för att kartlägga politiska strömningar inom landet. Genom ett sådant beteende förödmjucar man inte bara demokratin och landets invånare. Man förödmjucar och förnedrar även sig själv i den kommande historieskrivningen. Vi får aldrig, aldrig känna att vi är på väg mot den vägen.

Vi vill heller inte att historien ska döma oss för att vi inte gjorde tillräckligt, för att vi missade ett tydligt mönster, för att vi hade kunnat förhindra en katastrof, men misslyckades – misslyckades för att vi, om vi hade vetat mer, hade kunnat rädda liv antingen utomlands eller här i Sverige.

Fru talman! För inte så värst länge sedan läckte visselblåsaren Edward Snowden uppgifter till den engelska tidningen The Guardian. Det var uppgifter som visade på den amerikanska underrättelsetjänsten NSA:s bekymmersamma inställning till personlig integritet och privatliv.

Vi kan ha alla möjliga åsikter om vad som pågår i USA och om Snowdens läcka. Vi kan tala om NSA, om Guantánamo, om drönarattacker och om ett valsystem som skiljer sig starkt från vårt, och vi får inte vara rädda för att kritisera vår granne i väst. Precis som Sverige är USA långt ifrån ett perfekt land. Deras underrättelsetjänst kanske inte alltid gör rätt.

Jag har inte, och ska inte ha, uppgift om vilka länder vi eventuellt samarbetar med på det här området. Men att låta ett politiskt beslut ta avstamp i en läcka och spridning av hemligstämplade dokument, för att sedan fullständigt och förhastat stänga ned ett viktigt samarbete mellan två demokratiska stater, är enligt min mening inte bara svår genomfört utan även oklokt.

Fru talman! Att Sverige kan utmärka sig genom högkvalitativ signalspaning med en demokratisk insyn, reglerad av lagar för att skapa så effektiva och integritetsskyddande metoder som möjligt, stärker vår ställning i omvärlden. Det gör oss starka, och det gör oss till ett föredöme.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag till beslut.

I detta anförande instämde Annicka Engblom (M).

Anf. 8 ANNICKA ENGBLOM (M):

Fru talman! Det händer inte varje dag att jag trycker på den gröna instämmandeknappen när det är en talare från oppositionen, i det här fallet Socialdemokraterna i form av Clas-Göran Carlsson. Jag gjorde just detta av den anledningen att han i sitt anförande uttryckte precis min uppfattning i frågan om det ärende som vi just nu behandlar, nämligen regeringens årliga redogörelse för hur kontrollen av den svenska försvarsunderrättelseverksamheten har fungerat med hänsyn till den personliga integriteten. Jag vill säga det en gång till: Hur kontrollen av den svenska försvarsunderrättelseverksamheten har fungerat med hänsyn till den personliga integriteten.

Hur USA eller andra länder kontrollerar sina egna underrättelsetjänster med hänsyn till den personliga integriteten åligger dem själva att välja. Vi ska vara stolta över det sätt på vilket vi har riggat vårt system.

Fru talman! Sedan lagen om signalspaning i försvarsunderrättelseverksamheten, eller signalspaningslagen som vi kallar den kort och gott, antogs den 1 januari 2009 omfattas signalspaning av både tillståndsgivning och kontroll, allt reglerat i lag. För kunskaps skull går det i korthet till så att FRA hos Försvarsunderrättelsesdomstolen söker tillstånd vad gäller det som inhämtningsuppdraget kommer att omfatta och vilka signalbärare det handlar om. Och signalbärare är det som vi använder i all vår kommunikation. Det kan vara satellittrafik, signaler mellan master och kabeltrafik. Till detta kommer vilka sökbegrepp som får användas och vilka villkor i övrigt som behövs för att begränsa intrånget i den personliga integriteten.

Inhämtning, förstöring och rapportering kontrolleras löpande av Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamhet, Siun, som rapporterar det till regeringen, som i sin tur redogör för detta för riksdagen. Försvarsunderrättelsesdomstolen står i sin tur under tillsyn av Justitieombudsmannen, Justitiekanslern och Datainspektionen. Dessutom finns det vid FRA ett integritetsskyddsråd som löpande bedriver internkontroll av underrättelseinhämtningen på myndigheten för att säkerställa integritetsskyddet.

Siun i sin tur samverkar också med Datainspektionen och med Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden, där bland annat fru talmannen ingår.

Varför allt detta? Jo, signalspaning och underrättelseinhämtning måste per definition alltid avvägas mot den enskildes integritet. Underrättelseinhämtning kan ske antingen med öppna eller hemliga källor och kan egentligen bedrivas av vem som helst. Men om en stat bedriver underrättelseinhämtning är det i ett rättssamhälle viktigt att det regleras i lag och att den enskildes rätt beaktas.

Fru talman! Hur gick det till innan signalspaningslagen fanns? Var det fritt blås? Bestod FRA av nyfiket folk som kikade in på människors

hemligheter? Nej, så har det aldrig varit. Vid myndigheten har det alltid funnits en internkontroll, och det har alltid funnits en spårbarhet i de sökningar som de anställda gjort. Långt före integritetsskyddsrådet fanns en integritetsfunktion inom myndigheten för att värna just den personliga integriteten. Därutöver genomsyras Försvarets radioanstalt av en mycket speciell kultur där hänsyn till det man jobbar med, syfte och hantering alltid tas.

Fru talman! Vi befinner oss i kammaren för att debattera årets skrivelse. Vi kan konstatera att varken Siun eller integritetsskyddsrådet vid FRA har några synpunkter eller förslag till åtgärder mot den underrättelseinhämtningsverksamhet som bedrevs under 2012. Efter inledande intrimning av både tillståndsgivare och kontrollorgan kan vi konstatera att uppföljning och granskning av signalspaning fungerar väl.

Det finns dock inget som inte kan bli bättre. Regeringen bedömer att det framöver kan finnas behov av en fördjupad uppföljning av lagstiftningens konsekvenser, vilket torde svara på Miljöpartiet och Vänsterns önskan om fördjupad uppföljning. Det är något som också utskottet har bejakat i sitt betänkande. Man ser det som befogat att genomföra en sådan här fördjupning eller uppföljning inom några år.

Fru talman! Utan spaning ingen aning, är uttrycket som vi hört många gånger och som kanske uppfattas som något slitet. Men utan det viktiga arbete som de anställda vid bland annat Försvarets radioanstalt bedriver hade den nationella säkerheten och situationen för svenska medborgare som av olika anledningar befinner sig utanför våra gränser varit mycket osäker.

Det är en nationell nödvändighet för Sverige att ha en väl fungerande underrättelsetjänst. Detta borde egentligen vara självklart för alla som tänker efter. I grunden handlar det nämligen om vår frihet, trygghet och självständighet som nation, för det är bara den egna informationen man kan lita på till hundra procent.

Trots den allmänna och positiva uppfattningen och känslan att vi lever i ett relativt lugnt hörn av världen lever vi i själva verket i en mycket osäker värld som många gånger är mer osäker än för 20 år sedan. Det händer mycket i vårt land, i vårt lands närhet och längre bort där svenskar har företag och anställda och deltar i volontära räddnings- eller fredsinsatser. Jag behöver bara säga Afghanistan, Somalia, Georgien, Libyen, Egypten, Syrien och Ukraina. Jag kan också nämna London, Madrid och Stockholm.

Omfattningen av spionage och säkerhetsshotande verksamhet är större i dag än under kalla kriget. Hotbilden har vidgats och därmed också behovet av olika typer av information. Bland annat cybersäkerhet och internetsäkerhet har nämnts i kammaren och är en växande problematik.

I den moderna tiden är det fortsatt betydelsefullt att kunna följa olika militära utvecklingar också i vår egen del av världen. Svenska politiska och militära beslutsfattare kunde tack vare FRA sova lugnare även under kalla krigets kallaste nätter.

Fru talman! Vi ska vara stolta över det regelverk som vi riggat sedan 2009 för att värna integriteten. Många länder i världen har betydligt mindre eller till och med obefintlig kontroll av sin underrättelseverksamhet. Genom att ha en nationell underrättelsetjänst som tydligt och klart lyder under den av riksdagen stiftade lagen skyddar vi vår frihet.

Fru talman! Så några ord om de reservationer och motioner som har rests i ärendet av främst Vänsterpartiet och Miljöpartiet. Båda partierna lyfter fram att skrivelsen är för tunn och vill ha ytterligare beskrivning av skeendena. Jag vet inte hur man ska kunna skriva mer om något som det inte finns något att anmärka på. Kontrollen och granskningen av underrättelseverksamheten fungerar uppenbarligen bra. Visst kan man utöka skrivelsen med några sidor till som säger samma sak, men faktum är att man inte har något att anmärka på vad gäller kontroll, uppföljning eller förstöring av den signalspaningsverksamhet som FRA bedriver.

Fru talman! Vänsterpartiets beröringsångest med USA känner vi igen. Det är riktigt att den underrättelseinhämtning som NSA bedriver har kritiserats av omvärlden och Sverige. Det är dock upp till USA att bättre kontrollera sin underrättelseverksamhet, och de kan ju titta på Sverige som ett bra exempel.

Jag upprörs över den misstänksamhet och nästan oförsämdhet som Miljöpartiet riktar mot myndighet, regering, tjänstemän och nuvarande och avgående riksdagsledamöter i alla de kontrollorgan som är satta att granska FRA:s verksamhet. Jag känner mig djupt kränkt och upprörd å deras vägnar över att deras trovärdighet, kompetens och kunskap ifrågasatts. Miljöpartiet och Peter Rådberg är skyldiga dem en ursäkt.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på reservationerna.

I detta anförande instämde Stefan Caplan (M) och Allan Widman (FP).

Anf. 9 PETER RÅDBERG (MP) replik:

Fru talman! Annicka Engblom lovsjunger det arbete som görs. Miljöpartiet var noga med att säga att vi ska ha en underrättelseverksamhet. Jag klargjorde detta tydligt.

Miljöpartiet är inte ensamt i sin kritik. I ett par program förra året visade *Uppdrag granskning* tydligt hur granskningen går till och vilket samband man har med USA. Advokatsamfundet riktar också skarp kritik. Docent Mark Klamberg med flera pekar på att något måste göras. Det är alltså inte bara Miljöpartiet som riktar kritik mot detta utan ett antal i professioner utanför detta hus gör detsamma.

Problemet med lagen är att den är full av undantag. Tittar man på en lagparagraf finns det, enligt Klamberg, ett antal undantag som gör att lagen blir meningslös. Det finns undantag efter undantag. Det är inte jag som säger det utan Mark Klamberg och Advokatsamfundet. Något måste göras åt detta, och det är det vi skriver om i vår reservation.

När det gäller den demokratiska aspekten är det tre partier av åtta som får den löpande granskningen. Fem partier står alltså utanför. Du nämner inte detta med ett ord, Annicka Engblom. Det är djupt kränkande att inte alla åtta partier som är invalda i Sveriges riksdag får tillgång till detta. Men du nämner det inte över huvud taget. Betyder det ingenting?

Advokatsamfundet, Klamberg och ett antal andra människor riktar kritik mot detta, och det är den kritiken vi framför. Vi vill ha en förbättring. Vi ska ha en underrättelseverksamhet, men den ska förbättras. Därför lägger vi fram vårt förslag.

Anf. 10 ANNICKA ENGBLOM (M) replik:

Fru talman! Vad gäller Siun är sju platser avsatta för parlamentariker. Det har ålagts oppositionen och majoriteten eller regeringspartierna att förhandla om vilka som ska sitta där. Det råder full frihet bland oppositionspartierna att förhandla om det. Om Peter Rådberg känner sig manad tycker jag att han ska räcka upp handen och säga att han är intresserad.

När det gäller Advokatsamfundet kommer tillsättningen att ske i närtid. Den behandlas just nu av regeringen, så det kan vi stryka. Och de namn som domareförbundet fört fram har redan tillsatts, så jag förstår inte varför Peter Rådberg står här i kammaren och advokerar för Advokatsamfundet.

Sedan måste jag säga en sak vad gäller att allting ska göras bättre och att det finns undantag. Jag har följt med vid de besök vi har gjort och tagit del av den information vi fått från FRA. Det har stått Peter Rådberg fritt att vid varje tillfälle få ytterligare och fördjupad information om sådant som inte ska finnas öppet just för att det är hemligt.

Ute på Lovön hörde jag med egna öron Peter Rådberg ställa frågor om undantagen och få ordentliga svar. Men så fort man kommer utanför grindarna händer något. Då har man ingenting förstått, ingenting sett och ingenting hört. Jag tycker att det är lite ohederligt av Peter Rådberg att stå här och säga att man inte får reda på någonting.

Anf. 11 PETER RÅDBERG (MP) replik:

Fru talman! Jag sade inte att jag inte får reda på någonting. Du får väga dina ord lite försiktigt, Annicka Engblom. Jag sade att jag inte får tillräckligt mycket information när jag ställer frågor eftersom informationen är hemlig.

Vi var med på samma möte, men vi behöver inte ta det nu. Av dem som sitter här nu var det bara vi där. Vi får inte tillräcklig information, Annicka Engblom.

När det gäller de platser du pratar om kan vi inte bara räcka upp handen och be att få en plats. Det fungerar inte så. Det är tre platser som är tillsatta, men två platser står tomma. Det är regeringen som sitter på det ärendet. Jag som oppositionspolitiker kan inte bara räcka upp handen och tro att jag får komma in. Det är regeringen som måste tillsätta platserna. Det krävs att ni tar initiativ.

Jag vill återigen säga att det finns otroligt skarp kritik. Du kommenterade inte att lagen är full av undantag i dag. Det är själva huvudkärnan. De enskilda lagtexterna kan vara helt okej och till och med väldigt bra. Men det finns tre fyra undantag som gör att lagen i sig blir som en schweizerost, som vi skämtsamt brukar säga.

Det är inte bara jag som säger detta utan även Advokatsamfundet, Mark Klamberg med flera. Jag försöker hänvisa till dem så att du inte tror att jag ensam kritiserar. Det finns en massiv kritik mot lagen, och därför ska man se över den.

Jag tycker ändå att Socialdemokraterna öppnade för att det ytterst är integriteten det handlar om. Om vi tittar på vad FN:s kommission för mänskliga rättigheter säger är vårt nära samarbete med USA och de möjligheter vi har tveksamma. Men det är för vagt för att gå in på här.

De två saker som jag tycker är allra viktigast att diskutera just nu är den lag som inte är heltäckande utan har olika undantag och att alla partier inte får bli representerade i Siun. Det är ett faktum. Jag kan inte komma in där genom att knacka på dörren, utan det är regeringen som äger den bollen. Därför förväntar jag mig att ni tar tag i detta.

Anf. 12 ANNICKA ENGBLOM (M) replik:

Fru talman! Med en dåres envishet får jag klargöra att de platser som vigs åt parlamentariker eller riksdagens ledamöter i Siun föreslås av de egna partierna. De förhandlas inom oppositionen och respektive regeringspartier.

Det är upp till Peter Rådberg att, om han känner sig manad, gå till Åsa Romson eller Gustav Fridolin och säga att han är intresserad. Regeringen tillsätter platser på förslag av partierna. Om Miljöpartiet inte har föreslagit någon eller inte har förhandlat med Socialdemokraterna ser det kanske ut på det här sättet. Jag tycker att man ska gå till botten med detta innan man kommer hit och insinuerar.

Fru talman! Det är väldigt mycket tyckande hit och dit om undantag och hål i en lagstiftning utan en enda precision om var och varför. Denna lag har granskats, kontrollerats och följts upp av domstolar, Justitiekanslern och sakkunniga inom underrättelseverksamhet. Vad är det för undantag och hål Peter Rådberg ser som dessa personer med sin tydliga kunskap inte förstår? Med hög och tydlig stämning kan man övervinna oceaner av okunskap, och i det här fallet verkar det vara Peter Rådbergs egen.

Som en randanmärkning kan jag för övrigt säga att Försvarets underrättelsenämnd avskaffades den 1 januari 2009 och ersattes av Siun, som det uppenbarligen finns ett stort intresse för hos Miljöpartiet. Man kan förhandla med de andra oppositionspartierna om en plats där.

Anf. 13 ALLAN WIDMAN (FP):

Fru talman! Nu har en hel del hunnit sägas i denna och andra debatter i kammaren om signalspaning de senaste sju och ett halvt åren.

Låt mig inleda med ett slitet säkerhetspolitiskt uttryck och säga att jag tror att signalspaningen och den svenska militära underrättelsetjänsten har tjänat Sverige väl under hela det kalla krigets fimbulvinter.

Men i slutet av 1990-talet och början av 2000-talet ändrades de tekniska förutsättningarna för signalspaning. Den utrikes trafik som i huvudsak gick genom etern började alltmer gå genom kabel. Det var bara enstaka procent av underrättelsematerialet som vi kunde tillägna oss – det som gick i etern. Därför blev FRA-lagstiftningen nödvändig.

Nu kan vi några år senare konstatera att vår omvärld blir alltmer oförutsägbar och otrygg och att agerandet från svensk regering och riksdag varit alltigenom klokt.

Det finns skäl att kort erinra om de olika kontrollmekanismer och garantier som omger signalspaningsunderrättelsetjänsten. Vi har en oberoende försvarsunderrättelsedomstol som består av ordinarie domare som antingen är domare i dag eller har varit det. Domstolen prövar inte bara inom vilka trafikstråk signalspaning får ske utan också enskilda sökbe- grepp som används.

Vi har en fristående tillsynsmyndighet, Siun, som har nämnts vid flera tillfällen här i dag. Vi har ett integritetsskyddsråd som arbetar inom FRA men som rapporterar sina iakttagelser till Siun.

Vi har integritetsskyddsombud i Försvarsunderrättelsesdomstolen. Dessa verkar för den personliga integriteten vid varje enskild prövning. Vi har årliga skrivelser om denna verksamhet, fru talman, till denna kammare. Vi har kontrollstationer.

Låt mig påminna om en viktig sak i sammanhanget. All svensk signalspaning avser utrikes förhållanden. Det är ett viktigt konstaterande, och det gäller inte bara när FRA på egen hand ägnar sig åt signalspaning utan också om och när FRA samarbetar med andra länder och deras underrättelsetjänster.

Det är ingenting mer som blir tillåtet inom ramen för ett internationellt samarbete. Svenska myndigheter måste alltid följa svensk lag, och därför måste det avse utrikes förhållanden och vara till gagn för svensk nationell säkerhet.

Fru talman! Peter Rådberg menar att det faktum att Siun under föregående år, 2012, inte hade några synpunkter på FRA och signalspaningen tyder på en dåligt fungerande tillsyn. Jag kan inte förstå honom på något annat sätt.

Jag vill erinra om att det var ett annat ljud i skällan från Peter Rådberg under de första åren, då Siun hade synpunkter på FRA:s verksamhet. Då var slutsatsen: Men herregud, de har synpunkter på FRA; det är uppenbart att den här verksamheten inte sköts på det sätt som den ska. Nu när kritiken från Siun har minskat vänder Peter Rådberg helt på resonemanget.

Peter Rådberg efterlyser en sammanställning över hur samtliga hemliga tvångsmedel används. Vad vi kan konstatera är att signalspaningen redogörs för i en årlig skrivelse till riksdagen. Där redogör man så långt det är möjligt för vad som har förevarit. Men när det gäller de hemliga tvångsmedlen i rättegångsbalken – hemlig telefonavlyssning, hemlig kameraövervakning, elektronisk övervakning med mera – går det också en skrivelse till riksdagen varje år. Det är en sammanställd redovisning av hur de här tvångsmedlen används och vilka fördelar de har givit rättsväsendet på olika sätt. Den här redovisningen, Peter Rådberg, finns alltså redan.

Peter Rådberg frågar sig också: I vems intresse ligger det att samla underrättelser om Ryssland? Eftersom Peter Rådberg ingår i Försvarsberedningen och tillsammans med mig och många andra i den här kammaren har skrivit under på att osäkerheten om utvecklingen i Ryssland ökar och att vi har att i än högre grad förhålla oss till att vi bor granne med ett land med stormaktsambitioner är hans frågeställning, fru talman, mycket förvånande.

Peter Rådberg återkommer också hela tiden till de olika brister som finns, som han sade, på punkt efter punkt i den lag som reglerar signalspaningen. Det vore mycket välgörande om Peter Rådberg efter sju och ett halvt år och efter att ha arbetat ingående både med signalspaningsfrågorna och med de regleringar som finns av dem kunde precisera dessa luckor. Jag har hört ett försök till det av en av de personer som Peter Rådberg nämnde i sitt anförande och som han menar stöder hans syn på signalspaningen. Då handlade det om att det kan vara svårt att rensa bort

inrikestrafik. När det gäller detta, fru talman, kan jag bara säga att lagen är mycket tydlig. Den tillåter inte signalspaning av trafik där avsändare och mottagare finns inom svenskt territorium. Om det skulle finnas några svårigheter rent tekniskt att urskilja och sälla bort den trafiken är det inget juridiskt eller legalt problem, utan det är i så fall en teknisk brist i en verksamhet som myndigheten bedriver och som jag utgår från att myndigheten också ser till att reparera.

Jag vill yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Anf. 14 TORBJÖRN BJÖRLUND (V) replik:

Fru talman! Allan Widman, du brukar alltid vara vältalig, och du är duktig på att lyfta fram vissa saker. Men du är också rätt duktig på att undvika att säga vissa saker. Inte ett ord nämns om de skriverier som har varit när det gäller samarbetet med USA. Det är faktiskt det som jag tycker skapar misstanken om att allt inte har gått rätt till. Man kan prata om att lagen har en massa hål och att det finns en massa undantag, för det går faktiskt att hitta gråzoner där man måste vara försiktig med vad man gör. Det är en sak att konstatera. En annan är att Siun, sammansättningen och möjligheten att övervaka, också kan ifrågasättas utifrån den här skrivelsen. Det kan vara så att det inte är tillräckligt. Bara misstanken om att det faktiskt inte kommer fram någonting kan vara just det. Det kanske finns saker som vi riksdagsledamöter inte heller får reda på. Jag har varit på besök på FRA ett par gånger, och det har varit hemligstämplat hit och dit och väldigt svårt att få hela bilden klar för sig. Man utgår från att lagen följs till punkt och pricka, men när frågorna kommer blir det svårt, därför att det är mycket som är hemligt. Jag ifrågasätter inte FRA:s personal, för jag tror verkligen att de vill göra ett bra jobb, men det finns frågetecken och glidningar.

Problematiken ligger i om man har ett samarbete med andra länder som är svårt att hantera därför att det landet, i det här fallet USA, bevisligen bryter mot både mänskliga rättigheter och folkrätt på olika sätt och i det här fallet också har gjort det. Och så kommer det fram i olika tv-program att FRA från Sverige har ett samarbete med det här landet när det gäller underrättelser. Då väcks misstanke om att det kanske finns både gråzoner och situationer där det faktiskt inte riktigt går att veta om man har följt lagen till punkt och pricka. Det måste kommenteras, det måste granskas och det måste ifrågasättas om det som FRA gör tillsammans med USA är rätt utifrån att USA i dag troligtvis är det land som bevakar flest individer över hela världen.

Anf. 15 ALLAN WIDMAN (FP) replik:

Fru talman! På den sista punkten som Torbjörn Björlund nu nämner är det nog svårt att ge några alldeles exakta besked om vem det är som signalspanar mest i vår värld. Jag tror mig kunna konstatera att länder med auktoritärt styre, som Kina och Ryssland, bedriver en mycket omfattande signalspaningsverksamhet, och den omges inte på något sätt av de kontroller och den tillsyn som jag tror sker i västvärlden. Dessutom tror jag mig också kunna gissa att antalet medarbetare både på avdelningen för Sorm i Moskva och på tredje avdelningen i Peking är något större än antalet på FRA och till och med på NSA.

Jag tror att jag i mitt anförande berörde just samarbetet med olika länder. Nu tar Torbjörn Björlund upp samarbetet med USA. Det blir ett problem när man samtidigt som man pratar om signalspaning också sorterar in Guantánamo, övergrepp mot mänskliga rättigheter och UAV:er och annat. Men om vi håller oss till frågan om signalspaning och underrättelsetjänst har jag lite svårt att se vilken folkrätt det är som länder som ägnar sig åt signalspaning överträder. Jag kan bara försäkra Torbjörn Björlund om att oavsett var FRA arbetar och med vem de arbetar gäller den svenska signalspaningslagstiftningen. Det har funnits några i debatten som har trott att Sverige kan – det här är bara ett exempel av pedagogisk natur som jag anför, fru talman – spionera på brittiska medborgare och brittiska medborgare kan spionera på svenska medborgare, och så byter man. Men det gäller att hela tiden komma ihåg att det bara är utrikes förhållanden som det här gäller.

Anf. 16 TORBJÖRN BJÖRLUND (V) replik:

Fru talman! Allan Widman undviker, tycker jag, fortfarande grundproblematiken. Jag förstår självklart att lagen gäller, men om man inte klarar av att följa lagen och det faktiskt förekommer övertramp ska vi ta reda på det. Det är ju det som den här granskningen är till för. Förekommer övertramp och det är svårt att få reda på det måste man sätta in mer resurser så att man verkligen kan ta reda på vad det är som har hänt.

Jag har inget som helst förtroende för Kina eller Ryssland när det gäller sådana här saker, men Sverige har valt att samarbeta med USA väldigt mycket, och USA är i dag den enda supermakt som faktiskt har kraft att sätta bakom sina ord, och det gäller även övervakning. När det gäller NSA finns det uppgifter om 200 miljoner och så vidare – man har en massa sms och en massa olika saker som övervakar vanliga människor och statschefer. Det är klart att det görs av andra länder också. Men när Sverige går in hamnar vi kanske i en gråzon där man samarbetar om sådana saker. Det skulle man aldrig kunna göra med Kina eller Ryssland. Det skulle bli ett oerhört ramaskri från den borgerliga sidan, är jag övertygad om, men när det gäller USA är man märkligt tyst.

Det här är den springande punkten, för det gäller inte bara övervakning, signalspaning som faktiskt är olaglig, utan det gäller också de andra saker som USA ägnar sig åt i sin maktsträvan. Det handlar om att fängsla oskyldiga människor i Guantánamo och om att övervaka. Det handlar om att hantera utomrättsliga avrättningar som det inte finns något stöd för. Det är det som är kontexten, den breda bilden, av det land som i dag dominerar världen, nämligen USA. Det är därför som det är så stötande att man inte ens får en kommentar om att de bryter mot mänskliga rättigheter och folkrätt och i det här fallet, som handlar om övervakning, också gör det. Man är avslöjad, och det borde gå att få en kommentar om det också.

Ska Sverige och vi kunna stå upp för att FRA gör ett bra jobb ska vi se till att vi har en övervakning och kontroll som gör att vi kan bevisa det. Det är det viktiga.

Anf. 17 ALLAN WIDMAN (FP) replik:

Fru talman! Det är min bestämda övertygelse att det inte finns något land i världen som i vår tid har gjort mer för frihet, demokrati och

mänskliga rättigheter än USA. Det är viktigt att komma ihåg. Emellertid tycker jag att Torbjörn Björlund trots allt är skyldig att, precis som vi andra, inte diskutera saker som inte har att göra med den lagstiftning och den skrivelse till riksdagen som nu är föremål för behandling.

Jag kan konstatera att samarbetet med USA på olika områden som gäller försvars- och säkerhetspolitik varit mycket omfattande oavsett vilken regering vi haft och dessutom oavsett vilka partier som stött den regeringen och dess försvars- och säkerhetspolitik.

Det finns naturligtvis inga som helst garantier för att det aldrig kommer att begås några misstag inom ramen för det här regelverket och den här verksamheten. Det, fru talman, har varit skälet till att knappast någon annan verksamhet från den svenska statens sida fått ett så rigoröst skydd, en sådan rigorös kontroll, så många olika garantier. Vi säger att i de olika organen sitter ordinarie domare eller tidigare domare, där sitter parlamentariker och där sitter experter.

Jag är alltid öppen för nya förslag om hur man kan förbättra regelsystemet. Det är även den svenska regeringen, som i sin skrivelse skriver att man inte utesluter att det kommer att finnas ett behov av djupare uppföljning avseende just personlig integritet. Jag är övertygad, fru talman, i kraft av de senaste sju årens erfarenhet att det här inte är sista gången vi diskuterar FRA.

Anf. 18 PETER RÅDBERG (MP) replik:

Fru talman! Allan Widman lägger mer än 50 procent av sin talartid på att tala om mig. Jag tycker att det säger en del om det problem som Folkpartiet kanske har, att de inte kan koncentrera sig på sakfrågan. Jag är lite förvånad, Allan Widman.

Jag tycker att Allan Widman slår undan det faktum att vi har Advokatsamfundet och en del docenter som i det här ärendet riktar mycket skarp kritik mot FRA. Jag vet inte riktigt hur advokaten Allan Widman kan gå förbi det. Advokatsamfundet påpekar i sin skrivelse också att ”allvarliga frågor kan resas om regeringens verkliga vilja att värna Försvarsunderrättelsesdomstolens oberoende och att underkasta signalspaningen den externa kontroll som lagen syftar till”. Bland annat det säger Advokatsamfundet. De har varit ute ett antal gånger och kritiserat regeringens skrivelse, men det kommenterar inte Allan Widman utan tar den i försvar. Jag är oerhört förvånad.

Jag vill att Allan Widman kommenterar denna lag som faktiskt har ett antal undantag. Är det okej för Folkpartiet och Allan Widman att det fungerar så?

Min andra fråga handlar om besättningarna. Allan Widman har åtminstone vid ett tillfälle sagt att alla partier borde få tillgång till nämnden, alltså förutom de tre partier som jag nämnde. Står Allan Widman kvar vid det eller tycker han att det är okej att fem partier inte får tillgång?

Anf. 19 ALLAN WIDMAN (FP) replik:

Fru talman! Nej, jag tror inte att jag ägnat 50 procent av min talartid till att tala om Peter Rådberg. Däremot har jag under kanske 50 procent av min talartid uppehållit mig vid hans argument. Det är stor skillnad.

Jag återkommer hela tiden till frågan vilka brister, vilka luckor i lagen, Peter Rådberg avser. Om man upprepat framför den sortens kritik både i kammaren och i medierna är man svaret skyldig genom att åtminstone ge något enstaka exempel ur lagen. Det hade varit mycket klädsamt, vill jag säga.

Sedan är jag den förste att beklaga att det har funnits och fortfarande finns enstaka vakanser när det gäller ledamöterna i Siun och i Försvarsunderrättelsedomstolen. Jag kan dock konstatera, fru talman, att det inte är första gången i världshistorien som vakanser uppstår. Det sker ofta i samband med årsskiftet när vissa ska gå och andra ska tillsättas. Det viktiga i sammanhanget är att komma ihåg att alla de funktioner som vi i riksdagen krävt ska finnas hela tiden har kunnat upprätthållas, detta oaktat vakanserna. Det är inte så att alla ledamöter, varken i Siun eller i Försvarsunderrättelsedomstolen, tjänstgör på en och samma gång. Det finns rullande system för det, och systemet har fungerat.

När det gäller frågan om antalet ledamöter i Siun har jag inte sagt att alla partier ska sitta där. Däremot har jag sagt att jag är öppen för att titta på hur den parlamentariska insynen kan bli större. Jag antar att också regeringen är det när den på ett ganska öppet sätt redovisar att det kommer att finnas fortsatta behov att följa upp lagstiftningen.

I dag, fru talman, är emellertid det problem som Miljöpartiet påpekar något som i första hand kan lösas inom de rödgrönas samarbete.

Anf. 20 PETER RÅDBERG (MP) replik:

Fru talman! Jag är glad att Allan Widman säger att regeringen ska se över frågan om att fler kan sitta i Siun. Det visar att regeringen har makten att tillsätta fler. Sedan delar jag inte åsikten att man bara ska se över frågan. Om svenska folket har röstat in åtta partier i Sveriges riksdag är det självklart att åtta partier också ska vara med. Allt annat innebär en mycket märklig hållning i en sådan demokratisk fråga. Det är klart att alla ska vara med.

Jag var tydlig från Miljöpartiets sida och sade att det måste göras om. Det är helt meningslöst att peka på enskilda delar och säga att det och det borde förbättras. Vi vill se över lagen. Det har vi sagt sedan jag tror 2009, alltså under ganska lång tid. Vi vill göra om det hela från grunden. Vi vill ha en parlamentarisk utredning där alla partier finns med. Ytterst handlar det naturligtvis om integriteten.

Allan Widman är svaret skyldig med tanke på den massiva kritik som förts fram om att lagen har så pass många undantag. Som jag sade till Annicka Engblom är jag mycket noga med att säga att det inte bara är Miljöpartiet som står för den åsikten, utan det finns en profession utanför det här huset som säger exakt samma sak. Då vore det klädsamt om Sveriges regering tog till sig det och sade att det är ett problem och att vi ska se över det. Om man kan öppna den dörren tror jag att vi kan få en bra diskussion för att försöka hitta en väg framåt. Om man däremot säger att allt är rätt okej blir det ganska svårt, och då uppstår den här diskussionen. Jag vill att Allan Widman utvecklar det lite mer.

Anf. 21 ALLAN WIDMAN (FP) replik:

Fru talman! Det är känt för en och annan i den här kammaren att jag och mitt parti under många år har kämpat för ett svenskt medlemskap i

Nato. Det har emellertid aldrig hindrat vare sig mitt parti eller mig från att inom ramen för den militära alliansfriheten föreslå olika saker som leder till ett starkare svenskt försvar både nationellt och internationellt.

På samma sätt tror jag att Peter Rådberg så småningom måste förhålla sig till signalspaningen, trots att vi kanske inte här och nu, eller ens i närtid, får en stor och bred parlamentarisk församling, för att använda ett uttryck som Miljöpartiet brukar använda. Dessutom vill han riva upp FRA-lagstiftningen. Även om han inte uppnår det, är han ändå skyldig att berätta på vilka punkter den nu gällande lagen kan bli bättre.

Jag vet inte hur många debatter jag har haft med Peter Rådberg om detta, men jag har fortfarande inte hört ett enda konkret exempel på vilken paragraf det gäller, vilken lucka i lagen man vill täppa till. När den dagen kommer – om den kommer, fru talman – är jag naturligtvis beredd att mycket konstruktivt lyssna på Peter Rådberg. Jag tror verkligen inte att ens det rigorösa regelverk som vi i dag har runt signalspaningen är hundraprocentigt vattentätt. Jag erkänner att det förmodligen aldrig kommer att bli optimalt. Det kommer ständigt att behöva göras förbättringar. Det jag efterlyser, Peter Rådberg, är att du kommer ut på banan och hjälper oss i det arbetet genom att berätta vilka brister du anser vara mest allvarliga.

Anf. 22 STAFFAN DANIELSSON (C):

Fru talman! Det svenska försvaret har en mycket viktig roll när det gäller att försvara vår demokrati. Vårt land behöver ha ett tillräckligt starkt försvar. Hur starkt, och om vi ligger optimalt, för dåligt eller för bra till, ska vi inte diskutera i dag.

Ett bra försvar måste ha tillgång till en god försvarsunderrättelseverksamhet. Den kan ske på olika sätt – genom offentliga källor, genom personella resurser och genom till exempel signalspaning. Signalspaning har skett sedan mycket länge vad gäller teletrafik i luften, men i dag går den allra största mängden elektronisk kommunikation i tråd, kabel, mellan länder.

Signalspaning får endast ske mot allvarliga militära hot och mot grov brottslighet, till exempel terrorverksamhet. Detta preciseras noga i Sveriges signalspaningslag. De myndigheter som får beställa uppdrag hos signalspaningsmyndigheten, det vill säga Försvarets radioanstalt, måste erhålla tillstånd av Försvarsunderrättelsedomstolen.

Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten, Siun, är en myndighet under regeringen som har till uppgift att kontrollera att försvarsunderrättelseverksamheten och signalspaningen bedrivs korrekt enligt de stränga uppsatta regelverken och med största möjliga respekt för människors integritet. Även integritetsskyddsrådet vid FRA, Datainspektionen med flera arbetar för detta.

När signalspaningsmyndigheten under förra mandatperioden efter många års utredningar och genom flera riksdagsbeslut fick tillgång till teletrafiken även i tråd mellan landgränserna var den politiska debatten med all rätt intensiv, och integritetsfrågorna stod i centrum. Regelverken skärptes i flera steg under den öppna debatten. Sverige har i dag en av världens mest öppna och transparenta redovisningar av att signalspaning sker och hur den får bedrivas under sträng kontroll. Så är inte fallet i många andra länder.

Jag vill uppmärksamma att Torbjörn Björlund markerade behovet av underrättelseinhämtning även genom signalspaning och att Clas-Göran Carlsson uttryckte sig väl om både vikten av underrättelseinhämtning och om, och där är vi helt överens, vikten av att skydda människors integritet och att bygga in stränga regelverk för detta.

En viktig punkt vid riksdagens beslut om den nya signalspaningslagen var den kontrollstation som på Centerpartiets förslag byggdes in i beslutet. En sådan uppföljande kontrollstation har redan genomförts. Men regeringen framhåller i sin skrivelse att det finns behov av fortsatt uppföljning av lagstiftningens konsekvenser för enskildas integritet. Det är bra att försvarsutskottet i sitt betänkande uttalar att arbetet med att värna den personliga integriteten vid signalspaning är en ständigt pågående process och att utskottet därför välkomnar den fördjupade uppföljning av lagstiftningens konsekvenser som regeringen aviserar samt därtill markerar att denna uppföljning bör göras inom några år.

Sverigedemokraterna och Miljöpartiet har synpunkter på vilka som ska ingå i Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten, Siun, det vill säga kontrollmyndigheten. Den har sju ledamöter varav två är domare. Övriga fem har i nuläget politisk bakgrund i tre olika partier.

Reservanterna menar att inspektionen borde ha tio ledamöter eller mer med alla partier representerade. Inspektionen hanterar mycket känsliga frågor, vilket talar för en mindre inspektion. Uppdragen bör dock kunna rotera mellan olika partier. Utskottet avstyrker därför förslagen om en större inspektion. Däremot är det naturligt att denna fråga kan genomlysas vid den kommande kontrollstationen när erfarenheten från arbetet inom de nya lagarna ska utvärderas.

Fru talman! Miljöpartiet och Vänsterpartiet har inte i regeringsställning tagit ansvar för landets säkerhet och för till exempel underrättelseinhämtningen när det gäller allvarliga säkerhetshot. Det märks av de mycket radikala förslag som man nu i sina reservationer vill få genomförda. Vänsterpartiet vill att signalspaningslagen ”rivs upp och görs om”, vilket vad jag förstår innebär att Sverige under ett antal år inte skulle bedriva någon som helst underrättelseinhämtning genom signalspaning. Miljöpartiet går ännu längre och vill att signalspaningslagen tas bort helt och hållet. Bara eventuellt kan man tänka sig en fortsättning, om jag läser rätt i er reservation.

Det var bra att Torbjörn Björlund markerade att han inte har ett förtroende för Kinas och Rysslands signalspaning. Det var skönt att höra. Peter Rådberg sade i debatten med Annicka Engblom eller Allan Widman att det är några undantagsregler i lagen som kritiken handlar om. Men han sade glädjande nog också att lagen i sig är rätt okej och kanske väldigt bra. Det får vi ta med oss i debatten framöver.

De två partierna spelar, som jag ser det, rysk roulette med Sveriges säkerhet. Sverige har i dag soldater vid internationella fredsinsatser i laddade områden. Det pågår en utveckling i Ukraina där Rysslands agerande oroar. Det råder ett fruktansvärt inbördeskrig i Syrien. Det förekommer grov terrorverksamhet i Europa som kan beröra Sverige, för att ta några mycket dagsaktuella exempel på mycket allvarliga säkerhetshot i vår omvärld.

Då säger Vänsterpartiet och Miljöpartiet i Sveriges riksdag att Sverige till skillnad från, vad jag vet, alla andra länder i vårt närområde ska

upphöra med all underrättelseinhämtning genom signalspaning. Detta skulle allvarligt försämra vårt lands och våra soldaters säkerhet. Jag vill uttrycka stark kritik mot den brist på ansvar som jag menar att reservationerna från Miljöpartiet och Vänsterpartiet här uppvisar. Vad jag förstår gör båda partierna anspråk på att ingå i en eventuell S-ledd regering. Det oroar.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

I detta anförande instämde Annicka Engblom (M).

Anf. 23 PETER RÅDBERG (MP) replik:

Fru talman! Jag tror att du får vara lite försiktig när du läser våra reservationer, Staffan Danielsson. Det är som om det jag kritiserade Allan Widman för och nästan hela ditt tal handlar om andra partier. Vad tycker du själv? Du refererar framför allt vad Miljöpartiet och Vänsterpartiet tycker i 80 procent av ditt tal. Hela debatten går ut på att ni hamnar i opposition.

Ni sitter i regeringen, och det är väl ni som ska regera landet. Men ni hamnar inte där. I många frågor kritiserar ni oppositionen och står och läser innantill i våra reservationer. Vad vi säger är att vi har kritik mot den signalspaning som råder just nu.

Det finns en debatt i USA efter att amerikanerna har avlyssnat Angela Merkel och några till, och det händer rätt mycket i kongressen. Det var i varje fall inledningsvis en ganska bra diskussion där om att man måste göra någonting åt det. Barack Obama tillsatte en massa människor som skulle titta över detta. De tänker till och säger: Vi kanske har gått lite för långt.

Vad vi säger i vår reservation är att med stöd från professionen borde man se över detta. Det är inte bara Miljöpartiet som tycker det, Staffan Danielsson. Vi har Advokatsamfundet och några till som egentligen har samma kritik som vi har. Men du nämner inte det vid namn, det kastas i det här fallet över på Miljöpartiet.

Jag har samma fråga till Staffan Danielsson. Det finns i dag en hel del undantag i lagen som gör att den bör ses över. Delar du uppfattningen att det finns för mycket undantag och att man egentligen borde kunna se över detta?

När det gäller de tre partierna borde Sveriges åtta partier vara representerade i Siun. Tycker Staffan Danielsson det, eller tycker han att det är okej som det är?

Anf. 24 STAFFAN DANIELSSON (C) replik:

Fru talman! Centerpartiet står bakom dagens lagstiftning, där vi har varit mycket aktiva med att bygga in så mycket skydd som möjligt för integriteten. Peter Rådberg och jag är överens om att lagstiftningen har integritetspåverkande aspekter som är viktiga att genomlysa. Man bör sätta upp bestämda skyddsvallar för människors integritet.

Jag redovisade lagstiftningen tydligt i mitt inlägg. Sedan diskuterade vi Miljöpartiets reservation en hel del, vilket jag kan tycka borde glädja Peter Rådberg även om han nu var besvärad av detta.

Jag får ställa en motfråga. Som jag tolkar reservationen vill Miljöpartiet att regeringen ska återkomma med förslag om att upphäva lagen om signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet. Man säger att signalspaning eventuellt skulle kunna vara en del av Sveriges underrättelsearbete, men att det är något som behöver bli föremål för en utredning.

Jag har därför en konkret fråga. Jag tolkar detta som att Miljöpartiet entydigt vill upphäva all signalspaning som bedrivs av FRA. Man vill utreda det hela och eventuellt återkomma med något annat. Menar Miljöpartiet att lagstiftningen ska ligga fast medan man analyserar och utvärderar? Det är en helt annan sak. Så står det inte här. Om Peter Rådberg kunde klargöra detta skulle det vara intressant och bra.

Finns det för många undantag? Vi har byggt in många skyddsåtgärder för integriteten. Vi ska vid nästa kontrollstation genomlysa detta. Även där kan man analysera hur Siuns granskning funkar, hur den parlamentariska representationen ska vara och så vidare.

Anf. 25 PETER RÅDBERG (MP) replik:

Fru talman! Staffan Danielsson vet att om man har en parlamentarisk utredning upphör inte lagen. Den ligger kvar tills en ny lag stiftas eller en justering görs. Det blir inte ett vakuum samtidigt som en utredning pågår; så har det väl aldrig varit med någon utredning vad jag kan förstå.

Jag försöker redogöra för de brister som finns med hänvisning också till vad andra säger. Men jag fick inget riktigt svar på om Staffan Danielsson tycker att det ska vara åtta partier representerade, även om du säger att man ska titta över detta lite senare. Vad tycker Centerpartiet? Är det okej att man har tre partier även i fortsättningen, eller driver du linjen att Sveriges åtta partier borde vara representerade i en sådan här nämnd? Kan man få den informationen? Vad är Staffan Danielssons åsikter om detta?

Anf. 26 STAFFAN DANIELSSON (C) replik:

Fru talman! Jag ska svara på vad mitt, Staffan Danielssons, tänk är om detta. Det är bra att vi har Siun. Det är bra att det finns domare med. Det är bra att det finns politiker med. Självfallet tycker jag att det ska vara en förankring i riksdagens partier när det gäller vilka som ingår i Siun. Just nu är det tre partier. Om några år kan det vara några andra partier. Det bör rotera. Jag är däremot tveksam till att man ska gå upp till en betydligt större krets i dessa känsliga frågor. Men låt oss diskutera detta i samband med den kontrollstation som kommer.

Vad gäller om lagstiftningen ska rivs upp eller inte är Vänsterpartiet helt entydigt. Man säger: Riv upp och gör om! Då gäller inte lagen. Miljöpartiet säger i sin reservation: Därför bör regeringen återkomma med förslag om att upphäva lagen om signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet. Det är svårt att tolka som att lagen ska vara kvar, Peter Rådberg. Det är lättare att tolka det som att lagen ska upphävas. Frågan går nog tillbaka till dig.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 15 §.)

10 § Dammsäkerhet

Försvarsutskottets betänkande 2013/14:FöU8
Dammsäkerhet (prop. 2013/14:38)
föredrogs.

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under 15 §.)

Funktionshindersfrågor

11 § Funktionshindersfrågor

Socialutskottets betänkande 2013/14:SoU7
Funktionshindersfrågor
föredrogs.

Anf. 27 CATHARINA BRÅKENHIELM (S):

Fru talman! Den grundläggande principen för funktionshinderspolitiken är att alla människor, oavsett vilken förmåga vi har, ska ha samma möjligheter att vara med och delta i samhället.

I de nationella målen står det bland annat att samhället ska utformas så att människor med funktionsnedsättning blir fullt delaktiga i samhällslivet. Riksdagen beslutade för hela 14 år sedan att Sverige skulle vara tillgängligt för människor med funktionsnedsättning år 2010. Facit har vi: Det blev inte ens en tummetott. Handlingsplanen var tydlig och klargjorde vilket ansvar varje sektor hade, hur uppdraget såg ut och att verksamheten skulle vara tillgänglig för alla. Det handlar om övergripande fysisk planering eller anpassningar av lokaler, möjligheten att tillgodogöra sig information eller att kunna åka kollektivt.

Regeringen har inte varit särskilt upprörd över att målen inte nåddes, och frågan har uppenbarligen varit lågt prioriterad. Vi hade förväntat oss, eller i alla fall hoppats på, att regeringen skulle återkomma med en tydlig plan för hur man tänkte gå vidare och vilka nya mål och medel som skulle användas i det viktiga tillgänglighetsarbetet. Någon sådan plan har regeringen inte presenterat. Här finns ett stort ansvar som brustit.

Fru talman! Den svenska funktionshinderspolitiken är i dag alldeles för passiv. Trots kvarstående problem och orättvisor för personer med funktionsnedsättning kommer inga konkreta förslag från regeringen. Andra frågor prioriteras betydligt högre i regeringens arbete. Det finns en rad frågor som regeringen borde ta itu med snarast och där flera departement och utskott måste involveras. Man måste exempelvis ändra lagstiftningen så att bristande tillgänglighet blir en diskrimineringsgrund. Detta har utretts flera gånger, och ett färdigt utredningsförslag finns. Arbetet måste nu få fart.

Den 15 augusti 2013 var det 1 000 dagar sedan remisstiden gick ut för den senaste utredningen, *Bortom fagert tal*. Sedan dess har regeringen kontinuerligt sagt att de bereder frågan. Arbetet har gått i snigelfart, och man har inte alls nått uppsatta mål. Vill man inte, kan man inte eller kommer man inte överens?

Aktiva åtgärder måste sättas in för att öka sysselsättningsgraden för personer med funktionsnedsättning. Andelen personer som arbetar är

otroligt liten, och den har inte ökat under de borgerliga regeringsåren. Regeringens politik har misslyckats trots allt tal om arbete. I dag tvingar man i stället ut svårt sjuka människor i arbete, och friska personer med en viss funktionsnedsättning får inte hjälp att komma ut till en anpassad arbetsplats. Det känns som bakvända världen. Rätten till ett jobb och en egen försörjning är ett grundläggande krav för alla människor.

En annan viktig fråga är tillgången till hjälpmedel. Regelverket, och inte minst avgifterna, varierar alldeles för mycket över landet. Att få tillgång till hjälpmedel är otroligt viktigt för personer med funktionsnedsättning och för att de ska kunna vara med i vardagen på samma sätt som alla andra människor. Men tillgången till hjälpmedel varierar alldeles för mycket, precis som reglerna och avgifterna. Därför måste det formuleras en nationell strategi för hur vi resursmässigt och organisatoriskt ska klara detta växande hjälpmedelsbehov. Här måste också något hända.

Vi anser att LSS-reformen måste skyddas. Många som har LSS känner en rädsla för att reformen ska försämrats på samma sätt som har skett med sjukförsäkringen. Lagen om stöd och service har inneburit en jättestor förbättring av levnadsvillkoren för många funktionshindrade. Verksamheten har ökat år för år. Vi socialdemokrater slår vakt om LSS och tycker att det är riktigt att prövning av LSS-behov sker på samma sätt i hela landet. LSS berör folks vardag. Under de senaste åren har ett antal personer i samband med Försäkringskassans omprövning fått sin assistans kraftigt minskad.

Riksdagen gav i ett tillkännagivande 2012 regeringen i uppdrag att ta reda på hur många som hade drabbats av neddragningarna och vad som har hänt med dem som hade fått minskad assistans. Någon sådan redovisning har regeringen inte levererat.

Det betyder att frågan inte alls kommer att redovisas före valet 2014. Det är mycket beklagligt, men ganska typiskt för hanteringen av LSS-frågorna. Om domstolar i sina domar på ett avgörande sätt ändrar hittillsvarande praxis för LSS-bedömningen måste det till ett förtydligande från den politiska sidan.

Samhället som helhet måste samordna sina insatser kring människor med olika former av funktionsnedsättning.

En undersökning från Riksförbundet för rörelsehindrade barn och ungdomar visar att föräldrar till barn med funktionsnedsättning i genomsnitt har ungefär 17 kontakter för sina barns stödinsatser. Det är ju alldeles vansinnigt tokigt. Hur ska man orka med det också för att kunna få det stöd och den hjälp som man har rätt till för sitt funktionsnedsatta barn?

Det borde vara lätt att inse att detta är en helt orimlig situation. Informationen från främst Försäkringskassan och kommunerna, som administrerar stödet till dessa familjer, är också bristande, visar samma utredning.

Efter ett förslag från oss socialdemokrater tillkännagav riksdagen under riksdagsåret 2011/12 att regeringen skulle starta en försöksverksamhet med samordnare för barn och unga med funktionsnedsättning. Socialstyrelsen fick uppdraget av regeringen, och uppdraget skulle redovisas i januari 2013. Vi förutsatte att en försöksverksamhet skulle komma i gång, men så blev det inte.

Än en gång saknar regeringen förmåga att leverera. Hela hanteringen av denna fråga vittnar om ointresse och dålig styrning. Varför är det så här?

Fru talman! Majblommans lokalföreningar noterar sedan i mitten av 2000-talet en kraftig ökning av antalet bidrag till glasögon. Ansvaret för glasögonstöd ligger ute hos våra landsting, men det är alldeles för stora skillnader på regelverket mellan landstingen.

Regeringen har efter att vi drivit frågan i riksdagen gett Socialstyrelsen i uppdrag att utreda vad som betraktas som hjälpmedel när det gäller glasögon och hur landstingens bidrag ser ut. En ordentlig översyn av dagens hantering måste genomföras. Landstingen behöver tydliga riktlinjer.

I Tolkjänstutredningens betänkande från 2011 föreslås bland annat att en ny statlig tolktjänstmyndighet ska inrättas med ett nationellt ansvar för tolkverksamheten. Utredningen föreslår en ny lag om tolktjänst till barndomsdöva, vuxendöva, hörselskadade och personer med dövblindhet. Lagen är utformad som en skyldighetslag och innehåller bestämmelser om Tolkjänstmyndighetens skyldigheter och att huvudansvaret för att erbjuda tolktjänst överförs från landstingen till staten.

Men betänkandet skickades aldrig ut på remiss. Vi är oroade över att frågan får ligga i långbänk.

Det viktigaste i denna fråga är nu att få ett samlat förslag om likvärdig och god tolkning på statlig nivå under lämplig myndighet. Regeringen måste ta tag i detta och återkomma till riksdagen med ett förslag på en tolktjänstreform.

Fru talman! Sammanfattningsvis: Åren går men otillgängligheten består.

Jag yrkar bifall till reservationerna nr 2 och nr 11.

Anf. 28 AGNETA LUTTROPP (MP):

Fru talman! Jag stöder naturligtvis alla Miljöpartiets reservationer, men för tids vinnande lyfter jag fram reservationerna 1, 9 och 11 och yrkar bifall till dem.

Det är åtta år sedan Sverige ratificerade konventionen om mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning, och ännu är det mycket som inte är uppfyllt och mycket som Sverige bryter mot.

Några exempel är att brist på tillgänglighet ännu inte anses som diskriminerande i Sverige, att bara hälften av landets grund- och gymnasieskolor är tillgängliga för personer som är rullstolsburna, att hälften av alla personer med funktionsnedsättning är utan arbete, att tolktjänsten inte fungerar och att LSS snaras åt för varje år.

En av de mer aktuella åtstramningarna görs i utredningen om schablonbelopp inom assistans, och ett av de mer horribla förslagen är att personer över 65 år inte ska ha rätt till annat än grundschablon, det vill säga att man får ha funktionsnedsättning bara under kontorstid. Det är dubbel diskriminering, enligt min åsikt.

Och så kan vi se hur Sverige i dag klarar sina åtaganden. Nyligen har Kommittén för mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning utrett hur Sverige uppfyller kraven i konventionen. I regeringens rapport, det vill säga svar på frågor från kommittén, hänvisar regeringen själv till att det återstår en hel del arbete kring vissa artiklar. Man nämner

speciellt 8, 9 och 27. Det är inte överraskande att dessa artiklar handlar om diskriminering och om den brist som finns när det gäller tillgänglighet.

Vi väntar nu med spänning, men tyvärr med låga förväntningar, på regeringens lagförslag om bristande tillgänglighet ska ses som diskriminering. Det är nästan två år sedan beslutet togs i riksdagen med tillägget att det inte skulle behövas mer utredning. Det utreds igen!

Samtidigt som man säger att man ska komma med ett lagförslag pågår det en debatt, och det finns ett förslag om att bygga mindre bostäder som inte är tillgängliga. Det är oroande, och det ger oss också låga förväntningar. Man ställer människors behov och rättigheter mot varandra. Man ställer ekonomi mot mänskliga rättigheter.

Jag håller med regeringen om att det återstår mycket att göra. Om det kan vi vara överens.

Fru talman! Detta är ett stort problem. Vi vet alla att personer som har assistans får avslag när det görs tvåårsomprövningar eller får mycket färre timmar. Det här är sådant som man kan överklaga. Man överklagar till förvaltningsrätten, och man kan överklaga till kammarrätten och också till Högsta förvaltningsdomstolen.

Många ärenden om assistans som överklagas till förvaltningsrätten har en handläggningsperiod på 12–18 månader. Under tiden står brukaren antingen helt utan assistans eller med betydligt färre timmar. Denna förändring gäller nämligen med omedelbar verkan.

Det finns möjligheter att komma undan detta och göra något annat, och det heter inhibition. Det innebär att domstolen får besluta att det överklagade beslutet tills vidare inte ska gälla. Syftet med inhibition är att domstolen ska ha möjlighet att förhindra verkställighet av ett beslut som får stora och svåra konsekvenser för den enskilde. Indragning av assistansersättning bör vara ett typexempel på ett sådant beslut.

Domstolarna är av tradition mycket restriktiva med att meddela inhibition. Det är ytterst sällsynt att se inhibitionsyrkanden som bifalls när det gäller mål som handlar om sociala stöd- och serviceinsatser, som till exempel personlig assistans.

När kommuner vid omprövning beslutar om färre timmar är huvudregeln att beslutet gäller omedelbart. Kommuner har möjlighet att låta insatsen vara kvar i avvaktan på domstolens prövning, men det är tyvärr bara ett fåtal kommuner som använder den.

Ett alternativ till att göra inhibitionsreglerna mer generösa skulle kunna vara att införa en lagregel som garanterar en viss omställningsperiod för den person som fått sin assistansersättning minskad eller borttagen. Det är egentligen orimligt att kräva att en människa över en natt i värsta fall ska vara helt utan en assistans som man har haft under flera år, men tyvärr är det möjligt i dag.

Till sist, fru talman, ska jag säga något om tolktjänst.

I Sverige finns det 8 000–10 000 barndomsdöva och 30 000 döva och hörselskadade som kommunicerar med svenskt teckenspråk. Språket är grundläggande rättighet för varje människa. Sverige var först i Europa – det ska vi vara väldigt stolta över – att ha teckenspråk som förstaspråk på specialskolor för döva, och över huvud taget för dem som har en dövhet, och talad svenska som andraspråk. År 2009 kom en språklag som

säger att det allmänna har ansvar för att den enskilde har tillgång till språk och språkanvändning i all offentlig verksamhet.

För ungefär tre år sedan överlämnades betänkandet *En samlad tolktjänst*. Utredningen lades i byrålådan med motiveringen att den inte var finansierad. Men det finansieringsförslag som finns i utredningen följer direktiven. Det finns ekonomiska beräkningar i utredningen, och förslagen är fullt finansierade. Alla parter som deltog i utredningen – SKL, Arbetsförmedlingen, Post- och telestyrelsen med flera – accepterade beräkningarna i slutbetänkandet.

Delaktiga i framtagandet av utredningen var naturligtvis också berörda intresseorganisationer. Absolut alla – det är ovanligt, och alla är experter på sina olika områden – var enhetligt nöjda med utredningen. Vi träffade i förra veckan flera av de här intresseorganisationerna, och de är förtvivlade och förvånade över att ingenting händer.

Regeringen var inte nöjd, men med tanke på att de som berörs av utredningen både på samhällsnivå, på organisationsnivå och på individnivå är nöjda med och vill göra verklighet av utredningen blir regeringens långdragenhet enbart beklaglig.

Förslaget gick aldrig ut på remiss då regeringen ansåg att förslagets finansiering inte var redogjord. Sommaren 2013 skulle i stället en departementspromemoria remitteras, vilket inte heller blev av. Därefter var budet att departementet skulle lämna förslag under hösten 2013, men kring jul kom departementet slutligen fram till att man lägger betänkandet på hyllan, börjar om och lägger fram en promemoria före 2015. Tyvärr säger man på Socialdepartementet att det inte är aktuellt att remittera promemorian.

Med tanke på att det har gått runt tre år sedan utredningen och tolktjänsten enligt användarna fungerar så illa som den i många fall gör är det sorgligt att regeringen inte är mån om en snar lösning. Statsrådet Maria Larsson svarade på en interpellation från augusti förra året: ”Vi har för avsikt att komma till skott i frågan om tolktjänst redan före 2015.” Redan? Det håller nog inte tolkanvändarna med om. Detta kunde och borde redan vara löst.

Anf. 29 PER RAMHORN (SD):

Fru talman! I dag ska vi debattera funktionshindersfrågor. Det är naturligtvis ett stort och viktigt område.

När människor hindras från att göra sina egna val och leva ett självständigt liv skapas ohälsa. En stor del av den ohälsan uppstår på grund av hinder i omgivningen som begränsar aktivitet och delaktighet.

För att funktionshindrade ska kunna ta del av samhällets tjänster krävs ett aktivt arbete med att anpassa lokaler, byggnader och utemiljöer för att göra dem tillgängliga oavsett personers funktionsförmåga. Här menar vi att tillgänglighetsskapande åtgärder bör stärkas och prioriteras i betydligt större utsträckning än vad som görs nu.

Tryggheten för personer med hörselnedsättning kan förbättras märkbart med olika satsningar. Brand- och utrymningslarm ska inte bara höras. Vi anser att de också ska synas genom ljussignaler och kännas genom vibrationer. I dag lever personer med hörselnedsättning många gånger farligt eftersom de inte kan nås av ljudlarm på hotell eller på allmänna inrättningar. Vi anser att det är mycket angeläget att lagstiftningen

ses över inom detta område så att tryggheten och säkerheten för personer med hörselnedsättning kan öka betydligt mer än i dag.

Fru talman! Jag kommer att prata om två motioner som vi har väckt inom det här området. Bägge dessa motioner handlar om barn och ungdomar, grupper som är särskilt utsatta när det gäller funktionshinder.

I en undersökning från Riksförbundet för rörelsehindrade barn och ungdomar framkommer det att familjer som har barn med funktionshinder har kontakt med i genomsnitt 17 olika handläggare eller kontaktpersoner. Att ständigt, om och om igen, vara tvungen att redovisa sitt barns situation för nya människor är ansträngande av flera anledningar. Dels river det upp svåra och jobbiga känslor och minnen, dels upplevs det i många fall som integritetskränkande. Alla dessa kontakter är både tidskrävande och känslomässigt påfrestande. Många familjer känner att detta är en oändlig uppgift som aldrig tar slut.

Här menar vi att beslut angående koordinatorsprocess är en process som måste påskyndas. Det har redan dragits i långbänk något enormt, och ytterst lite har hänt under tiden.

Det finns en enorm frustration bland dessa föräldrar och barn. Många föräldrar går redan på knäna och mår mycket dåligt av situationen de befinner sig i. De här familjerna ska inte behöva ha det på det viset – det är inte acceptabelt.

Fru talman! Den andra motionen som jag ska ta upp handlar också om barn och ungdomar.

Många familjer som har barn med synfel får själva bekosta glasögon för att barnen ska kunna följa med i undervisningen. I dag anses det självklart att hörselskadade barn ska få fria hjälpmedel, men det är inte lika självklart att barn som ser suddigt ska få glasögon.

Enligt Majblommans beräkningar har över 10 000 barn med synfel fått avstå glasögon, och ännu fler får vänta på glasögon i många månader för att deras föräldrar inte har råd.

I dag är det upp till varje landsting att besluta om det vill ge bidrag till familjer med barn som har behov av glasögon. Bidragets storlek och utformning varierar därför beroende på var man är bosatt.

Rätten till glasögon ska vara lika för alla barn oavsett föräldrarnas inkomst eller var man bor i landet. Allt annat är inte värdigt ett välfärdsland som Sverige.

Fru talman! Socialstyrelsen har konstaterat att det finns stora skillnader i landstingens bidragsgivning när det gäller glasögon till barn och ungdomar, vilket naturligtvis inte är tillfredsställande och ingen kan vara nöjd med.

De åtgärder som man nu tänker vidta är enligt oss inte tillräckliga för att komma till rätta med problemet med de stora skillnader som finns mellan landstingen. Vi menar att man måste ta ett helhetsgrepp om detta viktiga område och göra en översyn av systemet så att det blir likvärdigt över hela landet när det gäller rätten till glasögon för barn och unga.

Till sist yrkar jag bifall till reservationerna 3, 4 och 13.

Anf. 30 EVA OLOFSSON (V):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservationerna 5 om personlig assistans, 6 om ledsagarservice och 11 om tolktjänstreformen.

Apropå tidigare talare kan jag bara konstatera att glasögon är en fråga som Vänsterpartiet har avsatt pengar till i sin budget under flera år. När det gäller frågan om hur det ser ut för människor med nedsatt hörsel fanns det möjlighet att stödja S, V:s och MP:s reservation och yrkande på en tolktjänstreform, men det gjordes inte.

Rätten att leva som andra, fru talman, för människor med funktionsnedsättning får inte bara bli vackra ord. Det handlar om tusentals människors möjlighet att vara delaktiga som medborgare, att själva bestämma över sina liv och sin vardag och att vara jämställda föräldrar. Barn med funktionsnedsättningar ska kunna växa upp och utvecklas i sin egen familj i stället för på institution. Det handlar om möjligheter att plugga, att få ett jobb, att välja var man vill bo, att bo i egen lägenhet eller eget hus och att ha en vardag där man själv bestämmer vad man vill göra på fritiden och vilka människor man vill umgås med.

Just nu träffar jag många människor med en funktionsnedsättning som är oerhört trötta på att bli betraktade som kostnader. LSS kostar för mycket. Personlig assistans är alldeles för dyr. En tolktjänstreform har vi inte råd med.

Regeringsförslag som handlar om begränsningar och att dämpa kostnader genomförs oerhört fort. Ett sådant exempel är den så kallade fuskutredningen. Jag hoppas verkligen att den alldeles färska Ersättningsutredningen, som pekar på att man tycker att timersättningen till personlig assistans är alldeles för hög, inte drivs igenom i någon form av ilfart.

Däremot blir väntan väldigt lång på reformer och förslag som stärker människors möjligheter till ett självständigt liv. I november 2010 gick remisstiden ut för *Bortom fagert tal*. Det ska nu komma ett förslag den 18 mars. Det är väl bara att hoppas att det är tillräckligt bra, så att Torsdagsaktionen kan sluta att stå utanför Rosenbad och så att den inte behöver fortsätta att stå där för att man har fått en lagstiftning som inte kommer att betyda mycket i praktiken.

Arbetslösheten bland kvinnor och män med funktionsnedsättning är väldigt hög. Den är hög i såväl låg- som högkonjunktur, och den fortsätter att öka. Därför är det viktigt att Funkautredningens förslag blir verklighet och att människor får ökade möjligheter att få ett arbete.

De som är beroende av tolkning för att kunna leva som andra väntar på en tolktjänstreform sedan många år. I många kommuner upplever människor som är beroende av LSS att det blir en allt tuffare bedömning av ekonomiska skäl. I FUB:s kommunenkät uppgav fyra av tio kommuner att de saknade ekonomi för att leva upp till LSS krav.

Sällan tas det ett helhetsgrepp, där det påpekas att personlig assistans ger människor möjligheter att till exempel plugga. En del får möjligheter att arbeta och betala skatt. Inom den sektorn skapas 100 000 jobb, och människor arbetar och betalar skatt som personliga assistenter. Människor utan personlig assistans skulle i stället ha andra insatser som kostar. Det kan vara plats i gruppboenden och hemtjänst. Anhöriga skulle få göra mycket större insatser. Ett samhälle som inte tar vara på alla människor missar viktiga resurser, kompetenser och erfarenheter. Det är ett samhälle som blir enfaldigt och fattigt.

Jag kan ana att det finns några invändningar: Ja, men är allt så här svart och negativt? Finns det inget positivt? Jo, det finns saker som jag tycker är positiva.

Hjärnkolls attitydambassadörer har gjort ett jättebra jobb för att ändra attityder till människor med psykisk sjukdom. Själv var jag häromveckan i Eskilstuna, en rödgrönt styrd stad, där man satt ned fötterna och sagt att 150 jobb i kommunen ska finnas för människor med funktionsnedsättning. Man har speciellt lyft fram människor med psykisk och intellektuell funktionsnedsättning. Och man har byggt upp en struktur för att jobba med att också hitta arbeten inom den privata sektorn, i förhållande till hur många i Eskilstuna som arbetar där. Det var en fröjd att träffa de tre personer – två kvinnor och en man – som höll på med att utbilda i jämställdhet i projektet Vi andas samma luft. De gjorde det i dagverksamhet, i gruppoenden och i annan funktionshindersverksamhet, och de såg fram emot att kunna få det här som ett jobb med lön i stället för en mycket meningsfull sysselsättning, som det var i dag.

Om man pratar med människor med personlig assistans hör man att de inte ser förbättringarna. Man hör talas om den stora oro som varje omprövning innebär. Ska jag kunna fortsätta att leva ett självständigt liv, eller ska mitt liv drastiskt förändras? Det är förnedrande minuträkningar med klockning ända in i duschen. Människor som under flera år haft assistans förlorar den utan att de har förändrade behov. Och det är flera nyansökningar som avslås.

Den här utvecklingen började 2008 med restriktivare bedömningar från Försäkringskassan, som sedan slogs fast i högsta rättsinstans. Vi fick redan 2009 besök i socialutskottet av en lång rad funktionshindersorganisationer som sade: Så här får det inte fortsätta. Vi slår larm.

Nu sitter vi här många år senare och väntar på en utredning som ska komma en månad efter valet.

I Vänsterpartiet anser vi att det behövs ett förtydligande av lagstiftningen när det gäller rätten till personlig assistans och hur man nu börjar tolka grundläggande behov. Det behövs en helt annan helhetssyn, och man ska kunna leva upp till de ursprungliga intentionerna.

I fredags kom Ersättningsutredningen. Där anser man att grundschablonen till personlig assistans är ca 20 kronor för hög i timmen. En samlad funktionshindersrörelse protesterade i en artikel i Svenska Dagbladet. En sådan sänkning, påpekade de, riskerar kvaliteten i assistansen. Den riskerar att försämra arbetsvillkoren för personliga assistenter och göra att det här blir ett genomgångsjobb. Den riskerar också att slå ut seriösa företag som jobbar med bra anställningsvillkor, fortbildning och kvalitet. Det gäller speciellt mindre företag, egenanordnare och kooperativ. I stället kan det som blir kvar bli de stora riskkapitalbolagen.

Vi i Vänsterpartiet kommer inte att gå med på en sådan sänkning oavsett om den görs direkt eller om man åstadkommer den genom att låta bli att höja timersättningen under ett antal år.

Vi säger också självklart nej till den åldersdiskriminering som föreslås i utredningen, att människor över 65 år bara skulle ha rätt till grundschablonen. Det skulle slå mot dem över 65 år med de största behoven.

Skulle du betala 250 kronor för att gå ut på en promenad? Det är vad som kan drabba människor som är blinda eller som ser dåligt eller är gravt synskadade. I dag får färre i den här gruppen ledsagning enligt LSS. Man får den mer och mer enligt socialtjänstlagen, där man får betala. Hur mycket man får betala beror på i vilken kommun man bor. Det

beror också på i vilken kommun man bor vad man får ledsagning för och i vilken omfattning.

Jag tycker att det är ett framsteg att ansvarig minister Maria Larsson nu, efter att det har diskuterats i flera år, gett Socialstyrelsen i uppdrag att kartlägga ledsagning enligt LSS. Men vi i Vänsterpartiet tycker inte att det är tillräckligt, utan vi vill ha ett förtydligande av lagstiftningen, så att gravt synskadade och blinda inte ställs utanför LSS.

Tolktjänstutredningen nämndes förut av Agneta Luttröpp. Om man har ett kommunikationshandikapp, som det innebär att vara dövblind eller gravt hörselskadad, är det en förutsättning att man får tolkning för att man ska kunna vara delaktig, ha yttrandefrihet, fungera i jobb och vardagsliv, få utbildning och ha en aktiv fritid.

Det handlar om att kunna gå den utbildning man vill gå och att få det jobb man vill ha. Men det kan också handla om att ha en tolk som man har förtroende för när man ska gå på ett allvarligt sjukbesök. Man kanske har fått bröstcancer, eller man kanske är ett brottsoffer i en rättegång.

Det här ser väldigt olika ut beroende på i vilket landsting man bor. En del landsting prioriterar i stort sett bort all fritid, till exempel, av ekonomiska skäl. Det var bakgrunden till Tolktjänstutredningen 2010. Man lämnade betänkandet 2011. Som sades tidigare här har den hamnat i byrålådan. Nu tycker jag att det verkar väldigt oklart vad ambitionsnivån är. Detta skulle jag gärna vilja ha ett svar på från regeringspartikollegerna här. Jag tycker att det verkar som att ambitionsnivån blir lägre och lägre, från interpellationssvar till vad som står i betänkandet.

Tiden räcker inte för alla viktiga frågor, herr talman. Funktionshindersområdet är väldigt stort. Jag kan säga att det oroar mig när jag läser i Socialstyrelsens färskas lägesrapport att man pekar på att kommunernas uppsökande verksamhet och inventering av vilka behov människor med psykisk funktionsnedsättning har går bakåt. Det är inte det vi vill. Behoven där är stora; det vet vi.

Jag kan också säga att det är tydligt att det behövs ökad kompetens när det gäller hjälpmedel för barn. Det är något som RBU tydligt har lyft fram. Det saknas på många håll. Hjälpmedel är väldigt viktiga. Vi skulle behöva ha *en* ingång till hjälpmedel och inte den uppdelning som finns i dag.

Till sist, herr talman! Det är ett hårdnande klimat i den allmänna debatten i dag när det gäller människor med funktionsnedsättning. Det är ett klimat som jag tror att i stort sett alla människor i den situationen och människorna runt omkring dem känner av.

Alldeles nyligen gjordes det i medierna en jämförelse. Det handlade om att en gravt synskadad person blev avsläppt av färdtjänsten på fel ställe. Det jämfördes med vad en seende kan begära av en taxichaufför och en taxiresa. Man var helt oförstående inför vad det innebär att bli avsläppt på fel plats för en person som inte kan orientera sig och klara sig vidare själv.

Det har blivit väldigt tydligt att tillgänglighet inte ska gälla tvärs över. Som sades tidigare här ska mindre lägenheter och studentlägenheter inte behöva vara tillgängliga. Där ser man inte att bostadspolitiken behöver ändras till en social bostadspolitik, utan där minskar man tillgängligheten och utestänger människor.

Särlösningar och återgående till institution lyfts på allvar fram som lösningar när man tycker att människors rättigheter har blivit för dyra.

För Vänsterpartiet handlar det om medborgerliga och mänskliga rättigheter. I år fyller LSS 20 år. Det är bara att konstatera att de rättigheterna inte kan tas för givna. Det har kämpats i årtal för att få dem. Vi kan se att de på vissa områden nu trängs tillbaka. Den handlingsplan som hette *Från patient till medborgare – en nationell handlingsplan för handikappolitiken* var oerhört viktig och framåtsyftande när den kom. I dag kan vi tyvärr se både i debatten och i verkligheten en tillbakagång, från medborgare till patient. Det är en utveckling som Vänsterpartiet kommer att vilja bryta på alla sätt. Vi kommer att stå upp för att medborgerliga fri- och rättigheter ska gälla människor med funktionsnedsättning.

Anf. 31 MARGARETA B KJELLIN (M):

Herr talman! Jag tycker att det är viktigt att i debatten sätta perspektiv på tillvaron och det vi diskuterar. Därför vill jag börja med att berätta att jag hösten 2011 deltog i en panel vid FN som handlade om FN:s konvention om mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Den pågick en hel vecka, och under hela veckan var det många så kallade side events där man deltog i olika workshops och diskuterade förutsättningarna för olika verksamheter. Det var allt från ekonomiska förutsättningar till tillgänglighet, arbete och boende. Det fanns deltagare från all världens länder.

Visst kan vi hitta goda exempel från andra länder, men framför allt kan Sverige vara ett gott exempel för andra. Vi kan vara stolta över den funktionshinderspolitik som bedrivs i Sverige, i motsats till hur debatten har låtit hittills.

När jag lyssnade på andra länders deltagare blev jag väldigt medveten om hur olika det ser ut i världen till exempel när det gäller rätten att rösta i allmänna val, att inte omyndighetsförklaras utan att kunna bestämma själv. Nyligen hade möjligheten att rösta tagits bort från en kvinna som hade Downs syndrom genom att man hade strukit bort några bokstäver på identitetskortet. Det är långt ifrån hur tillvaron är i Sverige.

Ett annat exempel var hur de i Brasilien var stolta över att de byggde stora institutioner för människor med nedsatt kognitiv förmåga. Jag förstod inte alls varför de var stolta. Vi har ju avvecklat sådant. De tyckte att det var fantastiskt att alla kunde bo på samma ställe. Rätten till vård och insatser skulle bli mycket bättre. Då fick man tänka tillbaka på hur det såg ut i Sverige för 50 år sedan. Vi var också stolta då när vi byggde våra institutioner.

Jag tror att det är viktigt att ha det perspektivet. Det ser så annorlunda ut i vårt land jämfört med många andra länder i världen, men för den skull ska vi inte vara nöjda även om vi kommit otroligt långt på väg när det gäller att låta alla människor ha samma värde och vara inbegripna i vårt samhälle på lika villkor. Tack och lov tillhör det som man gör i Brasilien och i andra länder en svunnen tid. Man kan inte kritisera dem, för de tycker att de gör gott. Det är ingen kritik. De är på väg, och jag hoppas att de tar kortare tid på sig att nå dit där vi är nu än vad vi gjorde. Fortfarande arbetar vi intensivt för att göra Sverige till ett bättre land att leva i. Det återstår en del.

Att Sverige undertecknade FN:s konvention om mänskliga rättigheter, att myndigheten Handisam har fått ett extra starkt uppdrag att förändra attityder i samhället och att alliansregeringen har lagt fast en strategi för att genomföra funktionshinderspolitiken har stor betydelse för att underlätta för människor med funktionsnedsättning.

Herr talman! Catharina Bråkenhielm sade tidigare att ingenting hade hänt. Låt oss se på verkligheten. År 2000 införde man en strategi för att på tio år göra Sverige tillgängligt. När vi kom till makten 2006 hade inte mycket hänt, måste jag säga. Därför tillsattes olika utredningar på olika departement. Jag säger att det fortfarande går för sakta. Av den anledningen har vi en ny strategi som avser en kortare tid, fem år, för att det ska vara lättare att följa upp. Jag tror att vi måste fortsätta med att sätta upp kortsiktiga mål och verkligen sätta press på samhället för att vi ska nå dit vi vill.

Barn och ungdomar med funktionsnedsättning är ofta beroende av många olika samhällstjänster. Det är viktigt att insatserna samordnas så att man inte hamnar mellan stolarna när det är många inblandade. Socialstyrelsen har i uppdrag att genomföra en förstudie och titta på olika metoder som rör samordning av insatser för att sedan kunna rekommendera de insatser som har bästa effekten för barn och ungdomar.

Herr talman! Vi har alla att ta hänsyn till regeringens mål för funktionshinderspolitiken. Det grundläggande i de nationella målen är att de ska leda till en samhällsgemenskap med mångfald som grund, till att samhället utformas så att alla kan bli delaktiga och till att alla oavsett kön eller ålder har jämlika levnadsvillkor. För att nå dessa mål ska vi identifiera och undanröja hinder, och vi ska förebygga och bekämpa diskriminering.

Syftet är att alla människor med funktionsnedsättning ska ha förutsättningar för ett självständigt liv med självbestämmande. Grunden för politiken är alla människors lika värde, rätten att styra över sitt liv och kunna känna välbefinnande. Precis som Eva Olofsson nämnde kommer det en proposition i mitten av mars om diskrimineringslagen, men det ligger inte i vårt utskott.

År 1994 genomfördes en lagändring som drevs igenom av den dåvarande borgerliga regeringen, lagen om stöd och service. Det var revolutionerande för människors möjligheter att leva ett självständigt liv, trots funktionsnedsättning. Det var också syftet med lagen.

Vi vet alla att vi har haft många och långa diskussioner med Försäkringskassan och har ifrågasatt de domar som förvaltningsdomstolarna har fällt och som betytt att det har blivit förändringar i insatsen för många. Det har blivit färre insatser för en del vid tvåårsprövningen, och det har blivit fler timmar för andra.

Därför togs det fram ett behovsbedömningsinstrument som skulle vara ett rättssäkert instrument för att se till att människor över hela landet får likvärdiga insatser. Vi vet att alla inte är nöjda med det, men vi vet också, efter att vi haft Försäkringskassans generaldirektör i utskottet, att man jobbar med utbildning för att göra det här på ett bättre sätt. Vi har gett Inspektionen för socialförsäkringen i uppdrag att klarlägga på vilket sätt människors vardag har förändrats.

I debatten har det låtit som att om man inte får insatser från Försäkringskassan får man ingenting alls. Vi vet alla att det inte är sant. Jag

tycker att det är viktigt att vi håller oss till en trovärdig diskussion i de här frågorna. Alla kanske inte tycker att insatserna från kommunerna är lika bra som assistansinsatserna genom Försäkringskassan, men det är otroligt viktigt att LSS-reformens intentioner följs, och det ska vara rätts-säkert och tryggt.

Det finns andra saker som lyfts fram här, till exempel ledsagarservice. Där har Socialstyrelsen i uppgift att kartlägga vilka förändringar som kan behövas för att säkerställa en likvärdig och rättssäker ledsagarservice.

Ett annat viktigt område är arbetet för personer med nedsatt arbetsförmåga. Antalet subventionerade anställningar, så kallade lönebidragsanställningar, har ökat, och högsta bidraget för arbetshjälpmedel och personligt biträde har höjts – allt detta för att slippa ett utanförskap. Jag ser fram emot att det uppdrag genomförs som getts till alla myndigheter att i högre grad anställa människor med funktionsnedsättning. I ett läge där Sverige behöver fler arbetade timmar är det viktigt att alla får möjligheten att arbeta utifrån sin förmåga. Alla jobb behövs, och alla människor behövs.

Det har också förts en diskussion om hjälpmedel. Vi vet att vi har problem med att hjälpmedelstildelningen i Sverige ser olika ut, eftersom det är ett landstingsansvar. Det är inte så säkert att det vore bättre med ett statligt ansvar. Däremot kommer det en proposition om fritt val av hjälpmedel senare i vår. Sveriges Kommuner och Landsting har ett uppdrag att se över hur man ska jobba vidare för att få en god och säker tilldelning av hjälpmedel.

Många motioner i betänkandet kan tillgodoses därför att det redan är på gång. Oavsett hur det har låtit här i talarstolen, att allt är för långt och för sent, görs det otroligt mycket. Jag tror att alla vi som sitter här egentligen vet att allting tar tid för att det ska bli rättssäkert och bra.

Det är känt att det brukar komma från Socialdemokraterna att om vi gör någonting fort är det fel, gör vi någonting saktare är det också fel. Jag undrar när det egentligen är bra.

Jag tror att vi är överens om att alla människor har lika värde. Människor med funktionsnedsättningar behövs i vårt samhälle. Vi ska ta vara på deras kompetens, och de ska ha möjlighet att leva på ett bra sätt.

Med detta yrkar jag bifall till utskottets förslag i socialutskottets betänkande nr 7.

(Applåder)

Anf. 32 AGNETA LUTTROPP (MP) replik:

Herr talman! Hej och hå, så bra det låter. Det är nuet vi pratar om. Man har frågat brukarna om till exempel detta med intentionerna i LSS. Du säger att de är väldigt viktiga, och det tycker vi alla. Men om man frågar brukarna om de tycker att detta kvarstår, tror jag inte att någon skulle svara ja på det. Det finns inga som vet det så bra som de som är användare.

Vad man gör eller inte gör i andra länder är ju ingenting som leder till att det blir bättre i Sverige. Visst är det viktigt att ha ett perspektiv, men det är vårt eget perspektiv som är viktigast, det som gäller i nuet i Sverige. Här har det blivit kallare för personer med funktionsnedsättning. Det finns ingen i handikappvärlden som anser något annat.

Vi har alldeles nyligen tagit del av förslaget att det ska bli lättare att bygga utan att behöva göra bostäderna tillgängliga. Det är 50 procent i den här gruppen som inte har jobb. De förändringar som du pratar om innebär nästan alltid försämringar.

Du har nog goda intentioner när det gäller behovsprövningen. Men det är väldigt många i brukarorganisationerna som är kritiska. Så det är ju härligt att regeringen är nöjd, men de som ska behovsprövas är inte nöjda. Tänk att det är dem som jag lyssnar och tror på.

Anf. 33 MARGARETA B KJELLIN (M) replik:

Herr talman! Jag vet inte vad jag ska säga. Jag skulle aldrig våga uttala mig för samtliga människor i en grupp, oavsett vilka det är. Men det kan tydligen Agneta Luttröpp.

Jag har också pratat med många människor med funktionshinder. När det gäller LSS-reformen är det en del som vid tvåårsomprövningen har fått färre timmar, så de får då insatser av kommunen. Men det är en del i det uppdrag som vi har gett till Inspektionen för socialförsäkringar, att se hur det går för dessa personer. Samtidigt är det väldigt många som har fått fler timmar. Faktum är att det är fler timmar och fler personer som i dag har insatser enligt LSS. Om Agneta Luttröpp påstår att de är missnöjda vet jag inte var vi ska lägga ribban någonstans. Man kan inte vara mer än nöjd när man får vad man behöver.

Civilutskottet har att hantera förslaget om att bygga nya studentbostäder, men jag vet inte om den frågan hör hemma här. Man kan fundera över om man ska bygga billigare för unga människor medan de studerar eller om det ska vara tillgängligt att bo överallt. Jag vet inte, och jag tycker inte riktigt att frågan hör hemma här.

Det görs ju många insatser för att skapa jobb. Det är fler i dag som får möjlighet att komma ut på arbetsmarknaden, och varje steg som tas är viktigt. Att göra revolution kan sägas vara bra, men jag tror inte att Agneta Luttröpp och den eventuella regering som hon skulle sitta i skulle kunna göra större revolution på kortare tid. Vi har gjort mer för den här gruppen än vad som har gjorts tidigare. Så jag är ganska nöjd med dessa insatser. Även om jag vet att alla inte är nöjda så jobbar vi vidare. Detta är inte någon gömd och glömd grupp. Den finns i högsta grad på agendan med alla de insatser som vi hela tiden jobbar med.

Men tror verkligen Agneta Luttröpp att hon kan åstadkomma alla dessa förändringar på kortare tid?

Anf. 34 AGNETA LUTTROPP (MP) replik:

Herr talman! Jag tänker på detta med tillgänglighet. Därför tycker jag ärendet i civilutskottet hör hemma här, eftersom tillgänglighet är i hög grad viktigt när det gäller funktionshinderspolitik. Man ska nu komma med ett lagförslag om tillgänglighet, samtidigt som man ändrar i en bygglag som medför försämringar, bland annat i studentbostäder. Är man student kan man alltså inte räkna med att få en bostad som är tillgänglig om man har en funktionsnedsättning. Det rimmar inte väl med att det blir bättre och bättre.

I fråga om arbete har vi tydligen helt olika siffror. De siffror som jag har visar att det har blivit svårare för personer med funktionsnedsättning att få ett jobb. Det fanns fler jobb tidigare. När man har tittat på hur Sve-

rige sköter sig enligt konventionen fick Sverige ett långt pekfinger från kommissionen. När det gäller brist på arbete är skillnaden mellan arbete och inte arbete för personer med funktionsnedsättning oförklarligt stor. Det är kommissionen som har påpekat det och som Sverige får försvara sig emot. Detta är ändå ett belägg för att det inte fungerar som det ska. Det gäller speciellt unga med funktionsnedsättningar.

Men, som sagt, kommissionen var inte nöjd med hur Sverige hanterar den här frågan.

Anf. 35 MARGARETA B KJELLIN (M) replik:

Herr talman! Tidigare fick de flesta unga alltid gå till daglig verksamhet. Det var det som stod till buds om man hade en funktionsnedsättning av kognitiv art. I dag har det öppnats en möjlighet så att det är fler som kan komma ut på en arbetsmarknad. Det kan man skratta åt, men det gör inte jag. Jag tycker att det är ganska viktigt.

Sedan vet vi att det är en stor grupp som står långt ifrån arbetsmarknaden. Vi har en stor verktygslåda för att jobba vidare med dem.

Varken Agneta Luttröpp, Miljöpartiet eller något annat parti kan förändra attityderna snabbare än vad vi har försökt att göra via Handisam och andra sätt för att få människor att anställa personer med funktionsnedsättning. Det är otroligt viktigt. Vi är på god väg att se att dessa personer kan fylla en stor funktion på arbetsmarknaden.

Jag återkommer till detta med bostad. Det är ett stort problem att det inte finns några bostäder för någon student på många orter. Jag tror inte att de tillgängliga bostäderna blir otillgängliga för att det kommer till några ytterligare som kanske inte är det. Men det är arbetsmarknadsutskottet och civilutskottet som behandlar den frågan.

Anf. 36 CATHARINA BRÅKENHIELM (S) replik:

Herr talman! Margareta B Kjellin inledde sitt anförande med att berätta om FN och hur det såg ut i USA jämfört med hur bra vi är i Sverige, vilket ju är helt riktigt. I nästa stund talade hon om att ingenting hade hänt i Sverige och att det var så dåligt när regeringen tillträdde 2006. Då undrar jag vem det är som har ordnat allt det som Margareta B Kjellin relaterade till vid FN-besöket i Sverige. Det måste väl ändå vara den socialdemokratiska regeringen som har ordnat detta under alla sina år vid makten, och inte den borgerliga regeringen.

Det är bra med politiken i dag – vi är ett bra land, och det är bra att leva som funktionsnedsatt i Sverige. Men det behövs förbättringar, och samtidigt ser vi att man går tillbaka i det ena efter det andra, och det är inte okej.

I en lägesrapport från Handisam, myndigheten för funktionshinderspolitisk samordning, ger man två dystra bilder av läget för människor med funktionsnedsättning i Sverige. Man noterar att personer med funktionsnedsättning inom alla de prioriterade politikområdena har sämre förutsättningar och lägre delaktighet än övrig befolkning. Sedan skriver man också att politiken inte är tillräckligt offensiv. Uppföljningen som de har gjort visar också att utvecklingen mot de beslutade målen går alldeles för långsamt.

Då är min fråga till Margareta B Kjellin: Vilka delar av den nu förda politiken anser Margareta B Kjellin kommer att skynda på utvecklingen i positivare riktning?

Anf. 37 MARGARETA B KJELLIN (M) replik:

Herr talman! Jag måste börja med det jag sade om FN. Det gällde inte hur det såg ut i USA utan hur det såg ut i världen, för att få ett perspektiv. Det jag sade om vad som hade hänt till 2010 berodde på vad Catharina Bråkenhielm sade i sitt anförande om att inget hade hänt sedan 2010. Sex år av den tidsperioden var Socialdemokraterna ansvariga för. Det var det jag relaterade till – inget annat än det Catharina Bråkenhielm själv lyfte fram.

Man kan säga att det går för långsamt i jämförelse med andra. Ja, men i jämförelse med hur det har sett ut tidigare för människor med funktionsnedsättning går det ständigt framåt.

Det jag sade i slutet av mitt anförande var att vi egentligen är överens om väldigt mycket, för vi tycker att de här människorna behövs i vårt samhälle och ska komma till sin rätt och ha möjligheter att styra över sitt eget liv. Vi kan båda anklaga varandra för att inte ha gjort vissa saker under vissa tidsperioder. Men jag tror att det syfte som vi alla står för är att vi vill framåt i den här frågan.

Den strategi vi har fram till 2015 är satt med ett kortare mål för att man ska jobba mer intensivt och att det ska vara tidigare mätbart att det går framåt för de personer som har de här bekymren och behöver hjälp av samhället.

Jag tror uppriktigt sagt att om man ska välja var man ska bo någonstans tror jag att Sverige är ett bra land att bo i om man har en funktionsnedsättning, oavsett vad som sägs här i dag. Jag är väldigt stolt över det vi gemensamt har kommit fram till. LSS-reformen, som från början är en borgerlig reform, var vi alla överens om. Det var en enig riksdag som beslutade, oavsett vem som initierade den. Det var faktiskt Folkpartiets företrädare som gjorde det och drev den frågan. LSS är vi stolta över och tar åt oss allihop.

Anf. 38 CATHARINA BRÅKENHIELM (S) replik:

Herr talman! Jag fick just inte något svar i det här replikskiftet på min fråga om vilka delar av den förda politiken som Margareta B Kjellin anser skulle skynda på utvecklingen.

Självklart förstår jag att om man jämför med övriga världen, som Uganda eller liknande, är Sverige långt framme. Men vi behöver ändå gå framåt med våra mått och våra mål, så att alla människor blir precis lika delaktiga i samhället. Där har vi en bit kvar att gå.

Tolktjänstutredningen lämnade sitt betänkande för över två år sedan, i december 2011, med förslag som skulle underlätta för många hörselskadade som är i behov av teckentolk. Men i stället för att skicka ut utredningen på remiss hamnade den i regeringens skrivbordslåda. I en interpellationsdebatt i höstas uttryckte sig Maria Larsson så här:

”Vi har för avsikt att komma till skott i frågan om tolktjänst redan före 2015. Vi försöker att vara så snabbfotade som det bara går. Jag har ingen anledning att dra angelägna frågor i långbänk. ... Frågan har hög angelägenhetsgrad för min del. Jag vet att det finns många tolktjänstan-

vändare som är i behov av ett mer lättöverskådligt system. Därför arbetar vi med stor frenesi och hög aktivitet.”

Då är min fråga till Margareta B Kjellin: Anser Margareta B Kjellin att regeringen verkligen är så snabbfotad som det bara går?

Anf. 39 MARGARETA B KJELLIN (M) replik:

Herr talman! Den strategi som vi har lagt fram för 2015 anser vi kommer att föra en bit på väg till att vi har ett tillgängligt samhälle och ett bra sätt att leva för människor med funktionsnedsättning, så det tycker jag nog att jag har svarat på.

När det gäller Tolkjänstutredningen jobbas det vidare. Men precis som det står är det inte så enkelt. Det gäller i grunden om verksamheten ska vara statlig, landstingskommunal eller kommunal. Det gäller inte om det ska finnas tolktjänster eller inte – det måste man göra skillnad på – utan de anser vi alla ska finnas. Men på vilket sätt ska vi göra tolktjänsten bättre, och hur ska vi göra den mer tillgänglig? Det är den frågan som man måste titta vidare på.

Socialdemokraterna var en gång mycket pigga på att kommunalisera skolan för att den skulle bli bättre. Men ibland blir det bättre när man förstatligar saker och ting. Ibland måste man titta på vad som är bäst för människor.

Det som är bra för människor som behöver tolktjänst är att de får en riktig och tillgänglig tolktjänst. Men om den ska vara statlig eller kommunal tror jag inte att de som har behov av tolktjänst anser vara den viktigaste insatsen, utan det är att de ska få insatsen. Där måste vi jobba vidare med både landsting och kommuner, för att de ska ge rätt insatser.

Att ha en insats som ligger långt från människor brukar sällan vara bra för den som behöver något nära och nu.

Anf. 40 EVA OLOFSSON (V) replik:

Herr talman! Vi har skrivit under FN-konventionen, och en viktig del i den när det gäller människor med funktionsnedsättning är att man ska jämföra med hur andra människor lever i samma land som den med funktionsnedsättning lever i. Då tycker jag att det är en bra utgångspunkt att vi kollar hur andra i Sverige lever och hur människor med funktionsnedsättning lever i Sverige.

Jag skulle vilja fråga Margareta B Kjellin om personlig assistans. Jag skulle egentligen vilja veta om du är nöjd med den personliga assistansen, som det har utvecklats nu. Jag skulle vilja komma lite längre än till svaret att några får fler timmar och andra får färre, för det handlar om att man gör en annan bedömning av integritetsnära, grundläggande behov. Det kan vara att behöva hjälp med mer intim och nära tvättning i duschen eller de närmaste kläderna eller mat till munnen. Den preciseringen hade man inte förut, och det utestänger en lång rad människor.

Det är den skillnaden – att det nu är tuffare att få statlig assistans för den grupp människor som är inom den ramen – som jag skulle vilja veta om du tycker är okej eller inte.

Det är så att människor får annan hjälp, men det är inte samma hjälp. Jag känner till ett mycket konkret ärende här i Stockholm, där personen tappade sin statliga assistans och skulle få kommunal. Då tyckte Stock-

holms stad att man inte behöver någon personlig assistans till fritid. Det är en enorm skillnad för människor.

Jag skulle vilja veta om du är nöjd med den personliga assistansen eller om det är något som du vill ändra. Är det bra med bedömningsinstrumentet, den här timräkningen, så att det är rättssäkert? Jag tycker att det har blivit fyrkantigt och fel – inte den helhetsbedömning som behövs för att människor ska kunna leva ett liv som andra.

Jag vill gärna ha svar beträffande striktare bedömning av grundläggande behov. Ställer du upp bakom den? Tycker du att bedömningsinstrumentet är bra?

Anf. 41 MARGARETA B KJELLIN (M) replik:

Herr talman! Vi kan börja med bedömningsinstrumentet. Den intention som vi hade tillsammans var att det ska vara rättssäkert och bra. Vi vet ju hur det såg ut i Sverige. Det var väldigt olika och berodde mycket på enskilda handläggare hur många timmar en person fick. Det såg mycket olika ut över Sverige.

Försäkringskassan började se att det såg mycket olika ut. Vad som sedan hände var att Högsta förvaltningsdomstolen gjorde sin bedömning. Jag har många gånger sagt att jag inte är särskilt förtjust i den förändring som Högsta förvaltningsdomstolen gjorde. Jag tycker att man inte alltid ser hela människan. Jag är orolig för den delen, och det har jag stått upp för ganska tydligt. Jag har haft många diskussioner med Försäkringskassan kring de delarna.

Generaldirektören har också varit i socialutskottet ett antal gånger och beskrivit hur de jobbar med detta. Utifrån att man genom utbildning ska förändra hur bedömningsinstrumentet ska användas handlar det egentligen inte om att man ska göra minutberäkningar, utan man ska ha en helhetssyn och en helhetsblick på människans behov i de delarna.

Det är precis det uppdrag som vi har gett till Inspektionen för socialförsäkringen. Jag kan inte föregripa vad de kommer att göra. Eva Olofsson vet ju, herr talman, att man alltid måste göra utredningar innan man gör lagförändringar, och hur det ser ut är ju en del av detta. Det tycker jag är otroligt viktigt att man jobbar vidare med.

Det är också mycket viktigt att man kommer till rätta med att en del har fått för mycket. Det innebär nämligen att en del människor som får insatser tar pengar från dem som faktiskt behöver insatser. Eva Olofsson kan väl inte ställa upp på att människor som på ett otillbörligt sätt har tillskansat sig assistansersättning ska ha rätt till det?

Anf. 42 EVA OLOFSSON (V) replik:

Herr talman! Nej, jag tycker att vi ska vara tydliga och skilja på de människor som på något sätt har fuskat och i vissa fall har begått kriminella handlingar. De ska naturligtvis inte ha assistanspengarna. Det är de som behöver dessa pengar som ska ha dem. Det är mycket tydligt.

Men jag tror inte att alla som mister sin assistans och blir hänvisade till kommunal assistans eller hemtjänst har fått för mycket. Det handlar om att de har samma behov som förut men att de integritetsnära och grundläggande behoven bedöms på ett annat sätt. Då åker de ur detta. Då är det stor skillnad beroende på vilken stad eller kommun man råkar bo i när det gäller vilken hjälp man får sedan.

Jag tycker att det är mycket bra att du, Margareta B Kjellin, också är kritisk till denna förändring. Men det är lite lustigt att man då inte tar ställning för en förändring av lagstiftningen. Det är faktiskt det som behövs när den högsta rättsinstansen har ställt sig bakom detta synsätt.

Generaldirektören sade när han var hos oss i utskottet att han tyckte att man i nuvarande läge följde intentionerna i LSS. Det tycker inte jag.

När det gäller behovsbedömningsinstrumentet vet jag att till exempel SSR har talat med sina LSS-handläggare i det nätverk som de har. De har ungefär hälften. Resten har Vision. Dessa LSS-handläggare känner att de inte kan göra en helhetsbedömning längre. De blir mycket uppstyra. Frågan är om det är vettigt.

Sedan vill jag fråga dig om Assistansersättningsutredningen. Det har visat sig att det där finns ett förslag om att människor över 65 år ska få bara grundbeloppet, alltså inte det extra som man kan få för att man har mycket OB och omfattande behov av hjälp på kvällar, nätter och så vidare. Det skulle begränsa deras möjligheter oerhört mycket. Är det någonting som Moderaterna ställer sig bakom, eller säger ni nej till en sådan tanke?

Anf. 43 MARGARETA B KJELLIN (M) replik:

Herr talman! När det gäller utredningen som kom på bordet i fredags är detta ingenting som vi över huvud taget har hunnit diskutera i den delen.

För mig verkar detta rätt konstigt. Har man rätt till assistans så har man det. Men vi får titta på vad det innebär. Man har ju fortsatt stora behov även när man har fyllt 65 år. Vi får se på detta. Men låt oss inte uttala oss om detta förrän vi har sett vad som egentligen händer.

Vi kan diskutera behovsbedömningsinstrumentet fram och tillbaka. Jag som riksdagsledamot kan inte mer än lyssna på den myndighet som har att göra detta när de säger att de ska se till helheten och se hela människan och att en bedömning som är rättssäker och bra ska göras. Jag kan inte säga emot generaldirektören när han säger att de utbildar människor för att de ska se helheten. Då måste jag faktiskt tro på det, och det hoppas jag verkligen att de gör. Jag ser nämligen fram emot att detta ska vara rättssäkert och bra och att människor ska få tillgång till den assistans som var avsikten och intentionen när den borgerliga regeringen lade fram detta förslag 1994. Och inget av partierna har ändrat sitt synsätt när det gäller detta.

Anf. 44 MARIA LUNDQVIST-BRÖMSTER (FP):

Herr talman! Det pågår en hel del inom funktionshindersområdet som är positivt. Det finns mycket som vi borde vara stolta över. Jag tänker närmast på den rättighetslagstiftning som röstades igenom 1994 och som flera av er har nämnt – lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, och lagen om assistansersättning, LASS. I år är det 20-årsjubileum för dessa viktiga frihetsreformer. Lagarna har gett människor makt över sina liv, gett dem delaktighet och ett ökat självbestämmande.

Herr talman! I dag kan vi tycka att det är en självklarhet att funktionshinderspolitiken ska bygga på full delaktighet, jämlikhet och alla människors lika värde. Det handlar ju faktiskt om mänskliga rättigheter, inget annat. Så säger vi alla.

Det kan ändå finnas anledning att uppehålla sig lite just kring den personliga assistansen. Regeringen har gett uppdrag till Inspektionen för socialförsäkringen som ska titta på vad som har hänt med assistansen efter de omtalade domarna i Högsta förvaltningsdomstolen. Vi måste ändå medge att genom förändring av rättspraxis har också bedömningarna i vissa fall blivit tuffare.

Herr talman! Jag och Folkpartiet ser fram emot att få ta del av slutrapporten från ISF. Vi ska naturligtvis inte gå handlingarna i förväg. Men det vi kan konstatera är att Högsta förvaltningsdomstolens domar om personlig assistans i flera fall inte är i linje med hur vi i Folkpartiet vill att lagen ska fungera. Vi måste fortsätta värna en reform för ökad delaktighet, tillgänglighet och möjligheter till jobb.

Herr talman! Fuskdebatten måste balanseras. Alla system kan missbrukas, och alla system behöver kontrollfunktioner. Men dagens jakt på fuskare saknar i vissa fall proportioner. Det har förekommit att kriminella nätverk tvättat pengar genom att framstå som assistansföretag, samtidigt som de grovt vanvårdat människor med omfattande funktionsnedsättningar. Det ska bekämpas med kraft. Men man hittar inte de kriminella nätverken genom att följa människor med funktionsnedsättningar in i duschen och räkna minuter.

Jag hade förmånen att få prya på ett brukarkooperativ i Umeå för några veckor sedan. Där träffade jag brukare som kunde berätta hur det i praktiken går till vid tvåårsomprövningar. Det finns en del i övrigt att önska. Det är inte lika överallt. Men det jag fick ta del av var att det fanns en del i övrigt att önska.

När vi behandlade behovsbedömningsfrågan i utskottet för något år sedan var vi noga med att poängtera att detta instrument ska vara ett redskap för personen med funktionsnedsättning för att han eller hon ska kunna ge uttryck för och kunna beskriva sina behov. Tyvärr var det inte den bilden som jag fick när jag träffade dessa brukare.

I utskottet fick vi för inte så länge sedan värdefull information från brukarorganisationerna IfA och JAG vad gäller behovsbedömningsinstrumentet. Denna information har även getts från Försäkringskassan.

Herr talman! Förutom detta uppdrag som ligger på Inspektionen för socialförsäkringen har även Socialstyrelsen ett uppdrag att upphandla en utbildning för handläggare som arbetar med LSS-insatser. Det är mycket välkommet. Sedan ska Socialstyrelsen även kartlägga andra insatser inom LSS – ledsagarservice, avlösarservice, korttidsvistelse, boende med särskild service och så vidare. Det är oerhört viktigt att vi får denna kartläggning eftersom det skiljer mycket mellan kommunerna, och det är bra att mycket är på gång eftersom det finns en del att göra. Men utifrån det som jag har beskrivit görs också en hel del från regeringen.

Herr talman! Trots detta finns det många utmaningar inom funktionshindersområdet. Vi vet att hälsan hos personer med funktionsnedsättningar är sämre än för befolkningen generellt. Personer med psykiska funktionsnedsättningar har visat sig få sämre vård än andra. Utbildningsnivån och sysselsättningsnivån är också lägre.

Vi måste bli bättre på att ta till vara alla individers kraft och potential. Det är viktigt för den enskilde men också utifrån ett samhällsekonomiskt perspektiv att göra det. Regeringen har gjort en hel del insatser för att förbättra situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsned-

sättning. Antalet subventionerade anställningar har ökat, stödet för arbetshjälpmedel och personligt biträde har också ökat. Det pågår ett aktivt arbete med att öka kunskapen om psykisk sjukdom och psykisk funktionsnedsättning och att förändra negativa attityder. Det har slagit väl ut, och man har funnit att i de åtta län som har haft omfattande projekt med Hjärnkoll har attityderna till psykisk ohälsa markant gått i rätt riktning.

Herr talman! För att kunna ta till vara allas resurser måste samhället vara tillgängligt. Men tyvärr utestängs många med funktionsnedsättningar från att delta i samhället. Regeringen har under en lång tid följt frågan genom uppdrag inom funktionshindersstrategin och öppna jämförelser. Men tillgänglighetsarbetet går sakta.

Därför behöver diskrimineringslagstiftningen stärkas – det är bara på det sättet man kan ge den enskilde ett verktyg för att kunna agera. Det är också ett sätt att markera att självklara åtgärder mot att utestänga inte ska vara en gåva från goda givare utan en rättighet. Folkpartiet har varit drivande för att bristande tillgänglighet ska ses som diskriminering, och det är med stor glädje vi i utskottet kan konstatera att det kommer en proposition om bristande tillgänglighet som en form av diskriminering senast den 18 mars. Det kan vi läsa i betänkandet.

Herr talman! I debatten har också den senaste utredningen om assistansersättningen, som kom till regeringen i fredags, lyfts fram. Det är som sagt ingenting som har hanterats politiskt än, men jag har fått ta del av de reaktioner som har kommit från brukarorganisationerna. Det är viktigt att utredningen också kommer att gå ut på remiss, och det är oerhört viktigt att vi får utförliga remissvar. Eftersom jag förstår att det om inte annat kan komma upp i en replik kan jag säga att jag reagerade starkt på den åldersdiskriminering det pläderas för i utredningen. Det gäller 65-årsgränsen och att man inte ska kunna få en tilläggschablon.

Herr talman! De olika områden jag har tagit upp i det här anförandet är inte alls sådant som motionsbetänkandet hanterar, men det handlar i alla fall i slutändan om vilket samhälle vi vill ha. För mig och Folkpartiet är det självklart att vi inte vill ha ett samhälle som låser in och begränsar människor, utan vi vill ha ett samhälle där fler kan delta utifrån sina förutsättningar och där alla människor bemöts med respekt.
(Applåder)

Anf. 45 EVA OLOFSSON (V) replik:

Herr talman! Det är roligt att konstatera att Folkpartiet och vi har samma uppfattningar i en del viktiga frågor. Vi är kritiska till förändringarna av synsättet när det gäller grundläggande behov, och jag utgår ifrån att Folkpartiet också ser ett behov av en lagförändring i den frågan.

Jag skulle vilja fråga Maria Lundqvist-Brömster lite mer om Assistansersättningsutredningen. Jag tycker att det var bra att du tydligt tog avstånd från åldersdiskrimineringen, men det finns också tankegångar om att sänka själva timschablonerna med runt 20 kronor i timmen. Man har inte skrivit ett skarpt förslag – det har man tagit bort – men man har pekat på att man tycker att den är för hög. Det skulle innebära att i första hand de mest seriösa och kvalitetsmedvetna anordnarna – de som har de bästa arbetsvillkoren för de personliga assistenterna – drabbades.

De stora anordnarna, som Humana och andra, skulle säkert klara en sådan förändring även om de inte skulle gilla den. De som faktiskt utbild-

dar sin personal och har personliga assistenter som stannar och jobbar, och som efter att ha jobbat i fem tio år får en lön som ligger på en helt annan nivå, skulle dock få svårt att klara av det. Det skulle handla om 2 300 mindre i månaden för en anställd personlig assistent, om man översätter pengarna dit, eller 100 000 mindre om året för en användare. Jag skulle gärna vilja ha en kommentar på det området.

Nästan alla jag pratar med i funktionshindersrörelsen beskriver en utveckling som går åt fel håll. Det är inte alltid så stora steg, utan ibland är de små. Sjukförsäkringen, som den har blivit, slår mot en del. Att man inte kräver tillgänglighet i studentbostäder är en annan sak och förändringen av personlig assistans en tredje. Jag skulle gärna höra hur du ser på den utveckling som är på gång. Går den verkligen åt rätt håll?

Anf. 46 MARIA LUNDQVIST-BRÖMSTER (FP) replik:

Herr talman! När det gäller Assistansersättningsutredningen tycker jag att det är svårt att uttala sig politiskt om den eftersom vi över huvud taget inte har hanterat den politiskt. Den ska ju ut på remiss. Men jag tycker att det är oerhört bra att brukarorganisationerna, som kan sitt arbete och vet hur det fungerar, har gett oss de reaktioner vi så väl behöver i hanteringen. Jag kan bara önska att de också kommer med remissvar som visar på precis det Eva Olofsson tar upp. Läser man direktiven till utredningen ser man nämligen att vi vill främja en god utveckling av assistansen, och ser man att utredningen går i en annan riktning måste vi ta oss en funderare när vi tittar på remissvaren.

Sedan fick jag en fråga som handlade om hur jag ser på utvecklingen och det som händer i samhället. Jag är stolt över det Alliansen och regeringen har gjort i många hänseenden; jag tycker att vi har gjort ett fantastiskt arbete när det gäller jobben och ett fantastiskt arbete när det gäller skolutveckling och reformer på den sidan. Vi har väl aldrig reformerat skolan så mycket som vi har gjort de senaste åren. Det här är dock ett helhetsgrepp, och man kan inte alltid göra alla nöjda. Det är väl en politisk utmaning att alltid ha någonting man kan sträva mot och vilja fortsätta förbättra.

Det finns saker som inte har varit bra. Du nämner socialförsäkringen – nu hör den inte till det här utskottet – och sjukförsäkringen, och där kan vi säga att starten kanske inte blev bra men att det sedan blev en hel del förändringar till det bättre. Helheten handlar för mig om att vi går i rätt riktning från alliansens sida, och jag hoppas att vi får fortsatt förtroende för att kunna fortsätta med de planer vi har för reformarbetet.

Anf. 47 EVA OLOFSSON (V) replik:

Herr talman! Nu kan vi konstatera att alliansregeringen har suttit i snart åtta år, och fortfarande ökar arbetslösheten hos människor med funktionsnedsättning. Fortfarande finns det en stor fattigdom hos människor med funktionsnedsättning. Jag kan inte se att det har skett några förändringar i rätt riktning där, utan det går faktiskt åt fel håll.

En annan sak jag inte tycker att du riktigt svarar på, Maria Lundqvist-Brömster, är om situationen för människor med funktionsnedsättning verkligen går framåt över alla led. Vi kan se att den personliga assistansen har blivit sämre, och vi kan se att många uppfattar att kommunerna har blivit restriktivare när det gäller LSS. Vi kan se att det inte är själv-

klart att bygga tillgängliga bostäder längre. Det finns alltså en lång rad områden där vi kan se att det har tagits steg tillbaka. Den tillgängliga kollektivtrafiken och färdtjänsten är ingenting man hurrar så där väldigt över när man har en funktionsnedsättning.

Vi kan också se att den allmänna debatten har svängt, tycker jag. Det har svängt från det jag tog upp i mitt anförande till att man ifrågasätter att människor med funktionsnedsättning ska ha samma rättigheter som vi andra. Man förstår inte ens att människor har en funktionsnedsättning utan jämför med en person som inte har en funktionsnedsättning och inte behöver stöd på olika sätt för att klara sig i tillvaron. Jag möter också ganska ofta en vilja att få vara med mycket mer i att utforma politiken och besluten. Det handlar om alla utredningar som har gått ganska fort och där funktionshinderörelsen har känt sig mer informerad än delaktig.

Jag skulle gärna få några kommentarer om detta.

Anf. 48 MARIA LUNDQVIST-BRÖMSTER (FP) replik:

Herr talman! Att jobba med funktionshindersfrågor handlar om att jobba över ett helt spektrum. Det är precis som du säger, Eva Olofsson: Det får inte vara isolerade öar. Assistansen ska fungera och tillgängligheten ska finnas för att man ska kunna komma ut i arbetslivet och känna att man kan bidra. Där finns det brister. Det kan vi konstatera, och det jobbar vi med.

Jag har inga siffror i huvudet på hur många personer med funktionsnedsättning som har kommit i arbete. Vi har i replikskiftena hört lite olika siffror. Men jag tycker att regeringen har gjort mycket i frågan, och jag tycker att man har ett kontinuerligt arbete med funktionshindersörelsen på regeringsnivå för att diskutera angelägna frågor. Man har även tagit in parterna på arbetsmarknaden för att diskutera sysselsättningsfrågan när det gäller personer med funktionsnedsättning. Det finns dock oerhört mycket mer att göra.

Jag brukar inte vilja gå tillbaka till det som var före 2006, för det är här och nu politiken sker. Vi kan dock fundera på vad som hände med personer med funktionsnedsättning under den förra regeringen. Då fanns många av dem som hade funktionsnedsättning i förtidspension. Jag tycker alltså att vi ska komma ihåg att vara lite rättvisa när vi jämför politiken och vad som har hänt och inte hänt.

Anf. 49 AGNETA LUTTROP (MP) replik:

Herr talman! Jag vill tacka Maria för att hon var så ärlig och uppriktig i sitt anförande. Det är synd att inte Folkpartiets tankar, idéer och politik när det gäller funktionsnedsättning får mer genomslag i Alliansen.

Eftersom du själv nämnde skolan som ett område där det har hänt mycket måste man fundera över vad det är som har hänt inom området skola när det gäller elever med funktionsnedsättning genom den senaste skollagen. Ja, det är ingen höjdare, kan jag säga. Utöver att bara hälften av våra grund- och gymnasieskolor är tillgängliga för funktionshindrade har man gjort en ganska märklig begränsning i skollagen. Det innebär att elever i behov av särskilt stöd, många av dem med funktionsnedsättning, har rätt till stöd till dess att de har fått godkänt betyg. Sedan är stödet borta, eller de har i alla fall inte rätt till det längre. Det är någonting som inte fanns i tidigare skollag och som jag beklagar.

Sedan vill jag ställa en fråga på slutet. Jag tog i mitt anförande upp detta med inhibition. Jag undrar hur Maria ser på frågan om inhibition.

Anf. 50 MARIA LUNDQVIST-BRÖMSTER (FP) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är en väldigt god idé. Jag fick kontakt med en kvinna som var i precis den situation som Agneta Luttröpp beskrev i sitt anförande. Hon hade fått ett beslut om att assistansen skulle dras ned, och det ordentligt mycket. Hon har en grav funktionsnedsättning. Det innebar naturligtvis att hennes rätt till assistenter försvann. Det var assistenter som hon hade haft under många år och som kände till henne väldigt väl. Vad hon gjorde då var att hon tog pengar ur egen ficka för att kunna ha kvar sina assistenter. Det blev ju väldigt dyrt, men hon hade möjlighet att göra det.

Jag tror att det skulle vara bra om man kunde hitta någon lösning på detta. Det tar kanske ett och ett halvt år innan det kommer ett beslut från Förvaltningsrätten efter en överklagan. Det är någonting som man borde titta på, och det har vi också försökt lyfta fram från Folkpartiets partigrupp.

Anf. 51 AGNETA LUTTROPP (MP) replik:

Herr talman! Jag vill återigen tacka Maria. Jag hoppas att hennes och Folkpartiets tankar om det här får genomslag.

Jag har bara en kort fråga till om lite grann av det som Eva har varit inne på. Det handlar naturligtvis om paragraf 11, grundläggande behov. Är Folkpartiet berett, under förutsättning att utredningen inte kommer fram till att det behövs några större förändringar utan tycker att det är bra som det är, att verkligen föreslå en lagändring?

Anf. 52 MARIA LUNDQVIST-BRÖMSTER (FP) replik:

Herr talman! Vad jag sade i anförandet var att vi inte ska föregå utredningen. Men vi har motionerat om ett förtydligande i lagstiftningen.

Anf. 53 RICKARD NORDIN (C):

Herr talman! Det känns lite speciellt att tala om funktionshinderspolitiken i dag när vi bara är några veckor från ett av de största stegen i funktionshinderspolitiken på länge. Den 18 mars lägger regeringen fram sin proposition om att göra bristande tillgänglighet till en diskrimineringsgrund. Det är något som vi i Centerpartiet drivit på och kämpat länge för. Att döma av vårt betänkande här i dag kommer propositionen förhoppningsvis att mottas med glädje av de flesta partier här i riksdagen.

Min förhoppning är att de nya lagförslag som presenteras där ska göra stor skillnad i vardagen för dem som lever med en funktionsnedsättning.

Vi har ett gäng nationella mål för funktionshinderspolitiken. Det handlar om en samhällsgemenskap med mångfald som grund, att samhället utformas så att människor med funktionsnedsättning i alla åldrar blir fullt delaktiga i samhällslivet. Det handlar om jämlikhet i levnadsvillkor för flickor och pojkar och kvinnor och män med funktionsnedsättning.

För att nå målen ska det funktionshinderspolitiska arbetet särskilt inriktas på att identifiera och undanröja hinder för full delaktighet i samhället för människor med funktionsnedsättning. Det handlar om att förebygga och bekämpa diskriminering av personer med funktionsnedsättning och att ge barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning förutsättningar för självständighet och självbestämmande.

Ett av de allra bästa sätten att uppnå flera av de här målen är att göra det möjligt för den funktionsnedsatta att delta på den ordinarie arbetsmarknaden. Det ger arbetskamrater, inkomst, ett socialt sammanhang och meningsfullhet.

Här ser vi att det skiljer sig väldigt mycket åt mellan olika delar av arbetsmarknaden. De mindre företagen har en helt annan inställning än övriga till att ta emot människor med funktionsnedsättning och sätta dem i arbete. Tre av tio småföretag har redan någon anställd, 45 procent kan tänka sig att anställa någon och 30 procent säger att de kanske kan tänka sig det.

Det finns dessutom goda exempel från större företag. Max hamburgerrestauranger har på de allra flesta ställen människor med funktionsnedsättning i sin personal. Annat är det på de offentliga arbetsplatserna. Vi ser att i de statliga bolagen lyser de här människorna med sin frånvaro. Och inom kommuner och landsting finns en jättestor potential att ta till vara för att anställa fler människor.

Jag blev faktiskt själv uppringd häromdagen av en person som ville att vi i Centerpartiet i Göteborg skulle anställa en människa via Samhall. Det hade varit jätteroligt att ta emot denna människa. Jag tror att det hade varit en fantastisk tillgång. Problemet var att jag inte hade möjlighet att arbetsleda personen så aktivt som jag skulle vilja. Men jag hoppas att om några månader, när vi har haft val, kommer förutsättningarna att finnas. Jag tror att det finns en jättestor potential bland dessa människor att ta till vara.

Alliansregeringen har gjort ett stort arbete med arbetslinjen, men vi behöver också en arbetslinje 2.0. Där måste vi få med fler människor, bland annat de funktionsnedsatta.

Alla kan inte arbeta åtta till fem, men den som har möjligheten ska få chansen att arbeta efter sin nivå och på det sätt som är möjligt. Då behöver vi ett system som gör att det fungerar.

Vi i Centerpartiet har bland annat sneplat på de danska flexjobben som har gjort att människor med neurologiska sjukdomar har kunnat gå till ett vanligt arbete i oerhört mycket större utsträckning. De får jobba efter sin egen förmåga och får lön efter det.

Under alliansregeringen har flera av stöden setts över och i många fall höjts, men det finns mer att göra. Det finns människor som vill arbeta men inte kan göra det på grund av det kantiga systemet.

Jag och mina vänner talar ibland om vad som behöver göras för att vi ska få ett bättre samhälle. Går det verkligen att få mer tillväxt utan att folk ska låna mer och konsumera mer? En av de saker som vi kom fram till i diskussionerna är att det finns mycket luft i det nuvarande systemet att utnyttja, mänskliga resurser som inte tas till vara. Här utgör de funktionsnedsatta en enorm sådan resurs. Och de flesta vill inget hellre än att få ett sammanhang, att få bidra och att få känna friheten i att ha en egen inkomst.

Då är vi tillbaka till målen och hur vi ska arbeta med dem: att identifiera och undanröja hinder för full delaktighet i samhället för människor med funktionsnedsättning, att förebygga och bekämpa diskriminering och att ge barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning förutsättningar för självständighet och självbestämmande.

Här finns mycket kvar att göra. Vi har kommit en bra bit på vägen, men jag ser fram emot den 18 mars. Och vi måste tillsammans i det offentliga gå före.

Med detta vill jag yrka bifall till utskottets förslag till beslut och avslag på reservationerna.
(Applåder)

Anf. 54 AGNETA LUTTROPP (MP) replik:

Herr talman! Det är en hel del i det som Rickard Nordin tog upp som Miljöpartiet tycker likadant om. Bland annat har vi ju skrivit om flexjobb, som vi precis som Centerpartiet tycker är en alldeles utmärkt del för att få ut fler i arbete.

Det är många gånger problem på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning. Vi får komma ihåg att det är en otroligt heterogen grupp. Vi sätter många gånger personer med funktionsnedsättning som en särskild grupp på kartan, men den är otroligt bred. En hel del av dem finns inom daglig verksamhet. I den gruppen ingår personer som har en utvecklingsstörning, en hjärnskada eller autism. Det är bara de som har tillträde till daglig verksamhet. Dessutom är det en rättighet. Bara för att det blir fler i daglig verksamhet kan man inte påstå att det är fler i arbete.

Det är ett stort gap mellan daglig verksamhet och nästa instans, Samhall. Har Centerpartiet någon gång varit inne på att försöka fylla detta gap?

Anf. 55 RICKARD NORDIN (C) replik:

Herr talman! Agneta Luttropp pekar på ett tydligt problem. Jag menar att vi behöver ett flexiblare system, för i dagens system utgår man från procentsatser som är ganska fasta och rigida. Det behöver vi se över för att få en inkluderande verksamhet, inte bara i daglig verksamhet och Samhall utan också på den reguljära arbetsmarknaden. Människor vill i stor utsträckning bidra, få en inkomst och vara delaktiga i samhället.

Jag tror att Miljöpartiet, Centerpartiet och de andra partierna i riksdagen är ganska överens om att vi behöver system som både är enkla att hantera och anpassade till individer i största möjliga mån.

Anf. 56 AGNETA LUTTROPP (MP) replik:

Herr talman! Det låter som att vi är överens om att det behövs något mellan daglig verksamhet och Samhall.

När jag för många år sedan började jobba med personer med funktionsnedsättning hade Samhall en helt annan roll. Då var Samhall inte så produktinriktat, utan det fanns fler av dem som är utan arbete och sysselsättning i dag i Samhall. Eftersom den delen är borta behövs det något mitt emellan.

I ditt anförande tog du upp det som kommer den 18 mars, Rickard Nordin. Som jag sade i mitt anförande har jag inte så stora förväntningar

på det. Jag är glad om min bristande förväntning kommer på skam, men jag är inte övertygad om att det blir så.

Funktionshindersrörelsen har väntat och väntat på detta. Skulle Centerpartiet inte bli helt nöjd och tycka att det inte går tillräckligt långt, har ni då någon plan B?

Anf. 57 RICKARD NORDIN (C) replik:

Herr talman! Vi får börja med att använda plan A, det vill säga det som kommer från regeringen den 18 mars, som en första utveckling. Sedan får vi se vad som händer, hur det tas emot och hur det kan anpassas till nuvarande lagstiftning.

När vi ser hur det slår måste vi förstås utvärdera, för så funkar det i politiken. Vi måste alltid se hur det fungerar i verkligheten och vad som händer i samhället, och sedan får vi agera utifrån det.

Vi har ingen plan B i dag eftersom plan A inte är sjösatt. Politik fungerar så att vi får avvakta och ser hur det blir. Därefter får vi sätta oss ned och fundera på hur vi ska ta det vidare.

Anf. 58 CATHARINA BRÅKENHJELM (S) replik:

Herr talman! Rickard Nordin tycker att man har kommit långt och väntar på det som ska läggas fram den 18 mars. Det ska bli spännande och intressant.

Rickard Nordin tycker att det är viktigt med tillgänglighet för alla, framför allt för ungdomar.

Min fråga handlar därför om assistanshundar. Assistanshund är ett hjälpmedel som används alltmest i Sverige. Man ersätter tekniska hjälpmedel med en hund som kan göra många olika saker. Det finns ledarhundar, servicehundar, alarmerande hundar och signalhundar, och de hjälper funktionsnedsatta i vardagen och är deras öron, händer och så vidare.

Ett stort problem är dock att man inte har tillgänglighet till alla lokaler. Man får inte ta med sig sitt hjälpmedel, alltså hunden, om man till exempel ska besöka en vårdcentral, gå på kafé eller handla – sådant som vi alla behöver göra om dagarna. Då är samhället slutet, och det är förbudsskyltar nästan överallt. Det gör samhället otillgängligt för människor med assistanshund.

Framför allt är det många yngre som har hund. Många hade tidigare en assistent vid sin sida. Nu har de hundar som kan känna av ett epileptiskt anfall eller ett sockerfall hos en diabetiker. De kan alltså leva sitt liv med en hund i stället för att ha en person med sig hela tiden, vilket har ökat deras livskvalitet betydligt. Det är dock ett stort problem att det stängs ute från nästan alla ställen i Sverige.

Hur arbetar ni med det?

Anf. 59 RICKARD NORDIN (C) replik:

Herr talman! Det öppnar sig en fantastisk möjlighet för många människor när de kan använda djur, och i detta fall hundar. Det handlar inte bara om assistansberättigade, utan djur kan även användas i vården och annat. Det är ett problem när de inte får ta med sig hunden in på olika ställen. Det blir en krock med allergiker som får svåra problem av hundar, men det går att lösa genom att använda djur som inte framkallar allergi i samma utsträckning.

Det får vi titta på. Det handlar också om vad inrättningarna har för inställning till dessa människor och djur. Här finns det nog mycket att göra och se över. Det är också en fråga om hur kommuner och landsting hanterar frågan.

Jag ser samma problem som Catharina Bråkenhielm. Ju fler som får assistanshund, desto större blir problemet med tillgängligheten. Det får vi gemensamt sätta oss ned och försöka göra något åt.

Anf. 60 CATHARINA BRÅKENHIELM (S) replik:

Herr talman! Jag talade inte om institutionerna, för där har man löst det ganska bra. På ett äldreboende går det att ha avdelningar som är djurfria och avdelningar där man har vårdhund och besökare kan ha med sig hund.

Jag tänkte mer på vardagen, på dem som har hunden som ett hjälpmedel för att kunna leva sitt dagliga liv men blir utestängda. De flesta känner till ledarhundar för synhandikappade. De brukar ha tillgänglighet till olika ställen, och det står på skyltar. Men så fort det är assistanshundar, som är något ganska nytt och som många inte känner till, är det förbud.

Mer än en krock med allergiker handlar det om en gammaldags samhällssyn. Vi måste därför arbeta politiskt för att öppna samhället för detta hjälpmedel. Många använder hundar och fler är på gång, och många har problem med detta.

Hur har ni tänkt lösa det? Jag menar inte i landsting och kommuner utan hos privata näringsidkare och andra inrättningar.

När det gäller att få in fler personer i arbetslivet, framför allt ungdomar, berättade Rickard Nordin att någon ringt honom som centerpartist i Göteborg men att han inte kunde ta emot den personen. Det måste väl finnas fler centerpartister i Göteborg, Rickard Nordin? Du sitter ju dessutom i riksdagen.

Den bidragsgrundade delen för lönebidrag när man tar emot lönebidragsanställda har legat still sedan 2007, vilket kanske gör det mindre attraktivt att ta emot lönebidragsanställda. Arbetsgivaren får betala en större del själv. Är det något som Centerpartiet och Alliansen har funderat på?

Anf. 61 RICKARD NORDIN (C) replik:

Herr talman! Precis Catharina Bråkenhielm säger handlar det i många fall om information och attityder. Det ska vi kanske inte lagstifta fram, utan det handlar om hur vi informerar med mera. Som hon också säger har ledarhundar för synskadade fått stort genomslag och acceptans. Vi behöver se till att de som har andra typer av assistanshund får samma bemötande eftersom det gör stor skillnad.

Jag tror att Socialdemokraterna och Centerpartiet lever i lite olika verklighet. Jag är Centerpartiets enda heltidsarvoderade politiker i Göteborg. Catharina Bråkenhielm lever nog i en annan verklighet när det gäller möjligheter att arbetsleda och ta hand om personer som är anställda av Socialdemokraterna. Därför hade vi inte möjlighet att ta emot den personen.

Jag tror att lönebidrag är bra på många sätt, men jag tror inte att det är det enda sättet att göra saker och ting på. Vi har bland annat flexjobben, som vi pratade om, och det finns andra typer av flexibla och bra system man kan ta vara på. Jag tror att man får se helhetsbilden. Det handlar inte bara om lönebidragstaket.

Anf. 62 EVA OLOFSSON (V) replik:

Herr talman! Jag tänkte ställa samma fråga till alla partier. Den gäller Ersättningsnämndens åldersdiskrimineringsförslag, det vill säga att man får nöja sig med grundbeloppet om man är över 65. Det skulle drabba dem som har stora behov. Är det något som Centern tydligt kan säga nej till?

Jag tycker att det du sade om arbete och försörjning är mycket viktigt. Jag tycker dock att det är dags att sluta prata om funktionsnedsatta som en homogen grupp. Människor med funktionsnedsättning är inte det.

Det är människor som är rullstolsburna och behöver anpassning och tillgänglighet på arbetsplatsen. De har högskoleutbildning och kan ta ett jobb.

Det är människor som mår dåligt psykiskt och som kan fungera bra under en period men inte alls bra under andra.

Det är människor med intellektuella funktionsnedsättningar som vill ha ett jobb och en lön men som i dag går på daglig verksamhet. Det är människor som helt på egen hand klarar av hur kvalificerade jobb som helst. Det är människor som behöver ständigt stöd för att kunna fungera i ett arbete.

Jag tycker att det är viktigt att vi har med dessa perspektiv. I vissa fall handlar det om att få ordning på en ingång för hjälpmedel och att det fungerar bra med information och anpassning på en arbetsplats så att arbetsgivarna inte undviker det hela för att det är krångligt.

I andra fall handlar det, som Agneta Luttröpp var inne på, om att bygga strukturer för de människor som Arbetsförmedlingen i dag klassar som arbetsoförmögna och som utan sådana strukturer inte kommer att få jobb med lön.

När vi träffade hörsel- och dövblindorganisationer berättade de om en kille som jobbar i en stor affär och som inte kunnat delta i personalmöten på ett helt år för att han inte får någon tolk. Det ska bekostas av arbetsgivaren, vilket gör att han blir dyrare och inte så attraktiv att anställa. Är det något som C vill göra något åt?

Anf. 63 RICKARD NORDIN (C) replik:

Herr talman! Det var många frågor på en gång. Jag ska göra mitt bästa för att hinna svara på så många som möjligt.

När det gäller den utredning som har kommit tar vi inte ställning till saker innan vi har skickat ut dem på remiss, men det är klart att jag tycker att det förslag som har kommit låter lite speciellt.

Det finns möjlighet att lämna remissvar, och det tycker jag att man ska göra i så stor utsträckning som möjligt både när det gäller de saker man inte är nöjd med i utredningen och de saker man är nöjd med. Då får regeringen ett så bra beslutsunderlag som möjligt när förslaget sedan läggs fram för riksdagen.

Jag håller med Eva Olofsson om att funktionsnedsatta inte är en homogen grupp. Det är ett stort problem många gånger när vi diskuterar, precis som när vi diskuterar unga och ungdomsarbetslöshet. Det är inte en homogen grupp, utan det ser jätteolika ut. Det gäller inte minst den här gruppen, och därför behöver vi flexibla system som ser till att vi kan hantera detta på olika sätt.

Jag tror att vi behöver en helt annan arbetsförmedling. Vi behöver fler arbetsförmedlingar, som ser problemen och människorna utifrån deras individuella villkor och som vet vad som behövs för just den människan och som kan hitta en plats åt den. Där har vi mycket att göra, för den nuvarande Arbetsförmedlingen klarar inte av den situation vi har i dag.

Det är alldeles för stort, och det är alldeles för många olika människor med alltför många olika behov, alternativt inga behov alls – människor kan ha problem ändå för att de möter diskriminering i samhället. Jag tror att vi har mycket att göra där.

Ett första steg är att se över Arbetsförmedlingen, försöka se individen i systemen och bygga de offentliga systemen efter individen, inte tvärtom.

Anf. 64 EVA OLOFSSON (V) replik:

Herr talman! Jag återgår till dem som behöver tolkning. Vi har tolktjänstutredningen, som har legat väldigt länge. Allteftersom tiden går kan man se att regeringens ambitioner bara sjunker.

Om man läser i betänkandet ser man att Maria Larsson var lite tuffare i sitt interpellations svar än vad utskottet är. Nu verkar det som att man ska titta lite i nuvarande strukturer och se vad vi kan rätta till här och där. Man verkar dock inte vilja ta ett helhetsgrepp.

Tolktjänstfrågan är viktig på alla områden, inte minst när det gäller jobb. Den delen försvann lite i ditt svar, Rickard Nordin. Ska man vara dyrare att anställa när man är gravt hörselskadad eller döv för att arbetsgivaren ska bekosta tolk? Ska man ställas utanför sådant som händer på arbetsplatsen för att man inte får tolkning på personalträffar och annat? Det verkar inte vara något speciellt bra sätt att ge döva människor möjligheter att få jobb.

Det är mycket annat som påverkas också. Man kan säga att tolkning är de dövas och hörselskadades personliga assistans. De behöver ständigt kunna kommunicera med omvärlden inom livets alla områden.

Jag ställer mig lite frågande till att man stoppar undan tolktjänstutredningen utan att ens skicka ut den på remiss. Man verkar nöja sig med att pilla lite i den här och där. Nöjer du dig med det, Rickard Nordin?

Anf. 65 RICKARD NORDIN (C) replik:

Herr talman! Jag tackar Eva Olofsson för replikskiftet.

Det är klart att vi behöver ha en tolktjänstgöring som fungerar tillsammans med den reguljära arbetsmarknaden, för det gör att människor kan ta ett arbete som fungerar precis som alla andra arbeten. I slutändan är detta betydligt bättre både för den enskilda människan och för samhället i stort.

Jag tycker att det är svårt att uttala mig om det fall du pratar om. Det rör en människa du har träffat men som jag inte har träffat och vars version av saker och ting jag inte har fått höra. Generellt sett är det dock klart

att om man ska ha delaktighet i alla delar av samhället förutsätter detta även delaktighet på ett personalmöte, som det var i det här fallet.

När det gäller *Tolktjänstutredningen* var den inte tillräckligt bra enligt regeringens mening. Man har valt att inte skicka ut den på remiss. Det kändes helt enkelt inte meningsfullt. Då får man laga efter läge och göra de saker man ser är möjliga och aktuella i dagsläget. Där står vi nu.

Som du säger, Eva Olofsson, var Maria Larsson något tydligare i sitt interpellationssvar än vad utskottet är i betänkandet. Vi får hoppas att det kommer att vara tydligt framöver också.

Anf. 66 MAGNUS SJÖDAHL (KD):

Herr talman! Jag är egentligen inte så förtjust i rubriken på detta betänkande. Det är viktigt att försöka hålla isär funktionshinder och funktionsnedsättning. Om vi talar om människor, vilket vi i huvudsak ska göra, bör vi använda ordet funktionsnedsättning. Funktionshindret finns inte inuti en person utan i mötet mellan henne och omvärlden.

Det handlar om delaktighet och om att vi ser människors olikheter som en tillgång. Hur roligt skulle det vara om alla var stöpta i samma form? Det skulle vara ganska trist och helt enkelt inte fungera.

Jag tänker mig att vi människor eller mänskligheten är som ett stort pussel, precis som det pussel jag nu håller i handen. Jag tänker inte kasta ut bitarna. Ett pussel bygger på olikhet och på att alla behövs. Det är inte 7 miljarder bitar i mitt pussel, vilket det egentligen skulle vara, utan betydligt färre. Men så ser jag det: Olikhet är en tillgång, och alla behövs.

Funktionsnedsatta kan vi alla bli och särskilt när det gäller sociala sammanhang. Kultur är ett stort riskområde. Ta till exempel gester. För oss i Sverige är det självklart att tummen upp betyder att något är bra eller toppen. I ett annat land kan det få en helt annan effekt än vi hade tänkt oss, och missförståndet är ett fatalt faktum. Tummen upp kan nämligen vara en obscen gest i vissa länder, ungefär som att använda ett annat finger här i Sverige, vilket vi bör undvika.

Det talade språket är ett annat område. När vi inte kan språket är vi definitivt funktionsnedsatta. När vi inte kan språket alls märks det omedelbart i ett sammanhang.

Knepigare blir det när vi kan kommunicera ganska bra med varandra men förstår saker på olika sätt. Man skulle kunna säga att vi nästan pratar samma språk, ungefär som svenskar och danskar. Danmark är ju mitt grannland hemma i Skåne. Vi förstår varandra ganska bra, utom när det gäller vissa ord som låter exakt lika men har helt olika betydelse. Roligt, till exempel, är samma ord men med helt olika betydelse, och det kan göra att konversationen blir totalt förvirrad. Missförståndet blir större när språken är nästan likadana. Varför säger jag allt det här? Jo, för att visa på att det behövs kunskap för att skapa förståelse och kunna undanröja de hinder som finns för delaktighet. Den kunskapen tror jag behövs på alla nivåer.

Herr talman! Ett område där vi borde bli bättre, och som har nämnts tidigare i debatten, är de funktionsnedsattas delaktighet i arbetslivet. Det är positivt att ett enigt arbetsmarknadsutskott har ställt sig bakom ett tillkännagivande om att regeringen ska återkomma med förslag som tar sin utgångspunkt i det som vi brukar kalla Funkautredningen. Här finns många bra förslag och vissa delar har genomförts, men det behövs fler

insatser. Arbetslösheten är avsevärt högre bland de funktionsnedsatta, och det är inte acceptabelt. Det handlar naturligtvis delvis om attityder. De arbetsplatser som har funktionsnedsatta bland sina medarbetare vittnar ofta om vilken stor tillgång det innebär. Men jag tror också att det behövs genomförande av de förslag som man pekar på i den här utredningen som heter *Sänkta trösklar, högt i tak*. Det är glädjande att vi tycks ha en politisk enighet om att gå vidare.

I Sverige har vi av tradition valt olika modeller med incitament till arbetsgivare att anställa personer med funktionsnedsättning. Det handlar om olika former av lönesubventioner för att kompensera den nedsatta arbetsförmågan. I många andra länder, närmare bestämt i 17 länder i Europa, finns det lagstiftad kvotering. Arbetsplatser är alltså skyldiga att ha en bestämd andel personer med funktionsnedsättning bland sina anställda. Andelen varierar mellan 2 procent och 7 procent, och i flertalet av dessa länder har man också ett sanktionssystem för arbetsplatser som inte uppfyller kraven. I Tyskland till exempel har man haft denna lagstiftning ända sedan 1920-talet. Den säger att vid arbetsplatser med mer än 20 anställda ska 5 procent utgöras av personer med funktionsnedsättning. Man har en progressiv avgiftsskala för arbetsgivare som inte uppfyller lagkraven. Den allmänna inställningen är att kvoteringssystemet bidrar till en mer positiv inställning till personer med funktionsnedsättning. Man upptäcker att arbetsförmågan är större än vad man tidigare trodde.

Det är dock inte helt enkelt att få en entydig bild av om denna typ av kvotering är en framgångsrik väg, men jag tycker det är intressant att blicka ut och se hur man gör i andra länder. Det är inte säkert att vi är bäst i Sverige på allting. Även om vi ligger långt fram på många områden tror jag att vi kan ha en del att lära av andra också.

Det kommer en proposition om att bristande tillgänglighet ska utgöra grund för diskriminering. Jag ser fram emot den. Den är efterlängtd, och jag hoppas att vi ska kunna fatta beslut om den ganska snart.

LSS innehåller en mängd olika hjälpinsatser, tio stycken närmare bestämt, som har stor betydelse. 30 000 personer har daglig verksamhet, 24 000 personer har boende med särskild service, 20 000 personer har kontaktperson och ca 16 000 personer har personlig assistans.

Emellanåt får vi höra att assistansreformen håller på att avvecklas eller åtminstone är hotad och att personer lämnas i sticket. Faktum är att det har skett en ökning av antalet personer och timmar. År 2006 hade 14 000 personer assistans. År 2013 var det ungefär 16 000 personer. Även det genomsnittliga antalet timmar per vecka har ökat under den här perioden från 105 till ungefär 122. Vi budgeterar mer pengar för 2014 för den statliga assistansersättningen. Vi drar alltså inte ned på ambitionerna.

Vad vi däremot är tydliga med är att vi vill vårda reformen genom att se till att de som har rätt till hjälp också ska få det och att de som inte har rätt till det utan i stället systematiskt lurar till sig pengar inte ska få det. Vi kommer att vilja fortsätta beivra missbruk av detta på olika sätt.

Vi blundar samtidigt inte för att det finns det som behöver rättas till och göras bättre. Vi har gett ISF i uppdrag att göra en kartläggning för att upprätthålla intentionerna i LSS. Slutredovisning kommer att ske under innevarande år.

Sammanfattningsvis händer det en hel del på det här området. Vi som är engagerade, och det är vi många som är, måste ständigt bevaka och se till att följa upp de här frågorna. Det handlar om personer som har resurser men som behöver stöd för att nå delaktighet på många olika områden.

Med detta yrkar jag bifall till förslaget i betänkandet.
(Applåder)

Anf. 67 AGNETA LUTTROPP (MP) replik:

Herr talman! Jag inledde alldeles nyss min replik med att teckna en mening. Förstod du vad jag sade, Magnus Sjödahl?

(TALMANNEN:

Replikordningen är reglerad i riksdagsordningen så antingen är det en avslutad replik ...)

Förlåt! Du, Magnus Sjödahl, har ingen funktionsnedsättning när det gäller hörsel, men jag gjorde dig definitivt funktionshindrad när jag tecknade till dig. Det är så här väldigt många som är döva har det varje dag. När döva är tillsammans eller när döva är omgivna av tecknande personer har de däremot kvar sin funktionsnedsättning, men de har inget funktionshinder.

Det är det här som en del av den viktiga Tolktjänstutredningen vill se till, att personer som är beroende av teckenspråk kan få det på lika villkor i landet och att det inte ska vara så spretigt med så många intressenter som det är i dag.

Jag undrar hur du ser på det här.

Anf. 68 MAGNUS SJÖDAHL (KD) replik:

Herr talman! Du gjorde mig definitivt funktionsnedsatt, för jag förstod inte ditt teckenspråk. Jag har inte lärt mig det. Det borde jag ha gjort, för jag inser vilken tillgång det är när jag ska kommunicera med personer som använder sig av det språket.

Jag kan beklaga att Tolktjänstutredningen har dragit ut på tiden, och jag ser verkligen fram emot att vi ska komma vidare där. Det fanns en del osäkerheter i den utredning som lades fram: om det finns fördelar för den enskilde tolkanvändaren, ändamålsenligheten, kostnadseffektiviteten och så vidare. En del frågetecken fanns alltså. Jag kan beklaga att det inte har kommit längre och ser fram emot en snar lösning, för jag inser att det är viktigt för många personer.

Anf. 69 AGNETA LUTTROPP (MP) replik:

Herr talman! Det är bra att du inser det, Magnus Sjödahl. Jag ska ta upp en annan sak om det som vi alla väntar på ska hända den 18 mars. Det handlar om bristande tillgänglighet som diskriminering. Om vi verkligen håller oss till det som händer för över ett och ett halvt år sedan var det så att alliansregeringen över huvud taget inte ville gå med på det här. Ni var emot det. Du ser förvånad ut, men så var det. Det här var någonting som drevs igenom i riksdagen utan ert medgivande, men det är bra att ni nu ser fram emot att propositionen ska komma. Att ni inte ville ha det här över huvud taget, i alla fall inte nu men möjligen sedan, kanske är

en av anledningarna till att vi i oppositionen inte har så stora förväntningar.

Vet du om KD har drivit den här frågan om bristande tillgänglighet som diskriminering? Är det någonting som finns med i ert partiprogram eller bland era prioriterade frågor?

Anf. 70 MAGNUS SJÖDAHL (KD) replik:

Herr talman! Ja, annars hade vi inte lagt fram en proposition. Den kommer från mitt partis departement, socialdepartementet, där Kristdemokraterna har flera ministrar.

Det är självklart att Kristdemokraterna har en aktiv roll när det gäller att lägga den här typen av proposition.

Vi har arbetat med frågorna, och nu kommer det en proposition. Jag ser fram emot att se exakt vad den innehåller.

Anf. 71 EVA OLOFSSON (V) replik:

Herr talman! Jag misstänker att Erik Ullenhag kanske känner att det är han som är ansvarig minister när det gäller diskrimineringslagstiftningen.

Jag skulle vilja ställa samma fråga som till de andra när det gäller ersättningsutredningen för personer som har fyllt 65. Ska de särbehandlas i fråga om att bara få grundbeloppet? Det är bra om vi kan få bort den frågan ur debatten. Den har skapat jättemycket oro hos personer som är berörda av detta. Det kan jag se på att jag redan har fått en massa reaktioner på utredningen, trots att den är så ny.

Det är jättebra med Funkautredningen. Det var Vänsterpartiets yrkande som gick igenom i arbetsmarknadsutskottet. Vi tackar för att vi kunde trycka på i frågan.

Du talade om kvoteringen i Tyskland. Är det en fråga som KD driver som politisk linje här i Sverige eller var det bara en utblick? Det kan vara intressant att veta.

Du gör sedan en blandning när det gäller personlig assistans som jag är lite allergisk mot vid det här laget, det vill säga att man pratar om människor som får många timmar och att många har fått fler timmar. Ja, det finns människor som har stora behov och som får mer assistans vid omprovningarna. Det innebär dock inte att de som drabbas av den striktare bedömningen av grundläggande behov inte förlorar sin statliga assistans. Jag tycker att det är bra med en tydlighet när det gäller det. Det innebär inte heller att de har för mycket assistans. Det handlar om integritetsfrågor som kläderna närmast kroppen, maten till munnen eller att tvätta kroppen så att man kommer nära känsliga delar, inte om att de behöver mindre än förut. Men de riskerar att få betydligt mindre än förut, eller mindre flexibel hjälp. Det vore bra om vi rensade lite i debatten och talade om det som det handlar om.

Är du kritisk mot hur man bedömer de grundläggande behoven eller inte? Är KD det?

Anf. 72 MAGNUS SJÖDAHL (KD) replik:

Herr talman! Det var flera olika frågor.

Jag gjorde en utblick och redogjorde lite för hur man har det i andra länder i Europa när det gäller funktionsnedsattas möjlighet att få tillträde

till arbetsmarknaden. Jag tycker att det är ganska spännande att se hur man gör.

I många länder har man den kvoteringen. Jag har inte tagit ställning till om jag ska driva och förespråka det i Sverige. Generellt sett tycker jag att den modell vi har haft i Sverige med olika incitament, uppmuntran och stöd är att föredra; man har en frivillighet. Det borde vara en bättre och framkomligare väg, men vi har de facto en arbetslöshet, ett utanförskap, som är avsevärt högre bland de funktionsnedsatta. Om vi inte kommer vidare, om vi inte får några genomslag, är jag absolut beredd att titta närmare på om modellen med kvotering för att få in personer på arbetsmarknaden skulle kunna vara något som vi kan tillämpa även i Sverige. Det är jag inte främmande för. Det finns saker som vi kan ta till oss av och lära oss av i andra länder.

Assistansersättningsutredningen presenterades i fredags, för bara några dagar sedan. Spontant känns det inte som en jättebra idé att ha diskrimineringen, som det faktiskt är fråga om, för personer som har kommit över en viss ålder. Men jag vill inte föregripa det. Den ska re-
missbehandlas och tittas närmare på. Min spontana reaktion var att det inte kändes särskilt bra. Jag har också fått reaktioner på det, och vi kommer alltså att titta närmare på det.

Du kom sedan in på assistansbedömningsinstrument. Jag har varit tydlig med att det inte alls känns bra med den typen av integritetskränkande bedömningar som har gjorts. Man använder tidtagarur för att kontrollera hur lång tid olika behov tar. Det har jag tagit avstånd från.

Anf. 73 EVA OLOFSSON (V) replik:

Herr talman! Det är positivt att nästan alla reagerar på det här med dem som har fyllt 65.

När det gäller personlig assistans är det bra att vara tydlig med att ingen är för fusk, kriminalitet och allt sådant – förutom de som genomför det för att tjäna pengar på det, så att säga. Alla partier är emot, och hela funktionshindersrörelsen är emot.

Däremot handlade frågan jag ställde till dig egentligen inte om bedömningsinstrumentet. Det är bra att du och KD är kritiska mot det; vi kanske kan vara med och förändra det och trycka på för en bättre helhets-syn. Frågan handlade om bedömningarna som görs av de fem grundläggande behoven och som leder till statlig personlig assistans. Om man inte får 20 timmar statlig personlig assistans åker man till kommunerna. Då kan man få hemtjänst eller personlig assistans i kommunen, men insatserna man får i kommunerna är betydligt mindre likvärdiga. Det kan inte minst påverka möjligheterna att få jobb eller, för dem som jobbar, att kunna jobba.

I den striktare bedömningen som görs nu räknas det inte som grundläggande behov om det gäller ytterkläder, vantar och annat. Det räknas inte heller som grundläggande behov om det handlar om att dela maten på tallriken, att laga maten och ställa fram maten om du kan föra gaffeln till munnen själv. Människor som har ett lika stort behov i timmar åker då ut från den statliga assistansen.

Det är intressant att få veta om KD är kritiska mot den striktare bedömningen, eller tycker man att det är en riktig och rätt bedömning? Försäkringskassans generaldirektör sade när han var i utskottet att den är

helt okej och att den lever upp till det som var meningen med LSS och assistansen, nämligen att kunna leva som alla andra.

Anf. 74 MAGNUS SJÖDAHL (KD) replik:

Herr talman! Det är viktigt att det görs en bedömning som är så korrekt som möjligt utifrån den enskilde individen. Det är klart att man då ibland skulle önska att det gjordes en mer schabloniserad bedömning. Samtidigt ska man väga det emot att individer är olika – vilket vi alla har betonat här. Det måste på något sätt göras en individuell bedömning av behovet.

Jag vill verkligen betona att vi behöver komma bort från tänkandet med att sitta och bedöma med tidtagarur och i stället kanske använder ett blocktänkande när vi bedömer behovet.

Det är inga lätta frågor när det gäller att balansera mellan att göra en rättvis, korrekt och rättssäker bedömning av den enskilde individens behov samtidigt som man inte har en integritetskränkande bedömning. Det är en svår balansgång.

Jag ser också fram emot bättre utbildning av dem som sysslar med frågorna så att bedömningen blir gjord på ett bra och korrekt sätt och framför allt att det blir ett bemötande som upplevs som bra av den som ska bli bedömd.

Anf. 75 CARINA HERRSTEDT (SD):

Herr talman! Innan jag började i riksdagen jobbade jag just som personlig assistent. Jag har alltså fått möjlighet att se mitt arbete möjliggöra för andra att vara delaktiga i samhället. Jag har fått se hur personer har utvecklats och hur de har gjort framsteg tack vare personlig assistans. Jag har också fått se precis det omvända, situationer där personer har stannat i utveckling och passiviserats på grund av att de har fått minskat antal timmar. Assistenterna skyndar i stället på arbetet, och i stället för att låta sin brukare äta själv, klä sig själv och göra momenten själv gör man det åt dem. I stället för att vara en hjälpsam hand passiviserar man och vårdar. Jag har alltså sett båda delarna.

Jag har lagt en hel del motioner i betänkandet men tänkte kanske framför allt beröra just behovsbedömningen av personlig assistans.

Jag ska dessutom göra något som jag inte direkt brukar göra och berätta en enskild historia ur verkligheten.

Tänk er in i situationen att som ung, blivande förstagångsmamma strax innan födseln få veta att ditt barn inte är fullt friskt, att det till och med svävar mellan liv och död. När den mest livshotande tiden har passerat får du nästa besked: Barnet får med största sannolikhet inte ens uppleva sin tioårsdag. Som förälder kämpar man såklart och tar sig igenom detta. Man tar sig igenom alla sjukhusbesök, man tar sig igenom alla operationer, tårar och all förtvivlan.

Som förälder ändras livet alltid när man skaffar barn och kanske ännu mer om man får ett barn som är funktionsnedsatt. All ens vakna tid ägnas åt att mer eller mindre vårda barnet. Klockan ställs på ringning mitt i natten för att under stora protester se till att inget toalettbesök missas, i hopp om att slippa bädda rent eller ta en stor dust om att duscha mitt i natten. Operationerna avlöser varandra lika tätt som läkarmissarna, och man har hela tiden att kämpa mot myndigheter för att få hjälp.

När barnet mot alla odds fyller 20 och familjen utökats utbetalas inte längre det vårdnadsbidrag som möjliggör barnets enda chans till ett så normalt liv som möjligt. Föräldern kan alltså inte längre stanna hemma. Då kommer nästa tunga bakslag, inte bara ekonomiskt utan också psykiskt och fysiskt. Det handlar om en förälder som under 20 års tid agerat vårdare till sitt eget barn, som är mentalt och fysiskt i upplösningstillstånd och som, om det inte vore för barnens skull, egentligen hellre hade lämnat in.

Föräldrarna får ingen hjälp med personlig assistans av den enkla anledning som många redan berört, att man ser strikt på de grundläggande behoven. Det gäller hygien, måltider, att klä av och på sig själv och att kommunicera. I det här fallet kan barnet, som vi hört tidigare, själv stoppa maten i munnen efter uppmaning. Att barnet inte har förmåga att inhandla, tillaga, duka fram eller ens känna hunger spelar ingen roll. Att barnet efter uppmaning själv kan sköta sin personliga hygien, men inte gör det så noga, inte gör det självmant och förmodligen aldrig själv ens skulle komma på tanken att duscha spelar inte heller någon roll. Att klä av och på sig sker också under uppmaning, kläder som någon annan valt, inhandlat och lagt fram. Att barnet inte själv kan tyda signaler om att frysa eller vara för varm och själv under dagen inte kan avgöra om hon ska ta av eller på sig spelar ingen roll.

När det gäller att kommunicera är det svårt att bedöma. I det aktuella fallet kan barnet kommunicera. Hon svarar precis vad hon tror att du förväntar dig att höra. En ledande fråga kan få henne att svara i princip vad som helst. Ställer du frågan: Är du hungrig? blir svaret ja. Ställer du frågan: Du är väl inte redan hungrig? blir svaret nej. Är det att kunna kommunicera? Det är alltid svårt att bedöma.

Barnet gör ingenting utan att bli uppmanat. Det har till och med hänt att barnet suttit kvar i skolbussen för att chauffören glömt att säga till henne att stiga av. Chauffören har dessutom glömt att titta efter om hon suttit kvar när han parkerat bussen i garaget, låst och gått hem. Barnet sitter snällt kvar för att ingen har sagt något annat åt henne.

Jag skulle kunna fortsätta, men jag tror att ni förstår vad jag vill komma fram till. Detta är alltså taget ur verkligheten i Sverige 2014.

Jag vill med det här egentligen inte lägga fokus på föräldrarnas situation, utan det handlar om en förälders kamp för att barnet ska vara delaktigt i samhället och ha det så bra som möjligt. Sådana situationer påverkar hela familjen och hur föräldrarna ska orka hålla samman familjen. Vad kostar det samhället när familjen och föräldrarna mår så dåligt att de inte fungerar? De övriga barnen får inte den uppmärksamhet de förtjänar, och familjen tvingas avstå från att göra sådant som andra familjer gör.

Jag har på Facebook följt den här mammans kamp för rätten till personlig assistans till hennes barn, och här är några inlägg som jag fått läsa. En del av inläggen innehåller svordomar, herr talman. Jag har valt att stryka några, men jag har behållit andra för att förmedla den frustration som finns.

”Svår psykisk utvecklingsstörning med bestående behov av hjälp och tillsyn i dagliga aktiviteter. Stationärt, så står det i flera läkarutlåtanden ... Vad är det då folk (myndigheter) inte fattar?!”

”Ja det är fel”, skriver hon vidare, ”att allt ska hänga på de grundläggande behoven. Tillsyn och stöd i allt det andra räknas ej. Hon har för-

stånd som en 3åring i det mesta, vem fan lämnar en 3åring ensam hemma?! Förlåt att jag svär men det är ju så självklart. Bara för att hon kan äta är det inte detsamma som ATT hon äter, bara för hon kan kissa är det inte detsamma som att hon FAKTISKT går till toa i tid. Bara för att hon känner sig trött är det INTE detsamma som att hon tar initiativ o lägger sig. Hade hon varit själv, hade hon varken ätit, druckit, lagt sig eller duschat o framför allt om hon mått dåligt, vem skulle hjälpt henne? Vem skulle tyda hennes signaler?"

"Fick svart på vitt när läkaren ringde ... försämringen är nåt vi får acceptera, hur jag nu ska lyckas med det?! Läkaren bekräftar att även han sett hur hon backat i sin utveckling ... alla ser det utom kommunen!!"

"Hon kan varken ringa eller ens använda en larmknapp för hon har INTE FÖRSTÅND till det. Jag vill veta varför bara det fysiska ska räknas in och inte om man som henne har en svår psykisk utvecklingsstörning?"

"Hon ska inte bo hemma resten av sitt/mitt liv MEN jag ska inte sätta henne på ett gruppboende bara för att jag ska få 'ha ett eget liv' ... det är ju personlig assistans jag kämpat för i snart 2 år. Dom som påstår hon får det bra på ett gruppboende känner henne inte. Visst hon träffar kanske andra men det behovet har hon inte, hennes behov är att nån ägnar henne o hennes behov 100 % uppmärksamhet."

Herr talman! Detta är såklart tillspetsat och skrivet i frustration. När jag på Facebook frågar mamman vad hon skulle vilja ändra på och vad hon skulle säga om hon fick stå här i talarstolen i dag är svaret kort och gott, vilket andra också sagt i debatten, att det är fel att personlig assistans så strikt ska hänga på de grundläggande behoven och att man måste se till att uppfylla kraven så att alla har rätt till ett dragligt liv. Det är i korthet vad hon vill, och det ägnar hon timmar och åter timmar till att försöka uppnå.

Herr talman! Vi har många föräldrar i samma situation, föräldrar som lägger sina egna liv åt sidan, som får gå i samtalsterapi för att orka, som går med rädslan över vad som ska hända med deras barn den dag de själva inte längre finns kvar. Vem ska då kämpa för de barnen?

En dotter i familjen skriver i sin frustration till statsministern, och nu får ni ta det för vad det är: "Du e seriöst den sämsta politiker jag sett!! Du visar fel respekt ... Du säger bara att alla ska få va sig själva ... Men du tänker ... inte på min syster. Vill du göra något snällt i livet så skärp dig!! Min syster KAN INTE GÖRA SAKER SOM ATT GÅ UPP NÄR HON VILL ELLER ROSTA MACKAN SJÄLV. Du gör mig superledsen du sårar mig, du gör mig svag, du gör så jag bölar i skolan, du gör så mamma blir ledsen och då vill jag bara försvinna ... Du hade vetat 100 % mer än vad du gör om du hade haft en handikappad som du tog hand om ... Asså jag ber om ursäkt för mina fula ord men seriöst jag fatta detta när jag va ett barn, du fatta inte ens de när du va femtio." De fula orden som flickan hade skrivit har jag utelämnat.

Det är såklart lätt att rikta sin kritik mot enskilda personer och se på det på ett väldigt förenklat sätt när man är tolv år, men det visar samtidigt att det finns en stor frustration över att de här barnen, och även vuxna, inte kan få personlig assistans i den utsträckning som de behöver.

Än en gång, herr talman, ber jag om ursäkt för de eventuella svordomarna, men de är som sagt inte mina utan det är ord från verklighetens barn, verklighetens kvinnor, verklighetens familjer.

Jag har som jag sade väckt en hel del motioner. Sedan jag väckte den här motionen har jag, precis som säkert ni andra, fått många samtal och många mejl där folk berättar om sin vardag. Det jag nu har berättat är ingen isolerad händelse utan tyvärr vardagen för många kämpande barn, föräldrar och andra vuxna.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 15 §.)

*Riksrevisionens
rapport om mer
patientperspektiv i
vården – är nationella
riktlinjer en metod?*

12 § Riksrevisionens rapport om mer patientperspektiv i vården – är nationella riktlinjer en metod?

Socialutskottets betänkande 2013/14:SoU8
Riksrevisionens rapport om mer patientperspektiv i vården – är nationella riktlinjer en metod? (skr. 2013/14:23)
föredrogs.

Anf. 76 GUNNAR SANDBERG (S):

Herr talman! Nu ska vi debattera socialutskottets betänkande nr 8 om nationella riktlinjer i vården.

Socialstyrelsen ger sedan 1996 ut nationella riktlinjer för vård av de stora folksjukdomarna. Det finns i dag nationella riktlinjer på tolv områden.

Nationella riktlinjer är ett av de styrmedel staten kan använda för att främja en patientcentrerad vård. Riktlinjerna påverkar hur vården organiseras och den vård som patienten får till följd av gjorda prioriteringar. Riktlinjerna är viktiga för att de omfattar stora grupper av patienter med svåra kroniska sjukdomar som kräver stora resurser av samhället. Riktlinjerna är inte juridiskt bindande, men de ses som starka rekommendationer till hur resurserna bör prioriteras.

Fru talman! Riktlinjernas rekommendationer är av olika karaktär. Vissa rekommendationer syftar till att underlätta vårdpersonalens val mellan olika behandlingsmetoder och beskriver åtgärder som är kopplade till olika sjukdomstillstånd. Andra rekommendationer riktar sig främst till tjänstemän som beslutar om vårdens organisering.

Socialstyrelsens övergripande mål för riktlinjerna är att de ska bidra till en god vård för patienter och brukare i enlighet med hälso- och sjukvårdslagens krav på detta. Med god vård menar Socialstyrelsen att vården ska vara kunskapsbaserad och ändamålsenlig. Den ska vara säker och fokuserad på patienten. Vården ska vara kostnadseffektiv, jämlik och ges i rimlig tid.

Socialstyrelsen har inte tydligt uttryckt att nationella riktlinjer är ett medel för att främja patientperspektivet. Men patientfokuserad vård ingår i det övergripande målet för riktlinjerna. En nationell riktlinje ska inriktas på problem där behovet av vägledning är störst. Kunskapsläget kan vara osäkert liksom förhållandet mellan kostnader och nytta. Det kan finnas

omotiverade skillnader i praxis, oenighet inom professionen eller det kan handla om etiskt svåra frågor.

I Socialstyrelsens utvärderingar av nationella riktlinjer görs ingen samlad uppföljning av genomslaget i vården av de nationella riktlinjerna. I utvärderingarna går det dock att följa genomslaget för enskilda rekommendationer. Av dem framgår att genomslaget är begränsat.

Det illustreras med två exempel. Det ena gäller riktlinjerna för diabetesvården. Där har endast 42 procent av patienterna med typ 2-diabetes fått tillgång till utbildningsprogram vid de specialiserade diabetesmottagningarna i enlighet med riktlinjerna. Inom primärvården var resultatet ännu sämre. Endast var femte enhet erbjöd sina diabetespatienter ett utbildningsprogram.

Fru talman! Det andra exemplet handlar om strokesjukvården. Där följdes de nationella riktlinjerna om vård efter det akuta skedet endast i begränsad grad. Bara en mycket liten andel av kommunerna uppgav att de hade ett vårdprogram för rehabilitering efter stroke.

I Socialstyrelsens utvärderingar framgår att endast 58 procent av kommunerna har rutiner för att samordna rehabiliteringen med lands-tinget. Andra brister handlar om bland annat rekommendationer om psykosociala insatser, information och stöd till anhöriga samt stöd till rökavvänjning.

Arbetet med att föra ut riktlinjerna fungerar bäst i den högspecialiserade vården. Det fungerar sämre i primärvården och sämst i kommunerna. Att ta fram riktlinjer är en av Socialstyrelsens kärnuppgifter. Socialstyrelsen har enligt sin instruktion också ett ansvar för att följa upp olika verksamheter och analysera orsaken till de brister som iakttas.

I detta ingår rimligen uppgiften att se till att riktlinjerna når fram till vården och används så som avsett. Detta påtalades också av Vård- och omsorgsutredningen år 2012. Om detta inte fungerar tillfredsställande behöver orsakerna analyseras och bristerna åtgärdas.

Nationella riktlinjer är enligt vår mening viktiga rekommendationer och viktigt beslutsstöd vid behandlingen av vanligt förekommande sjukdomar.

Vi konstaterar att det på ett antal områden saknas sådana riktlinjer. På andra områden finns riktlinjer, men de följs inte av alla vårdgivare. Detta kan bidra till att vårdkvaliteten skiljer sig på olika ställen i landet.

Vi måste ha likvärdig vård i hela landet och hög patientsäkerhet. Därför vill vi att nationella riktlinjer utarbetas på fler områden än i dag.

Fru talman! Därför ska all offentligt finansierad vård vara skyldig att följa de nationella riktlinjerna. Att följa nationella riktlinjer är att säkerställa att vården använder de modernaste och effektivaste metoderna. Bostadsort, kön eller socioekonomisk tillhörighet får inte avgöra vilken vård man får. De nationella riktlinjer som Socialstyrelsen tar fram ska följas.

Vi tror inte att Socialstyrelsen kan komma så mycket längre med dagens regelsystem. Därför måste systemet med nationella riktlinjer, liksom vissa läkemedelsrekommendationer, ses över. De ska utformas så att de kan göras obligatoriska i vården.

Vi anser att regeringen ska återkomma till riksdagen med ett förslag som innebär att nationella riktlinjer blir obligatoriska och bindande för vårdgivare inom offentligt finansierad vård.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 1.

Anf. 77 AGNETA LUTTROPP (MP):

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 2 och 4.

Först vill jag säga några allmänna ord om Riksrevisionens rapport. Kortfattat skulle man kunna säga att Riksrevisionen inte är helt nöjd med hur nationella riktlinjer används. Registren uppfyller helt enkelt inte det som förväntats.

Ett av de områden man pekar på är psykiatrin. Psykiatriöverenskommelserna för åren 2008–2013 är strategiska långsiktiga satsningar för att uppmuntra, stärka och intensivifiera landstingens och kommunernas utvecklingsarbete för personer med psykisk ohälsa. Så långt är allt gott och väl.

Men de problem som uppstått är:

- Svårigheter att engagera psykiatrin i arbetet med de kvalitetsregister som då fanns.
- Verksamheten uppfattade inte syftet med kvalitetsgranskningen. De upplevde registreringsarbetet för detaljrikt, och man såg ingen nytta för det lokala arbetet.
- För många variabler som man ansåg var både svårtolkade och oprecisa. Det var mer forskning än förankring i verksamheten.

Man skulle kunna säga att man ägnade sig åt väldigt mycket administration utan att få lön för den mödan.

Det allvarligaste i detta är att det inte är förankrat i verksamheten, åtminstone som Riksrevisionen såg på det. Att använda ett register och inte veta varför eller inte uppleva att det gör någon nytta är inget bra incitament för att fortsätta att använda det.

År 2012 räckte det att kliniken hade en enda registrering för att räknas som registrerande klinik. Ändå deltog knappt hälften av landstingen. Det är klart att det är någonting som i dag inte fungerar som det borde. Ändå har regeringen valt att lägga rapporten till handlingarna.

Fru talman! Varje år får ca 450 kvinnor i Sverige livmoderhalscancer, vilket är knappt hälften av antalet fall jämfört med mitten av 60-talet. Det är fantastiskt. Det är helt otroligt att det har skett. Den väldigt drastiska minskningen anses ha samband med att kvinnor i åldern 23–60 år regelbundet kallas till gynekologisk cellprovtagning.

Bland kvinnor i åldern 15–45 år är livmoderhalscancer den näst vanligaste cancerformen i hela världen. Medelåldern för en kvinna att insjukna i livmoderhalscancer är runt 55 år, och en fjärdedel av de insjuknade är under 40 år. Runt 150 kvinnor i Sverige dör årligen av denna cancerform. Det finns fortfarande mer att göra för att ännu färre kvinnor ska drabbas.

I dag vet man att nästan alla fall av livmoderhalscancer orsakas av ett virus, HPV-virus. Detta orsakar 70 procent av fallen. Från 2012 erbjuds alla flickor i årskurs 5 eller 6 kostnadsfri vaccination mot HPV. Vaccination tillsammans med regelbunden gynekologisk cellprovtagning ger ett mycket gott skydd mot livmoderhalscancer. Vaccination ger en god möjlighet att tidigt förebygga livmoderhalscancer, men trots goda resultat

Prot. 2013/14:74
26 februari

*Riksrevisionens
rapport om mer
patientperspektiv i
vården – är nationella
riktlinjer en metod?*

av vaccinet kommer det att dröja innan vi kan se effekterna på cancerförkomsten. Vaccination ger dessutom inget heltäckande skydd. Därför anser jag att det är av yttersta vikt att det allmänna screeningprogrammet fortsätter. Den övre åldersgränsen på 60 år bör höjas så att även äldre kvinnor får delta i screeningprogrammet.

Till sist, fru talman: När det gäller infertilitetsbehandlingar anser jag att regeringen bör se över och öka likvärdigheten så att det blir lika villkor för samkönade och heterosexuella par oberoende av var i Sverige man bor. Skillnaderna handlar dels om hur många gånger man får genomgå behandling, dels om skillnader i ålder för hur ung eller gammal man får vara för att genomgå behandlingen. Jag ser ingen geografisk förklaring till skillnaderna. Vid ett försök är chansen att bli gravid en på fyra. Vid tre försök är chansen 65 procent. Därför bör regeringen se över möjligheterna att ge alla som är ofrivilligt barnlösa minst tre IVF-behandlingar.

Anf. 78 PER RAMHORN (SD):

Fru talman! I dag ska vi, som alla vet, debattera Riksrevisionens rapport om nationella riktlinjer. Socialstyrelsens övergripande mål för de nationella riktlinjerna är att de ska bidra till en god vård för patienter och brukare. Med god vård menar Socialstyrelsen att vården ska vara kunskapsbaserad, ändamålsenlig, säker, patientfokuserad, kostnadseffektiv och jämlik och ges i rimlig tid.

Dessa riktlinjer är framtagna utifrån aktuell forskning och beprövad erfarenhet. De är inte juridiskt bindande utan bara rekommendationer till vården om hur resurserna bör prioriteras.

I Riksrevisionens rapport framkommer bland annat att den allmänna uppfattningen bland patientföreträdare är att den statliga styrningen via nationella riktlinjer inte har något större genomslag. Riktlinjerna kan enligt några patientföreträdare få ett tillfälligt genomslag i samband med publiceringen, men sedan vet ett flertal företrädare inte hur de uppfattas eller följs upp i vården.

Man upplever också att landstingen har väldigt olika uppfattningar om riktlinjernas roll i styrningsprocessen. I vissa landsting utgör riktlinjerna ett viktigt beslutsunderlag, medan de i andra landsting beaktas i mycket liten utsträckning.

Fru talman! I Socialstyrelsens utvärderingar av de nationella riktlinjerna görs ingen samlad uppföljning av genomslaget för de rekommendationer som speglar ett patientperspektiv. I utvärderingarna går det dock att följa genomslaget för enskilda rekommendationer med patientperspektiv.

Av dessa utvärderingar framgår att genomslaget för rekommendationerna är begränsat. Det finns två exempel. Det ena är diabetesriktlinjerna. Ett år efter riktlinjernas publicering genomfördes en enkätundersökning som visar att knappt 42 procent av patienterna med typ 2-diabetes hade fått tillgång till utbildningsprogram vid de specialiserade diabetesmottagningarna. Implementeringen i primärvården var ännu sämre; endast var femte primärvårdsenhet erbjöd sina diabetespatienter ett utbildningsprogram. Också strokesjukvården visar på begränsad följsamhet när det gäller vården efter det akuta skedet. Det var exempelvis en mycket liten andel av kommunerna som uppgav att de hade något

vårdprogram eller liknande för rehabilitering efter stroke. Detta är inte önskvärt, och det är inte acceptabelt. Den fråga man ställer sig är: Vad ska vi med riktlinjer till om de inte följs?

Fru talman! Vi anser att vården ska vara skyldig att följa de nationella riktlinjer som Socialstyrelsen tar fram. En av de stora utmaningarna i svensk sjukvård är att minska ojämlikheten. Det är viktigt att patienter får vård på lika villkor oavsett var i landet man bor. Därför anser vi att det behövs en tydlig nationell reglering av sjukvården för att den ska bli mer jämlik. Ett första steg är att göra de nationella riktlinjerna mer bindande, vilket innebär att samtliga landsting och kommuner måste leva upp till samma krav. Det skulle gagna patienterna i slutändan.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 3 i detta ärende.

Anf. 79 EVA OLOFSSON (V):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 4 angående infertilitetsbehandlingar, som bör vara likvärdiga mellan samkönade och heterosexuella par.

Jämlik vård är en mycket mer komplex fråga än bara nationella riktlinjer. Trots att vi har en hälso- och sjukvårdsplan som tydligt säger att de med störst behov ska gå först och få den mesta och den bästa vården fungerar det inte så i verkligheten. Det beror på en lång rad olika faktorer. Vi vet att de som har hög utbildning och god hälsa i förhållande till sitt hälsotillstånd konsumerar mer vård än de med sämst hälsa. Här har vi olika delar av vårdval, privatiseringar, marknadsanpassningar och styrningar av sjukvården som hjälper till. Vi har en kömiljard som premierar nybesök, till exempel, och som riskerar att många gånger tränga bort uppföljningar och återbesök av människor med allvarliga kroniska sjukdomar.

Det finns mycket mer att debattera än riktlinjer om man vill tala om en jämlik vård, men det tänker jag återkomma till när vi har vår hälso- och sjukvårdsdebatt här i riksdagen om några veckor.

Bakgrunden till denna debatt är Riksrevisionens granskningsrapport *Mer patientperspektiv i vården – är nationella riktlinjer en metod?* Riksrevisionen är ganska tydlig med att man ser ett behov av större tydlighet när det gäller mål och syfte. Det måste bli tydligare roller när det gäller patient- och brukarföreträdare och hur de kommer in och deltar i riktlinjearbetet. Man måste förbättra uppföljningen av hur riktlinjerna används och implementeras. Staten måste ta en tydligare roll för att få riktlinjerna att nå ut i verkligheten, till verksamheterna.

Vänsterpartiet tycker att nationella riktlinjer spelar en viktig roll för en god och likvärdig sjukvård. Vi är positiva till att utveckla arbetet med dem, men vi tror inte på obligatoriska och bindande nationella riktlinjer.

Arbetet med att ta fram riktlinjerna är omfattande och tar många år. Vi har bara riktlinjer för ett antal områden – 15 olika – men där ligger 2 500 rekommendationer. Det finns många områden som inte har riktlinjer. Man kan fundera på vad som händer om man skapar bindande juridiska riktlinjer mellan områden som har riktlinjer och områden som inte har det.

Riktlinjerna ska vara ett stöd vid prioriteringar och ge vägledning om vilka behandlingar och metoder som olika verksamheter i vård och omsorg bör satsa resurser på. De är en vägledning, men de är därmed inte

*Riksrevisionens
rapport om mer
patientperspektiv i
vården – är nationella
riktlinjer en metod?*

bindande för den lämpliga behandlingen av varje enskild person. Det är den behandlande läkaren som i dialog med patienten ska ta ansvaret för vilka insatser som görs medicinskt för denna person.

Till betänkandet hör ett antal motioner från den allmänna motions-tiden i höstas. Jag lyfte tidigare fram Vänsterpartiets reservation när det gäller att samkönade och heterosexuella par inte ska behandlas olika vid ofrivillig barnlöshet. Vi tycker att det är orimligt att människor behandlas olika bara på grund av sin sexuella läggning.

Anf. 80 ANDERS W JONSSON (C):

Fru talman! I dessa sjukvårdsdebatter brukar jag försöka ta min utgångspunkt i hur det ser ut i verklighetens sjukvård. För mig är verkligheten i svensk sjukvård att vi för de flesta diagnoser kan uppvisa behandlingsresultat som andra länder bara skulle drömma om. Det är oavsett om det handlar om till exempel hur vi tar hand om för tidigt födda barn för att de ska överleva och kunna bli pigga, friska tonåringar eller hur vi tar hand om dem som drabbas av cancer för att de ska ha de största chanserna att överleva fem år efter diagnos. Det finns inte heller något annat land i världen som har en lika jämnt fördelad hälsa och tillgång till sjukvård.

Med allt detta sagt är jag väl medveten om att det finns stora möjligheter att göra det ännu bättre.

Dagens debatt handlar om ett av de instrument vi har för att skapa en ännu jämnare fördelning av hälsa, där det finns saker att göra. Det finns skillnader i svensk hälso- och sjukvård. Det finns skillnader mellan landstingen. Det finns skillnader inom landstingen. Det finns stora skillnader beroende på vilket kön man har, och inte minst är det skillnad beroende på om man har en lång eller kort utbildning och om man är född i Sverige eller född i ett annat land. Det är helt oacceptabelt att dessa skillnader ska få finnas, för alla har rätt till tillgång till god hälso- och sjukvård.

Det är här de nationella riktlinjer som Socialstyrelsen tar fram är ett viktigt redskap. Riksrevisionen har nu gått igenom dem, tittat på hur de fungerar och kommit med en rad påpekanden, och regeringen har på ett klokt sätt svarat vad man kommer att göra utifrån det som Riksrevisionen har iakttagit.

Det intressanta i denna debatt är egentligen på vilka punkter oppositionen har valt att reservera sig. Reservationerna från oppositionens sida visar med all önskvärd tydlighet att vi ska låta professionen och Socialstyrelsen ha ett avgörande inflytande över de nationella riktlinjerna. Vi ska inte plocka in den diskussionen för ställningstagande här i kammaren bland 349 riksdagsledamöter.

Socialdemokraterna och Sverigedemokraterna har enats kring yrkanden som i princip går ut på att de nationella riktlinjerna ska göras obligatoriska. Alla ska vid behandling av patienter vara tvungna att följa riktlinjerna. När jag hör det, fru talman, undrar jag om Socialdemokraternas och Sverigedemokraternas företrädare någonsin har läst en nationell riktlinje utgiven av Socialstyrelsen.

Nationella riktlinjer är inga vårdprogram. Det står inte där hur man på punkt efter punkt ska sköta en patient. Det handlar om rekommendationer på grupp-nivå, och det går inte att tillämpa dem i de enskilda fallen.

Det är inte heller på något sätt ett heltäckande material, utan det fokuserar på en del kontroversiella områden inom varje sjukdomsgrupp.

Vill man uppnå en större jämlikhet i vården kommer inte Socialdemokraternas och Sverigedemokraternas förslag om att göra de nationella riktlinjerna obligatoriska att vara verksamt. För det första kommer det sannolikt inte ens att vara möjligt, enligt svensk lag. För det andra skulle det, om det var möjligt, inte vara annat än ett kraftfullt slag i luften.

Verksamt är däremot det som Socialstyrelsen har valt att jobba med, nämligen att för varje sjukdomsgrupp ta fram ett antal indikatorer där man mäter resultatet. Ta till exempel lungcancer. Där finns det nationella riktlinjer som tar upp ett antal kontroversiella frågor om vilka vägar man kan välja. Därtill har Socialstyrelsen plockat fram ett antal indikatorer: Hur kan man mäta vården av de människor och resultaten för de människor som har drabbats av lungcancer? Man har där sagt att ett jättebra mått på resultatet är hur många av dessa som lever fem år efter att diagnosen är satt. Det mäter man. Det Socialstyrelsen dessutom har gjort är att sätta upp målnivåer och säga att minst 47 procent ska överleva femårsdagen efter diagnos.

Det, fru talman, är ett oerhört verksamt sätt att se till att vi får en jämlik hälso- och sjukvård i Sverige. Det är inte att göra nationella riktlinjer obligatoriska.

Lika förvånande, fru talman, är det att läsa Miljöpartiets reservation. Miljöpartiet tycker att vi här i riksdagen, 349 riksdagsledamöter, ska ta ställning till vilka screeningmetoder som ska användas – det handlar alltså om hur man kan hitta sjukdomar i ett tidigt skede – och dessutom vilka åldersgränser som ska gälla.

Fru talman! Att ta ställning till om en screeningmetod ska införas och vilka grupper som ska omfattas kräver ett oerhört stort medicinskt underlag. Det är ett mycket svårt beslut att fatta.

Socialstyrelsen tog för ett år sedan fram en modell för hur man ska kunna pröva nya screeningmetoder. Det handlar om 15 olika bedömningskriterier, som utgår från en WHO-standard. Processen består av tre olika faser där de 15 kriterierna ska bedömas av våra främsta experter tillsammans med personer som har en annan bakgrund, och därefter gör de sina bedömningar. Slutligen ska det fastställas en rekommendation, och då är det Socialstyrelsens generaldirektör som fattar besluten.

Så ska det inte vara, tycker Miljöpartiet. De tycker nämligen att här i plenisalen ska de 349 riksdagsledamöterna sitta och besluta om den ena eller den andra screeningmetoden ska användas och huruvida åldersgränsen ska vara 57 eller 62.

Fru talman! Tack och lov har inte Miljöpartiet något inflytande över svensk hälso- och sjukvård.

Därmed vill jag yrka bifall till förslaget i betänkandet och avslag på samtliga motioner.

(Applåder)

Anf. 81 SAILA QUICKLUND (M):

Fru talman! Angående betänkande SoU8, *Riksrevisionens rapport om mer patientperspektiv i vården – är nationella riktlinjer en metod?*, redovisar regeringen sin bedömning av rapporten med samma namn och vilka

åtgärder som kommer att vidtas med anledning av Riksrevisionens iakttagelser.

När det gäller regeringens arbete för ett stärkt patientperspektiv i vården hänvisar regeringen i sitt svar bland annat till att man sedan 2009 årligen avsatt 1 miljard kronor, den så kallade kömiljarden, som en åtgärd för att förbättra tillgängligheten till hälso- och sjukvården och för att vården ska komma medborgarna till del.

När regeringen tillträdde fanns det stora brister i vården. Många vittnade med sina personliga berättelser om en sjukvård som ibland satte system framför individens rätt till vård inom rimlig tid. Vi hade lovat väljarna att göra vården mer tillgänglig och att minska köerna. Det har vi också levt upp till.

Genom den lagstadgade vårdgarantin är landstingen numera skyldiga att erbjuda hälso- och sjukvård inom en viss tid. Införandet av kömiljarden och vårdgarantin har gjort att ett system som tidigare led av stelbent byråkrati och avsaknad av patientperspektiv nu har visat sig göra skillnad i människors verklighet. Vårdköerna har minskat, och färre människor får vänta orimliga tider på operation eller andra vårdinsatser.

Fru talman! De nämnda initiativen är bara en del av arbetet med att på ett seriöst och långsiktigt sätt ta ett helhetsgrepp på svensk hälso- och sjukvård och dess utmaningar.

Tillsammans har alliansregeringen enats om viktiga reformer på vårdområdet. Nationella riktlinjer är ett av de tillgängliga verktygen för en mer jämlik vård. Till detta kommer bland annat också införandet av den nationella cancerstrategin, den nationella läkemedelsstrategin samt det fortsatta arbetet med att utveckla nationella kvalitetsregister. Nationella riktlinjer är även ett av flera viktiga verktyg för att driva utvecklingen mot en kunskapsbaserad vård och för att uppnå målet att ge människor möjlighet till en god vård och omsorg.

Sedan 1996 har Socialstyrelsen tagit fram nationella riktlinjer för hälso- och sjukvården, och det finns i dag riktlinjer på 15 olika områden – det har vi hört här tidigare – som sammanlagt innehåller ca 2 500 rekommendationer. Riktlinjerna ska vara ett stöd för prioritering i styrning och ledning, och i första hand handlar det om att värdera nytta och risk med olika vårdinsatser utifrån den effekt de har enligt vetenskap och beprövad erfarenhet.

Regeringen har sedan tidigare gett uppdrag till Socialstyrelsen att alltid beakta patientperspektiv i sitt arbete med de nationella riktlinjerna. Myndigheten har till exempel i uppdrag att se över och vid behov uppdatera de nationella riktlinjerna utifrån ett jämlikt vårdperspektiv för de områden som bedöms ha stora utmaningar när det gäller jämlikhet i vården. De områden som omfattas är till exempel hjärt- och kärlsjukvård, vård vid psykisk ohälsa, cancervård, missbruksvård och tandvård. Uppdraget ska slutredovisas i oktober i år.

Regeringen har samtidigt gett Socialstyrelsen i uppdrag att tydliggöra de sjukaste äldres specifika förutsättningar och behov i olika nationella riktlinjer. En lägesrapport ska lämnas, även den i oktober.

Regeringen gav också den 6 september i fjol Myndigheten för vårdanalys i uppdrag att göra en samlad uppföljning av de nationella riktlinjernas effekter ur ett patientperspektiv. Uppdraget slutredovisas den 4 november 2015.

I några av motionerna i betänkandet finns förslag om att riktlinjerna ska göras obligatoriska eller bindande för vårdgivare. En sådan ordning skulle innebära en avsevärd förändring, eller snarare en revolution, av den svenska hälso- och sjukvården jämfört med vad som gäller i dag. Det skulle bland annat påverka det i regeringsformen reglerade kommunala självstyret. Jag anser inte att det finns någon anledning att ta ett sådant initiativ.

Riksdagen har sedan tidigare, nämligen 1997, ställt sig bakom regeringens riktlinjer för prioriteringar inom hälso- och sjukvården. Beslutet innebär att tre principer ska ligga till grund för prioriteringarna, och jag tänker nämna dem här.

1. Människovärdesprincipen
2. Behovs- och solidaritetsprincipen
3. Kostnadseffektivitetsprincipen

Dessa principer utgör en etisk plattform. Riksdagsbeslutet är nu styrande för både vården i stort och arbetet med de nationella riktlinjerna. Märk väl att de medicinska bedömningarna alltid måste ligga till grund för arbetet med riktlinjerna.

Fru talman! Vi konstaterar med tillfredsställelse att regeringen redan har gett olika uppdrag till både Socialstyrelsen och Myndigheten för vårdanalys att uppdatera och utvärdera våra nationella riktlinjer samt att stärka patientperspektivet i dessa. Uppdragen ska redovisas under hösten 2014, och jag anser inte att riksdagen bör föregripa redovisningen av dessa uppdrag.

Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet och avslag på samtliga motioner.
(Applåder)

Anf. 82 MARIA LUNDQVIST-BRÖMSTER (FP):

Fru talman! Betänkandet tar som sagt upp Riksrevisionens rapport om nationella riktlinjer. Slutsatsen är att staten mer effektivt kan använda nationella riktlinjer som styrmedel för att främja en patientcentrerad och effektiv vård. Man rekommenderar regeringen att på olika sätt ge uppdrag till Socialstyrelsen och Myndigheten för vårdanalys.

Vi vet att Socialstyrelsen redan i dag arbetar på olika sätt för att öka patienters delaktighet och möjligheter till information och inflytande. Det lyfts också upp i de nationella riktlinjerna.

Socialstyrelsen för dessutom dialog med patientföreningarna och deltar i det slutliga remissförfarandet. Man gör patientversioner av riktlinjer, och man har också inlett ett samarbete med Sjukvårdsrådgivningen. Det fick utskottet veta när vi hade besök av generaldirektören för Socialstyrelsen för en tid sedan.

Myndigheten för vårdanalys understryker att riktlinjerna bygger på bästa forskningsevidens, men man anser att det är av stor vikt att hitta former för att bättre tillvarata patienters och närståendes behov i arbetet med nationella riktlinjer och att man borde bredda synen på evidens.

Fru talman! Vad har då regeringen gjort för att stärka patientperspektivet i vården? Sedan 2009 har man avsatt 1 miljard som stimulansåtgärd

för att förbättra tillgängligheten. Man har stärkt valfriheten. Man bedriver ett brett arbete för att minska skillnaderna i vård och behandling. Man har också satsat på jämlik vård och beslutat om en strategi för god och mer jämlik vård fram till 2016. Patientmaktsutredningen bereds. Ytterligare insatser som regeringen gör är satsningar på patientsäkerhet, den nationella cancerstrategin, den nationella läkemedelsstrategin och det fortsatta arbetet med kvalitetsregister.

Fru talman! Det finns motioner i betänkandet där man vill göra nationella riktlinjer obligatoriska och bindande för vårdgivare. Det kan vara på sin plats att upprepa att de nationella riktlinjerna är rekommendationer som bygger på det kunskapsläge som fanns när riktlinjerna togs fram.

Det finns riktlinjer inom 15 olika områden. Socialstyrelsen följer upp riktlinjerna vart tredje år på landstingsnivå, kliniknivå och kommunal nivå. Socialstyrelsen arbetar med kunskapsstyrning när det gäller riktlinjer men uttrycker själv att man borde bli lite bättre på implementeringen.

Riktlinjerna är en vägledning för vårdgivare, inte bindande på något sätt. De ska utgöra ett stöd vid prioriteringar och ge vägledning om vilka behandlingar och metoder som olika verksamheter inom vården bör satsa sina resurser på.

Det ligger på varje enskild läkare som sköter behandling att ansvara för att patienten får en bedömning utifrån individuella behov och också rätt behandling. Det innebär att man ibland måste göra avsteg från de nationella riktlinjerna. Man får inte vara fyrkantig. Det står dessutom i hälso- och sjukvårdslagen att vården ska utformas och genomföras i samråd med patienten så långt det är möjligt.

Fru talman! Med tanke på de uppdrag som ligger på Socialstyrelsen och Myndigheten för vårdanalys när det gäller nationella riktlinjer och det som regeringen gjort och gör kan jag inte säga annat än att vi i högsta grad har fokus på patienten.

Jag kanske glömde säga det, men jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet och avslag på motionerna.

(Applåder)

Anf. 83 ANDERS ANDERSSON (KD):

Fru talman! När man lite hastigt läser rubriken på det betänkande som just nu debatteras i riksdagen, Mer patientmakt i vården, skulle man kunna tro att vi redan har tagit ställning till den utredning och det underlag som regeringen kommer med under våren, nämligen den nya Patientmaktsutredningen och den nya patientlagen. Det är självklart att patientmakt är en del av fokus för vårt politiska arbete bland allianspartierna.

Det vi har att diskutera i dag är en utvärdering som Riksrevisionen har gjort av de nationella riktlinjerna och vilken betydelse dessa har haft för att stärka patientens perspektiv i sjukvården.

Sjukvård nu och i framtiden är en fråga som berör människor mer än mycket annat i livet. Det är naturligt att det är på det sättet. Många har egna erfarenheter av sjukvården. Man har släktingar eller arbetskamrater som har fått del av hälso- och sjukvårdens insatser.

I de flesta fall konstaterar vi att dessa insatser från sjukvårdens sida har varit positiva och har gett bättre hälsa, möjligheter och nya framtidsutsikter i livet. Men det finns också brister som man ibland upplever som helt omotiverade, och dessa måste självklart tas på allvar.

Regeringen arbetar med olika uppdrag till det vi kallar expertmyndigheterna. Nationella riktlinjer är ett av flera verktyg som expertmyndigheten Socialstyrelsen utarbetar. Orsaken till att expertmyndigheterna får uppdrag och Socialstyrelsen utarbetar dessa riktlinjer är att vi önskar driva på utvecklingen mot en mer kundbaserad och kunskapsinriktad vård och uppnå de mål som handlar om god vård på lika villkor. Regeringen har varit tydlig med att patientfokus är helt nödvändigt och centralt i allt hälso- och sjukvårdsarbete.

Fru talman! Inför den här mandatperioden pekade vi kristdemokrater tillsammans med övriga i Alliansen ut jämlik sjukvård som ett huvudområde att arbeta med. Det är ett område som under årtionden, alltför länge, har fått stå tillbaka.

Regeringen har prioriterat att identifiera skillnader inom vården för att möjliggöra insatser som gör att utsatta grupper eller områden får den uppvärdering som behövs. Det kan gälla skillnader i vård, bemötande eller behandling av olika grupper. Det kan också gälla regionala skillnader.

I strategin för god och jämlik vård pekas också på skillnader på fem områden där regeringen har sagt att vi behöver ha särskilt fokus. Det gäller cancer, hjärt-kärlsjukdomar, psykisk ohälsa, missbruks- och beroendevården samt tandvården.

Fru talman! I det betänkande som vi nu har att behandla framhåller socialutskottet att vi ser ett stort värde i att statens insatser när det gäller nationella riktlinjer följs upp. Det är därför som vi också skriver att utskottet välkomnar Riksrevisionens granskning.

Jag konstaterar med tillfredsställelse att regeringen redan tidigare givit uppdrag till Socialstyrelsen om patientperspektiv i arbetet med de nationella riktlinjerna. Socialstyrelsen har dessutom fått i uppdrag att redovisa utvecklingen av sitt arbete med att systematiskt stärka patientperspektivet i arbetet med nationella riktlinjer. På samma område har också Myndigheten för vårdanalys fått i uppdrag av regeringen att göra en samlad uppföljning av de nationella riktlinjerna och effekterna just ur ett patientperspektiv. Det är ett uppdrag, som flera tidigare har påpekat, som kommer att redovisas under hösten 2014 respektive hösten 2015.

Fru talman! Vi kan konstatera att Socialstyrelsen sedan 1996 har haft ett uppdrag att ta fram nationella riktlinjer inom hälso- och sjukvårdsområdet. Som också har framhållits handlar det om 15 olika områden med sammanlagt ca 2 500 rekommendationer. Riktlinjerna tas fram utifrån aktuell forskning och beprövad erfarenhet och visar på nyttan och riskerna med olika åtgärder. Riktlinjerna ska vara ett stöd vid prioritering och ge vägledning om vilka behandlingar och metoder som olika verksamheter i vården och omsorgen behöver satsa på och få utvecklingsresurser för.

Nationella riktlinjer tas fram för sjukdomar och tillstånd som drabbar många människor och kräver mycket resurser. Riktlinjerna riktar sig till alla som arbetar med vård och omsorg och ger rekommendationer om vilka åtgärder som bör vidtas vid ett visst tillstånd.

De nationella riktlinjerna är således rekommendationer som bygger på kunskapsläget vid den tidpunkt då riktlinjerna tas fram. Precis som har framhållits, inte minst av utskottets ordförande, är detta ett arbete som är långsiktigt och mycket omfattande.

Det är vägledning för vårdgivare men därmed inte bindande uttalanden som lämpar sig för behandlingsåtgärder eller rådgivning till patienter på den enskildes nivå. Det är detta som är skillnaden och som inte alltid har uppfattats. Det är en vägledning för vårdgivare men inte bindande behandlingsåtgärder som kan hänvisas till den enskilde patienten.

Jag kan inte låta bli att i just denna del citera vad vi skriver i betänkandet från socialutskottet: ”Det är alltid behandlande läkare som har ansvaret för att i det enskilda fallet – baserat på vetenskap och beprövad erfarenhet – göra en bedömning av den individuella patientens behov så att han eller hon får adekvat behandling.”

Så långt som möjligt ska det här ske i samråd och samförstånd med patienten, och vi får inte tro att Sveriges riksdag kan ta över den funktion som enskilda läkare har i sitt arbete för att ge bästa hälso- och sjukvård till en enskild patient. Det är den förväxling som tyvärr finns mitt i debatten.

Fru talman! Jag vill med de här synpunkterna yrka bifall till förslaget i socialutskottets betänkande.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under 15 §.)

Kultur för alla

13 § Kultur för alla

Kulturutskottets betänkande 2013/14:KrU7

Kultur för alla

föredrogs.

Anf. 84 GUNILLA CARLSSON i Hisings Backa (S):

Fru talman! I dag ska vi debattera det betänkande som har fått rubriken *Kultur för alla*. För oss socialdemokrater handlar kulturpolitiken just om kultur för alla. Hur ser vi till att allt fler tar del av kultur men också blir delaktiga i kultur? Det handlar också om: Hur gör vi det möjligt för kulturskapare att leva på sitt skapande?

I det här betänkandet lyfts många frågor fram. Jag skulle vilja ta upp några av dem. Det handlar bland annat om det som kallas för kulturallianserna.

I kulturutskottet har vi under den här mandatperioden tittat på hur scenkonstallianserna har fungerat. Det var någonting som startades av den socialdemokratiska regeringen för många år sedan. Man pekade på svårigheten för många inom kultursektorn att kunna leva på sitt arbete men också att få möjlighet till kompetensutveckling. Då såg man en lösning i att starta scenkonstallianserna. De som var professionella och som hade många uppdrag – men det fanns luckor – fick faktiskt genom de här allianserna en möjlighet till anställning. De har under senare år utvecklats ytterligare till att finnas inom flera olika branscher.

Den utvärdering som kulturutskottet gjorde pekade på olika saker. En av dem var att man inte hade höjt anslaget på många år. Om man inte höjer ett anslag är det klart att dessa personer kommer att få allt mindre möjligheter att fortsätta att bedriva den verksamhet som de har. Och man

kommer inte att ge möjlighet för fler kulturskapare att finnas med i allianserna.

Man pekade på att det kommer att behövas ett ökat anslag. Därför valde vi socialdemokrater att i budgeten för 2014 höja anslaget till scenkonstallianserna med 20 miljoner kronor. Det skulle innebära att 95 personer ytterligare skulle kunna bli anställda av en av de här allianserna. Tyvärr tyckte inte den borgerliga regeringen att det var ett bra förslag, vilket gjorde att man avslog det när vi hade budgetdebatten.

Det här är ett exempel på att vi från politikens sida måste se på det här. Om vi nu tycker att kulturen ska vara för alla och att kulturen är viktig måste det också visa sig i politiken. Jag tycker att vi som kulturpolitiker på nationell nivå har ett ansvar att på olika sätt stödja detta. Det kan handla om olika insatser. En av dem är att vi via budgeten väljer att prioritera kulturen mer.

För oss handlar kulturpolitiken också om en samhällsutveckling. Om vi inte är beredda att lägga ökade resurser, i form av offentliga medel, på kulturen är jag helt övertygad om att hela samhällsutvecklingen kommer att stanna av.

Många gånger är det just det faktum att vi har en framåtsträvande, experimentell och ifrågasättande kultur som gör att samhällsutvecklingen går framåt. Men i dag ser vi hur kulturen krymper alltmer. Det är få som känner att de vågar vara ifrågasättande och experimenterande. Man lever i en alltmer slimmad verklighet.

På sikt tror jag att det är förödande. Det är förödande för oss som medborgare, och det är förödande för hela samhället. Det är därför vi under den här mandatperioden har valt att lägga drygt 1,3 miljarder mer inom vårt utgiftsområde. Vi ser nämligen den kraft som finns inom kulturen och inom idrotten. Och vi ser att det behövs resurser om vi vill att det ska finnas en kultur för alla.

Genom att säga att sänkt skatt är en viktig kulturpolitisk reform pekar man från kulturministerns sida på att det handlar om konsumtion av kultur. Men man tar inte med i beräkningen att det finns en stor del av våra medborgare som faktiskt har fått vara med och betala. De enorma skattesänkningarna har ju gått till den grupp som tjänar mest, som har fått ännu mer.

Men den grupp som har haft det tuffast har fått det ännu tuffare. De som är sjuka och de som är arbetslösa har i dag inte samma möjligheter som andra. Det handlar alltså också om en fördelningspolitik inom många olika områden, inte minst skattepolitiken.

Om man menar allvar med att man vill ha kultur för alla kan man via politiken påverka det. Hur ser vi till att fler tar del av den kultur som finns? Vi har reformen om fri entré på statliga museer. Nu hånar man det och säger att det är en gammal och mossig reform. Men den visade att två miljoner fler svenskar gick på museer. Jag tycker att det var ett lyckat resultat. Det gjorde att fler fick ta del av utbudet på museerna och våra gemensamma samlingar.

Det finns många olika hinder. Det ekonomiska hindret kan vara ett, men det finns också kulturella och sociala hinder, som gör att man inte tar del av kulturen. För mig som socialdemokrat är det en utmaning att se hur vi kan få bort hindren. Det ekonomiska kan vara en del, men det finns även andra saker som gör att man inte alltid tar del av kulturen.

En viktig del är läsfrämjandet. Vi har sett hur läsförståelsen har minskat under de senaste åren. Den borgerliga regeringen har valt att plocka bort det som tidigare var läsfrämjande insatser. Kulturministern har bland annat sagt: Nej, vi vill inte stödja sådant som är ”sossigt” då det var Socialdemokraterna som hade genomfört det.

Det tycker jag är en väldigt konstig syn. Varför säga nej till och ta bort sådant som har fungerat? Nu säger man att man ska satsa på läsfrämjande insatser. Men det gjordes tidigare. Det fanns kultur ute på arbetsplatserna. Det fanns arbetsplatsbibliotek. Det startades väggrogsbibliotek som gjorde att man nådde ut till grupper som annars vanligtvis inte tog del av litteraturen. Det var lyckade projekt. Men man tog bort en tydlig skrivning till Kulturrådet som handlade om att just jobba med de här grupperna.

Det här är några exempel som tydligt visar hur olika man kan se på hur det ska finnas möjlighet till kultur för alla och vilket ansvar vi har inom politiken.

Fru talman! Jag ställer mig naturligtvis bakom alla de socialdemokratiska reservationerna, men för tids vinnande väljer jag att yrka bifall till reservation 6 som handlar om scenkonstallianserna utifrån att vi socialdemokrater lägger extra resurser på just scenkonstallianserna.

Anf. 85 TINA EHN (MP):

Fru talman! Kultur för alla handlar om, precis som tidigare talare sade, kultur i hela landet. Det handlar om låga trösklar, trygghetssystem för dem som skapar kultur och tillgång till kultur för dem som konsumerar.

I betänkandet lyfts frågor från allmänna motionstiden om kulturscener i hela landet, om rockarkiv, Bergmanscenter på Fårö, Dalhalla, kultursamverkansmodellen samt om kultur och tillväxt, för att nämna några frågor.

Jag kommer att tala om några frågor i de gemensamma reservationer som vi i Miljöpartiet har med Socialdemokraterna och Vänsterpartiet. Dessa reservationer handlar om MU-avtal, scenkonstallianserna, enprocentsregeln, ombyggnaden av Kungliga Operan, lokal och regional scenkonst. Men jag börjar med en fråga som kom upp i dag och som jag precis har fått en inblick i, nyckelharpans betydelse.

Jag besökte så sent som i går Eric Sahlström Institutet som ligger i Tobo i Tierps kommun. Eric Sahlström Institutet är alltså ett nationellt centrum för folkmusik och dans. Men det är även internationellt känt. Det är unikt, traditionellt och modernt. Uppland och kontinenten möts.

Man utbildar i folkdans, i fiol, i nyckelharpa och i nyckelharpsbygge. Man har även sommarkurser och distansutbildningar. Det är ett genrecenter. Det intressanta är att det finns ett utökat behov, att det står människor i kö dit. Folk- och världskultur är något stort och både bär tradition och traderar det nya.

Eric Sahlström Institutet har tillsammans med Berättarnätet Kronoberg blivit ackrediterat av Unesco för att arbeta med Unescos konvention om skyddandet av det immateriella kulturarvet. Det är de första svenska icke-statliga kulturorganisationer som har fått den utmärkelsen, och det är väldigt spännande.

Jag tycker att detta är en viktig fråga, och även om jag inte har ställt mig bakom den reservation som tar upp behovet av en breddad finansiering tror jag att precis sådan här verksamhet som är speciell, unik och i liten skala bör ses utifrån all den potential det kan finnas i något så här unikt. Det är superlokalt och enormt globalt på samma gång.

Vi som befinner oss här kanske bara uppfattar det lokala, medan människor runt om i världen, på spridda platser, har full koll. Eric Sahlström Institutet – det är där man lär sig bygga och spela nyckelharpa här i världen.

Så kommer jag in på MU-avtalet. MU är samlingsnamnet för det statliga ramavtalet för konstnärers medverkan och ersättning vid utställning. Det började gälla i januari 2009. MU står för medverkans- och utställningsersättning. Det består i dag av ett ramavtal och ett normalavtal. När en konstnär ställer ut utbetalas ersättning som motsvarar avtalets tariff oavsett utställningsarrangör. Trots att dessa avtal finns vittnar många konstnärer om att de flera gånger inte får ersättning enligt modellen. Vi i Miljöpartiet menar att i goda arbetsvillkor ingår att få ersättning enligt avtal.

Statens kulturråd har tillsammans med parterna genomfört en uppföljning av hur MU-avtalet har tillämpats. Uppföljningen har redovisats i en rapport. Enligt uppföljningen fyller avtalet en viktig roll, men det skulle med fördel kunna förenklas och förtydligas. Regeringen har därför gett Statens kulturråd i uppdrag att i dialog med berörda konstnärorganisationer utarbeta ett nytt avtal. Ett reviderat MU-avtal är en del i arbetet för att öka antalet arrangörer som tillämpar avtalet. Fortsättning följer alltså.

Det är 39 procent av Sveriges utställningsarrangörer som tillämpar MU-avtalet. För att avtalet ska få en verklig praktisk betydelse för de konstnärer som ställer ut gäller det att det efterlevs.

Med anledning av den nu pågående regionaliseringen av kulturpolitiken ser vi ett gyllene tillfälle att lyfta fram konstnärernas arbetsvillkor vid offentliga konstinstitutioner genom att det i de regionala kulturplanerna slås fast att man i all utställningsverksamhet som finansieras med offentliga medel ska följa MU-avtalets minimivåer.

Det är vad den ena reservationen handlar om.

När det gäller scenkonstallianserna, som vi hörde Gunilla tala om, anser vi att samhället bör ta ett ansvar för att professionella kulturskapare får samma villkor gällande exempelvis löner, pensioner och arbetslöshetsersättningar som andra arbetstagare. Genom musik-, dans- och teaterallianserna har en del frilansande musiker, dansare och skådespelare fått en stabil försörjning. Under perioder utan uppdrag erbjuds de vidareutbildning, rådgivning och andra insatser som främjar framtida uppdragsgivning. Vi i Miljöpartiet anser att scenkonstallianserna utgör en bra förebild för hur en trygg arbetsmarknad kan skapas.

I dag berörs 315 anställda, och fler skulle kunna beröras. Därför finns det en reservation som handlar om att se över möjligheterna att höja anslagen till scenkonstallianserna. Liksom Socialdemokraterna hade Miljöpartiet i sin höstbudgetmotion anslagit 20 miljoner ytterligare.

Reservationen om enprocentsregeln handlar om efterlevnaden av denna regel eller rekommendation som den ibland kallas. Enprocentsregeln introducerades på 1930-talet för att skapa arbetsuppgifter för bildkonstnärerna. Den innebär att cirka en procent av budgeten för ett bygg-

projekt ska avsättas till bild- eller formkonstnärlig gestaltning. I den ursprungliga propositionen, som kom 1937 och avsåg statliga nybyggnationer, står bland annat:

”... regelmässigt i anslaget inbegripa ett icke alltför ringa belopp, i allmänhet icke understigande en procent av byggnadskostnaderna, till konstnärlig utsmyckning, givetvis under förutsättning, att sådan utsmyckning med hänsyn till byggnadens art och belägenhet lämpligen bör äga rum”.

Genom enprocentsregeln kunde ett stabilt och mer långsiktigt ekonomiskt utrymme skapas för konsten i planeringen och byggandet av offentliga miljöer. Det finns en utredning som har gjorts av Konstnärsnämnden där man har utvecklat synen på enprocentsregeln och tagit fram en del av det som vi efterfrågar i reservationen. Trots det står reservationen kvar, för det saknas ändå en del kunskaper om hur enprocentsregeln i praktiken fungerar. Vi anser därför att det behövs en utvärdering av hur regeln efterlevs såväl i kommuner och landsting som på statliga nivåer och av privata aktörer. Det behövs även information om enprocentsregeln och hur den kan förstärkas.

Ombyggnaden av Kungliga Operan, nationalscenen, är en pågående process. Det finns ett sätt som utredningen kan ta fram underlag för och beskrivning av fasta installationer av teknisk utrustning så att Kungliga Operan kan göra inspelningar och visa livesända föreställningar på de digitaliserade biograferna runt om i landet. Frågan om förutsättningar bör därför behandlas inom ramen för Fastighetsverkets uppdrag. Det handlar den reservationen om.

Sedan har vi en reservation om handlar om lokal och regional scenkonst. Det är viktigt att det finns ett fritt och självständigt kulturliv utanför de offentliga institutionerna. Men vi saknar i dag fakta och kunskap om vilken betydelse de ideella kultur- och musikarrangörerna har i det lokala kulturlivet, inte minst den betydelse som de har för att skapa arbetstillfällen för kulturskaparna. Vi anser att det vore väsentligt med sådan kunskap och vill därför att Myndigheten för kulturanalys får i uppdrag att i samverkan med kulturråd och ideella kultur- och musikarrangörer ta fram relevant statistik och relevanta analyser.

Avslutningsvis ställer jag mig bakom Miljöpartiets reservationer, men jag yrkar bifall till reservation 8.

Sedan vill jag också gratulera Gävle som har blivit Sveriges första fristad för bildkonstnärer.

Anf. 86 MARGARETA LARSSON (SD):

Fru talman! Vi ska nu debattera kultur för alla, och jag tänkte då nämna filmavtalet. Jag har nu turen att få stå här och vara kritisk till det svenska filmstödet användning. Om en svensk film nu ska få stöd för att visas på fyra biografer i en vecka ska det vara en film som försöker knyta ihop nutidshistoria med diskbänksrealism eller också kan det vara en yttlig provokation.

Svenska filmer som får stöd i dagsläget försöker även – enligt mitt tycke – ge en bild av ett Sverige som inte finns utanför huvudet på en del av kultureliten.

Fru talman! Det är nog bara en tidsfråga innan en producent från Farsta får anslag för en film om en ung invandrartjej som kämpar för att

bli hipster, som är queer, som har problem med sin surdeg och med sin socialt konstruerade skäggväxt, som blir utstött av sitt gamla förortsgång och som möter fördomar när hon inte längre vill langa knark. Nu tror jag inte att den filmen finns, och det var inte heller tänkt som ett uppslag. Jag ville bara nämna ett exempel.

Det skulle kännas så upplyftande om den statliga kulturpolitiken kunde vara mer balanserad i sin inriktning. Varför inte i högre grad lyfta fram mer dramatiseringar av vår gemensamma kultur och historia? Jag kan nämna filmen *Arn* av Jan Guillou. Den är en alldeles utmärkt finger-visning om vad folk vill ha, om man ser på tittarsiffrorna.

Dramatiseringar av mer historiska skildringar medför perspektiv och eftertanke. Det vore därför klädsamt om mer pengar gick till att försöka hitta en förståelse för vår gemensamma historia i stället för att på vanligt kulturrelativistiskt sätt slita den isär.

För att fortsätta min kritik tycks det, under en period, som att det var lättare att få filmstöd om man var kvinna, invandrare eller nybörjare än om man hette Roy Andersson eller Peter Dalle – för att inte tala om vilka teman som föll och fortfarande faller SFI i smaken.

Nu säger jag inte att det enbart är förväntade box office-succéer som *Hundraåringen* som ska få stöd, men svenskt filmstöd bör i högre grad, enligt vår uppfattning, gå till film som kan tänkas ge höga tittarsiffror, och som framför allt är relevant för fler biobesökare än filmrecensenterna i våra största dagstidningar.

Vi önskar därför att en del av filmstödet reserveras till filmer som åskådliggör viktiga händelser eller episoder i vår historia. Varför inte en problematisering av det som är aktuellt i dag, till exempel 1900-talet och samhällets behandling av omhändertagna barn i barnhemmen som under sin barndom behandlades som krigsfångar?

Något som varit helt främmande för oss har ju varit den historia som nu har börjat nystas upp, innan folk faktiskt började berätta om en helt obeskrivlig verklighet. Jag tror att historiska händelser väcker intresse i ett samhälle som utvecklas fort och där vi har blivit alltmer sekulariserade.

Fru talman! Jag växte upp i Hofors. På 70-talet trollbands vi alla, oavsett om man var gammal eller ung, av filmerna *Utvandrarna* och *Raskens*, som ni säkert alla minns. Och så var det nog i hela Sverige. Jag var tio elva år på den tiden, och jag minns att vi på skolan alltid diskuterade det senaste avsnittet, och vi längtade alltid efter nästa vecka för att få se fortsättningen.

Filmerna innehöll inte bara en historisk skildring utan även dramatik, spänning, kärlek och så svåra umbäranden, att man även som liten gjorde reflexioner. Dessa filmer medförde en insikt om hur det var i Sverige för inte alltför länge sedan. Båda filmerna har gett svenska folket mer av underhållning än filmen *Gitarrmongot*, om det är någon som känner till den.

Gitarrmongot handlar om en pojke som spelar aggressiv punkmusik på en akustisk gitarr på olika platser, bland annat utanför systembolaget. Den visar även bilder på unga män som kastar cyklar i vattnet. Regissören har sagt att han med detta vill visa allt som inte kan visas i *Allsång på Skansen*.

Jag läste också någonstans att det var förtryckande för konstnären att SFI oftast ville se ett manus innan de beviljade stöd. Och vad jag då vill säga är att om allt är tillåtet och allt är värderelatvt, då finns det ju egentligen ingen större mening med kulturella uttryck eller kulturpolitik. Då kan vi lika gärna lägga ned filmstödet.

Med detta sagt framstår det som ganska naturligt varför vi anser att Sveriges riksdag bör vara inblandad och informerad om förhandlingarna om framtida filmavtal.

Med anledning av det tidigare sagda och med tanke på att Sverigedemokraterna är skeptiska till alla former av kvotering anser vi det vara viktigare vilken film som ska få stöd än vem som ska få stöd. Vi motsätter oss därför det skärpta kravet på en jämn fördelning av stöd beroende på sökandens kön eller sexuella läggning. Vi kommer även att motsätta oss religiös kvotering och också kulturell sådan i framtida filmavtal.

Statens stöd till framväxten av svensk film ska, enligt vårt tycke, ha ett syfte att få fram kvalitetsfilm, populära filmer och utgöra en plantskola för lovande filmskapare. Och framför allt ska de vara relevanta i samhället eller i samhällsdebatten.

Med detta vill jag yrka bifall till reservation 13.

Anf. 87 LARS OHLY (V):

Fru talman! Utgångspunkten för en bra kulturpolitik kan säkert sammanfattas i många ord. Om jag får välja bara ett väljer jag nog ordet ”tillgänglighet”, för det har flera aspekter som på ett bra sätt sammanfattar vad kulturpolitik borde handla om.

Den första tillgänglighetsaspekten är att man ska kunna utöva kultur själv. Vi mår bra av att skapa. De flesta av oss blir inte virtuoser i vårt skapande, och de flesta av oss har heller inte förutsättningar att försörja oss på vårt skapande. Men vi mår bra av att få skapa.

Därför är det viktigt att det finns mötesplatser, att det finns amatörkultur, att det finns en kulturskola som inte tar ut höga avgifter av de barn som vill gå där utan att så många som möjligt får så stora chanser som möjligt att själva utöva kultur.

Den andra aspekten är tillgången till den professionellt utövade kulturen, att riva ned hinder och trösklar som i dag finns för människor som vill ta del av professionellt utövad kultur. De hindren och trösklarna kan vara av geografisk natur. Vi har mycket större kulturutbud i våra storstäder än det finns på landsbygden. De kan också vara av ekonomisk natur. Ibland kostar det för mycket att ta del av den professionellt utövade kulturen.

Vänsterpartiets krav på avgiftsfria museer är ett tydligt exempel på hur vi ser på vikten av tillgänglighet. Riv ned hindren och ta bort de trösklar som gör att människor stängs ute från kultur och kulturupplevelser!

Det tredje tillgänglighetsperspektivet är det självklara. Det är det som våra vänner i socialutskottet har diskuterat tidigare i dag, nämligen funktionshindersperspektivet. Människor med funktionsnedsättningar får inte stängas ute från kulturupplevelser. Det måste finnas möjlighet för alla, oavsett typ av funktionshinder, att ta del av kultur och att själv få utöva kultur.

Låt mig också säga några ord om filmpolitiken. Det är inte så i Sverige att politiker bestämmer vad som produceras. Vi kallar den principen "armlängds avstånd". Det innebär att vi sätter ramarna och talar om de övergripande målen men att det är andra som har till uppgift att vara experter på området och tillsammans med kulturaktiva på respektive område bestämma vilka som ska få stöd och vilka som ska få bidrag. Det förskräcker att se modeller där politiker har pekat ut vad som är bra och dålig konst. Och det förskräcker att det finns ett parti i Sveriges riksdag som uppenbarligen tycker att det är så det ska gå till.

I det här betänkandet finns en mängd reservationer som Vänsterpartiet tycker är viktiga.

Den första jag vill lyfta fram är den som handlar om arbetsplatsbibliotek. Utifrån tillgänglighetsaspekten ska litteratur finnas i vår vardag. Det ska vara möjligt att ta del av den på ett enkelt sätt.

Jag har själv jobbat 18 år på SJ där vi hade ett ideellt uppbyggt arbetsplatsbibliotek som hade kunnat vara så mycket bättre, som hade kunnat vara så mycket bredare och som hade kunnat ge oss så mycket större läsupplevelser om det hade funnits en kompetens som hade byggt upp den och om man hade kunnat söka pengar för att bygga upp den typen av arbetsplatsbibliotek. I dag finns inte biblioteket kvar över huvud taget.

På många håll där man har haft arbetsplatsbibliotek som har byggts upp med statliga pengar har man tvingats sluta med det, eftersom den här regeringen inte tycker att det är värt att satsa statligt stöd på. Det är sorgligt. Litteraturen i vår vardag borde vara en självklar målsättning för de allra flesta.

Den andra reservation som jag vill nämna är den som handlar om det internationella kulturutbytet. Vi har i dag sju kulturattachéer ute i världen som har till uppgift att sprida kunskap om svensk kultur i de länder där de finns representerade. Jag tycker att det skulle vara bra om det fanns fler. Jag tycker att det skulle vara bra om vi såg det som en kulturpolitisk uppgift att finnas företrädare i fler länder och att därigenom också ge svenska kulturskapare möjligheten att hitta en internationell scen.

Dessutom innefattar reservationen om internationellt kulturutbyte vikten av att vi ställer upp med fristäder för förföljda kulturskapare. Jag vill gärna instämma i Tina Ehns gratulation till Gävle och till alla de kommuner som tidigare har ställt upp som fristäder för författare. Men det behövs som sagt fristäder också för andra kulturskapare som förföljs i sin kulturutövning.

Vi har också en reservation om medverkans- och utställningsavtalet. Det som är sorgligt med det avtalet är att det är så få som följer det. Det är en enorm framgång att avtalet har träffats. Det ger ordning och reda, och det ger förutsättningar för bild- och formkonstnärer att få betalt när deras verk används. Men när bara 39 procent av utställarna följer avtalet är det klart att det inte ger tillräcklig vägledning och tillräckligt stöd till de konstnärer som skulle behöva det.

Därför tycker jag att det vore rimligt att man utredde möjligheten att se till att statliga bidrag bara ges under förutsättning att utställarna följer MU-avtalet. En sådan regel borde inte vara svår att snabbt få på plats. Det skulle – det är jag säker på – i ett slag höja andelen utställare som

använder sig av MU-avtalet riktigt rejält, och det skulle också innebära att fler bild- och formkonstnärer fick bra villkor.

Låt mig i det sammanhanget också nämna reservation 7, som handlar om bild- och formkonstnärer och vikten av att utforma en nationell strategi på det området. Just bild- och formkonstnärer är den konstnärsgrupp som sannolikt har de sämsta villkoren sammantaget av alla kulturskapare i vårt land.

På samma sätt som Socialdemokraterna och Miljöpartiet har talat om reservation 6 om scenkonstallianserna tycker vi i Vänsterpartiet att det är viktigt att vi tillför mer resurser för att förbättra villkoren men också så att fler kan omfattas av scenkonstalliansen. Det som händer i dag är att alltför många kulturskapare tvingas bort från sitt kulturskapande av ekonomiska skäl. Det är ett slöseri med talang, begåvning och energi.

Slutligen vill jag instämma i det Tina Ehn från Miljöpartiet har sagt om enprocentsregeln. Det var ett fantastiskt beslut när det en gång fattades 1937. Det var oerhört framsynt. Tyvärr har det aldrig varit ett bindande beslut, men det har ändå gett återverkningar. Jag vet att utan det hade inte konsten på ett naturligt sätt kommit in till exempel i det stora bygget av Nya Karolinska som nu sker. Men nu finns det där, och det är bra många miljoner som kommer att gå till konstnärlig utsmyckning på grund av att man har tänkt på det.

Men problemet med regeln är just att den är frivillig och att den därför ibland glöms bort. Den är viktig av framför allt två skäl. Det ena är att det ger oss alla möjlighet till konstupplevelser i vår vardag, så att det i bostadsområden och offentliga lokaler på ett naturligt sätt finns tillgång till professionellt framställd konst. Det andra är att det är en oerhört viktig arbetsmarknad. Det är här som det kan finnas möjligheter för kreativitet och skapande av alla de form- och bildkonstnärer som i dag många gånger saknar den möjligheten.

Jag skulle vilja att man utredde sanktioner mot dem som inte följer enprocentsregeln, så att det faktiskt kostade att inte följa regeln. Det skulle direkt innebära att väckarklockan ringde på ett tidigt stadium vid planeringen av infrastrukturprojekt och större byggnationer.

Fru talman! Jag står naturligtvis bakom alla reservationer som Vänsterpartiet har i betänkandet, men jag nöjer mig med att yrka bifall till reservation 5 om MU-avtalet.

Anf. 88 ANNE MARIE BRODÉN (M):

Fru talman! Detta är ett viktigt betänkande. En viktig del i de kulturpolitiska målen är att alla ska ha möjlighet att delta i Sveriges breda kulturliv. Att betänkandet heter *Kultur för alla* passar väl in i de nationella kulturpolitiska mål som riksdagen antog 2009. Där står följande:

”Kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. Kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska präglade samhällets utveckling.”

Det är viktiga mål som förpliktar, och därför är det glädjande att se att flera av de motioner som behandlas i dag gäller frågor som redan är på gång eller delvis eller helt är tillgodosedda.

Men det finns även motioner som blickar bakåt och som andas att det var bättre förr. Den politiken leder inte framåt. Jag är övertygad om att det skulle vara djupt olyckligt med återställare inom kulturpolitiken.

Jag yrkar därför bifall till förslaget i betänkandet och avslag på samtliga motioner och reservationer.

I stället vill jag varmt rekommendera de olika oppositionspartierna att läsa en intressant bok av Per Schlingmann, *Stå aldrig still!*, där han på ett mycket konkret sätt beskriver vad som krävs för att lyckas med förnyelse och positiv förändring. Bland annat ska man vara beredd att rubba sina cirklar, kunna släppa historien och blicka framåt samt sätta medborgarna i centrum.

Detta är något som vi moderater tillsammans med våra alliansvänner vill fortsätta med i vår kulturpolitik, alltså att aldrig stå still. Vi ska fortsätta att sänka trösklarna och bredda kulturen och dess möjligheter så att så många människor som möjligt nås.

Jag kommer i dag att lyfta fram några saker i betänkandet som handlar om läsfrämjande insatser, kultursamverkansmodellen, scenkonsten, tillgänglighetsfrågor och satsningen på Kungliga Operan.

Fru talman! Alliansregeringen har sedan 2006 breddat och stärkt de kulturpolitiska frågorna – kulturella och kreativa näringar, Kultur och hälsa, Kultur för äldre och Skapande skola.

Vi har värnat kulturen och stärkt kulturbudgeten med över 915 miljoner kronor sedan 2006. Bara mellan åren 2013 och 2014 stärktes kulturen med 124 miljoner kronor trots en djup och långvarig internationell ekonomisk kris.

Skapande skola, som får ett anslag på 177 miljoner kronor, ger fler barn möjlighet till kultur i skolan. Över hälften av alla grundskolebarn får del av detta, vilket är oerhört glädjande.

Ytterst förvånande framkommer det nu att Socialdemokraterna gärna vill lägga ned Skapande skola eller är mycket tveksamma till den. Anledningen tycks vara att samtliga kommuner av olika skäl inte har kommit i gång. Betyder det att om inte alla får ska ingen ha?

I den utvärdering som Myndigheten för kulturanalys släppte i december konstaterade man att Skapande skola är en framgång. Och det finns väl dokumenterade och lyckade exempel runt om i Sverige som Statens kulturråd pekade på.

En annan viktig satsning är barns och ungas rätt till kultur och läsfrämjande insatser. I propositionen *Läsa för livet* lyfts läsningens betydelse för utbildning, bildning och delaktighet i samhällslivet fram och att detta måste öka. Därför tillförs extra pengar till Kulturrådet – 15 miljoner – för läsfrämjande insatser. Vi avsätter också 30 miljoner till folkbildningen som ska riktas speciellt till läsfrämjande. Detta är förstärkningar och förbättringar.

Det är också glädjande att se att den motion som flera har lyft fram är tillgodosedd med tanke på de satsningar som regeringen gör på det läsfrämjande området.

Fru talman! Kultursamverkansmodellen är en samverkan och en dialog mellan staten och landstingen och regionerna, där både nationella kulturpolitiska mål och regionala prioriteringar ska beaktas.

I kultursamverkansmodellen fördelas medel till regional kultursamverkan. År 2014 uppgick medlen till 1,3 miljarder kronor, och totalt är

det 4 miljarder om vi tittar på kommunerna, landstingen, regionerna och staten.

År 2013 fick Kulturrådet ett extra anslag på 42 miljoner för att utveckla kultursamverkansmodellen.

Vi ser också i rapporten från Myndigheten för kulturanalys att man anser att detta är en mycket bra och lyckad satsning på många sätt, att den statliga styrningen fortsatt är stark men att man också har sett hur modellen har vitaliserats och varit oerhört positiv för det regionala och lokala kulturlivet.

Jag kan nämna några andra satsningar, till exempel 70 miljoner för Kultur för äldre som naturligtvis har betytt oerhört mycket för de äldre i landet men också för kulturen. Vi ser också att man i kultursamverkansmodellen speciellt lyfter fram området Kultur och hälsa. Det har gett många spännande och nya sätt att arbeta kring kulturen.

I de regionala kultursamverkansmodellerna pekar man också på den lokala och regionala scenkonstens betydelse. Man jobbar naturligtvis i Konstnärsnämnden, i Kulturanalys och i Kulturrådet med att lyfta fram och utvärdera det som sker.

Ett tydligt uppdrag till Riksteatern har varit att förmedla just mer scenkonstproduktion runt om i landet. Detta uppdrag fick man så sent som 2013.

Fru talman! Statens kulturråd har tillsammans med andra ansvariga myndigheter varit stödjande och pådrivande i arbetet med funktionshinderspolitiken.

Delmålen går ut på att öka den fysiska tillgängligheten, öka tillgängligheten till information och öka tillgängligheten till innehållet i verksamheten för funktionshindrade.

Under 2011 beslutade regeringen om en strategi för genomförandet av denna politik för Sverige 2011–2016. Syftet med strategin är att presentera politikens inriktning med konkreta mål för samhällets insatser.

Här har vi bett bland andra Kulturrådet att tillsammans med Handisam kartlägga olika tekniska lösningar för att förbättra tillgängligheten till kultur för personer med olika funktionsnedsättningar.

Regeringen har höga ambitioner inom detta område för att göra kulturvärlden mer tillgänglig för människor oavsett deras funktionshinder. Och det finns mer att göra, och vi kommer att fortsätta att driva på dessa frågor för att alla ska kunna ta del av kulturlivet fullt ut.

Ett gott exempel är Riksteaterns Tyst Teater som är ett centrum för döv scenkonst. Målet är att vara en mötesplats för alla som vill komma i kontakt med scenkonst på teckenspråk, både i Sverige och internationellt. Man har även kunnat bredda sig och nå ut till minoriteter med visuella föreställningar på så många som sju minoritetsspråk.

Fru talman! Till sist ska jag ta upp Kungliga Operan – Sveriges nationalscen för opera och balett. Alla vet var den ligger. Att regeringen nu satsar 2 miljarder för att bygga om och bygga ut Kungliga Operan är fantastiskt. Det behövs en renovering, och den kommer att ta några år. Men det behövs också en regering som vågar satsa på Operan.

Det finns en motion där det pekas på att det inte är tillräckligt och att mer skulle göras. Och tänk om den inte kommer alla till del.

Jag vill säga att det redan i dag sker sändningar ut över Sverige. Det känns som att det är alldeles självklart, vilket också framförs av utskot-

tets majoritet i betänkandet, och det ligger i linje med det fortsatta utvecklings- och utredningsarbete som sker runt Operan. Naturligtvis kommer vi att få se fler föreställningar när Operan är klar och ombyggd. Men redan i dag sker mycket i den digitala delen.

Fru talman! Vi moderater är övertygade om kulturens oändliga möjligheter och bidragande positiva effekter, både för dem som utövar kultur och för dem som lyssnar, lär eller konsumerar den på olika sätt.

Utanför plenisalen visar konstklubben alster av ledamöter och tjänstemän som har fått ägna sig lite grann åt kultur. Det är tyvärr inte så många av kulturutskottets ledamöter som ställer ut, men det blir kanske så nästa år. Det är ett sätt att som amatör få ta del av kulturen.

Vi är också måna om att lyfta fram att kulturen har ett egenvärde och att den är en viktig aktör i det demokratiska samhället. Inte minst, fru talman, fortsätter vi att sätta fokus på ett jämställt kulturliv som bidrar till kreativitet, mångfald och kvalitet. Vi fortsätter att värna kulturen i stort. Jag är övertygad om att vi tillsammans i Alliansen kommer att göra det på ett mycket bra sätt genom att blicka framåt – inte bakåt.

(Applåder)

Anf. 89 GUNILLA CARLSSON i Hisings Backa (S) replik:

Fru talman! Först av allt ska jag vara tydlig när det gäller det Anne Marie Brodén lyfte fram, nämligen att vi socialdemokrater ska ha sagt att vi vill lägga ned Skapande skola. Nej, det har vi inte sagt. Däremot har vi, efter att det visade sig att bara drygt hälften av alla barn får ta del av Skapande skola, sagt att man måste se över det. Det kan nämligen inte vara så att man nöjer sig med att en reform bara når hälften av alla barn. Det är väl det som kanske är symboliken i kulturpolitiken och talet om kultur för alla: För mig och för oss socialdemokrater handlar det just om hur vi ser till att alla, inte bara några få, får ta del av kultur.

Du tar upp boken Per Schlingmann har skrivit, *Stå aldrig still!*, att man ska sätta medborgarna i fokus och att ni ska fortsätta sänka trösklarna. Men det första ni gjorde när ni kom till regeringsmakten var faktiskt att ta bort fri entré till statliga museer. För bara några månader sedan fick vi höra från talarstolen att det var gammalt och mossigt. Det var en reform som sänkte trösklarna – två miljoner fler människor gick på museum – men ni höjde trösklarna igen. Det tycker jag inte är att visa att man vill att fler ska vara med, utan det är väldigt tydligt att man ställde många utanför.

Anne Marie Brodén brukar tala om kultur och hälsa och hur viktigt det är att man får ta del av kultur. Frågan är dock: Om man inte låter folk som har tagit del av kultur göra det utan faktiskt sätter upp de här hindren, hur ska man då ge människor större möjlighet att ta del av kultur – alla, inte bara några få?

Anf. 90 ANNE MARIE BRODÉN (M) replik:

Fru talman! Först vill jag säga att det finns mycket intressanta siffror som pekar på att Sverige är ett land där väldigt många tar del av kultur. Vi ligger på nästan 50 procent och mycket högre än många andra länder, vilket jag tror att Gunilla Carlsson har sett. Det tror jag alltså är något som går åt rätt håll.

När det gäller Skapande skola är det viktigt att Gunilla Carlsson är tydlig med att man tycker att satsningen är bra. De 177 miljoner vi lägger på Skapande skola är till för hela grundskolan. Alla kommuner söker, och fler och fler skolor får del av detta. Det tar en stund att bygga ut en så stor satsning. Jag tycker att det är att gå alldeles för långt att vara så kritisk att man säger att det inte är bra om inte alla barn i alla skolor får del av det. Det är också det utvärderingsrapporten pekade på: Väldigt mycket är positivt, och det har inte minst nått skolor och klasser där barnen har oerhört lite kontakt med kultur i andra sammanhang. Skapande skola har alltså sänkt trösklar och öppnat för många barn att få sig kultur till del.

Där kommer vi att ligga på och jobba vidare för att det ska bli ännu fler kommuner. Vad man ser i den utvärdering Gunilla Carlsson glömde att nämna är att det ofta är de små kommunerna som inte har muskler för att söka det här och inte heller söker andra typer av anslag. Då är det väl en gemensam diskussion hur man ska gå vidare med det. Skapande skola är vi dock stolta över, och det hade varit trevligt om vi kunde få ett tydligt ja till att ni också är nöjda med det som sker så här långt. Det har vi inte fått än så länge.

Anf. 91 GUNILLA CARLSSON i Hisings Backa (S) replik:

Fru talman! Jag sa inte att vi inte är nöjda. Jag säger så här: Vi är inte nöjda när man bara når 50 procent av alla barn. Det är det som är skillnaden. Vi ser att det i så fall är en utmaning att se till att fler får ta del av kultur. Vi ser nämligen att kulturen har en viktig roll i olika delar av samhället, inte bara i skolan.

Jag skulle vilja ställa en annan fråga. Vi har en gemensam reservation från S, V och MP som handlar om enprocentsregeln; både Lars och Tina har talat om den i sina anföranden. Enligt en rapport från KRO har både staten och myndigheterna under de borgerliga åren blivit sämre på att följa enprocentsregeln. Vad säger Anne Marie Brodén om det? Vi har ju möjlighet att styra våra myndigheter, och om vi nu tycker att det är viktigt med enprocentsregeln – om vi ser att det skapar inte bara en arbetsmarknad för konstnärerna utan också möjligheter för alla medborgare som bor i Sverige att ta del av konst – har staten och myndigheterna ett jättestort ansvar. Jag skulle vilja ha en liten kommentar till hur man ser på den utvecklingen.

Sedan skulle jag vilja lyfta fram läsförståelsen. Du talar om att inte vilja se tillbaka. Jag tycker att det är ett konstigt sätt att se på sitt ansvar: Man ser att bra insatser har gjorts, som läsfrämjande insatser på arbetsplatser och vuxna som läser för sina barn, men väljer att plocka bort det. Sedan ser man att utvecklingen går åt fel håll, men man ser inte att det finns möjligheter. Det handlar inte bara om skolan, även om den är en viktig del, utan vi vet att föräldrarna och de vuxna runt barnen har stor betydelse för läsfrämjandet. Därför ser jag det som självklart att man ska titta inte minst på kultur i arbetslivet och ute på arbetsplatserna, där man faktiskt skulle kunna nå de här grupperna.

Anf. 92 ANNE MARIE BRODÉN (M) replik:

Fru talman! Det är intressant att Gunilla Carlsson väljer att lyfta fram två motioner som handlar om enprocentsregeln och arbetsplatsbibliotek,

då båda dessa motioner är tillgodosedda i majoritetens text genom exempel på allt det arbete som sker. Det har Gunilla Carlsson säkert läst när betänkandet har behandlats i utskottet. Det är tydligt att vi pekar på att det sker väldigt mycket och att något nytt faktiskt kan ersätta något gammalt.

Vi har satsat mer pengar på läsfrämjande insatser, och vi tycker att det är angeläget och viktigt – men man fick ett bredare uppdrag än det som hänvisats till tidigare. Motionen är tillgodosedd. Likadant är det när det gäller enprocentsmålet; också den motionen är tillgodosedd med tanke på allt som görs och framför allt den utvärdering som görs. Ska man gå längre får man ha något tvingande, som vi hörde från ett annat parti. Då är min fråga om Gunilla Carlsson också vill att man ska tvinga de olika kommunerna och landstingen, och andra aktörer, att ha enprocentsregeln som tvingande lagstiftning. Det har inte framkommit så här långt.

Anf. 93 LARS OHLY (V) replik:

Fru talman! Jag tror att det finns bättre förebilder att ha som guruer inom kulturpolitiken än Per Schlingmann. Ifall Alliansen nu ser Per Schlingmann som kulturpolitisk guru tror jag att det är bra att det sprids, framför allt till alla dem som arbetar inom sektorn.

Hotet från Alliansen är just att ni inte står still. Det hade varit bättre om ni hade gjort det. När ni river ned och tar bort sådant som faktiskt har varit viktigt och värdefullt och som har inneburit att kultur har kunnat spridas till fler går ni i fel riktning, och att gå i fel riktning är sämre än att stå still. Jag vill dock gå – i en annan riktning.

Jag skulle gärna vilja veta vilka reservationer i betänkandet Anne Marie Brodén tänkte på när hon sade att de är tillbakablickande och bakåtsträvande. Vilka reservationer är det? På vilket område menar Anne Marie Brodén att det finns ett enda förslag från oppositionen som är tillbakablickande och bakåtsträvande? När det till exempel gäller läsfrämjande insatser menar jag att det är oerhört framåtsyftande att se till att det skapas utrymme för att söka stöd för att upprätta arbetsplatsbibliotek, men det är ni emot. Låtsas inte att ni har tillgodosett det, som att vi skulle reservera oss på pin kiv!

Vi reserverar oss för att ni struntar i det här – för att Anne Marie Brodén och hennes kompisar egentligen inte tycker att kultur för alla är viktigt, utan bara kultur för några.

Anf. 94 ANNE MARIE BRODÉN (M) replik:

Fru talman! Tack för frågorna! Jag är glad att jag har mina allianskompisar och att vi kan samarbeta så väl. Det är inte riktigt samma sak i det här betänkandet där reservationerna från de olika oppositionspartierna spretar rejält.

Per Schlingmanns beskrivning av hur ett utvecklingsarbete på ett politikområde kan gå till tror jag är lärorik för många. Det handlar inte om att jag uppfattar hans bok som den enda läsvärda boken. Jag läser väldigt mycket böcker, och det gör säkert Lars Ohly också.

Reservationerna spretar åt olika håll och är också lite framåt- eller bakåtsyftande, vilket du vill kalla dem. Man vill tycka och tänka att det var bättre förr, att det som en gång den tidigare regeringen gjorde inom

kulturpolitiken på något sätt är bättre än det som sker i dag. Jag hävdar det motsatta. Det är därför jag säger att här finns det satsningar och en tanke om hur vi ska gå framåt.

Vad man glömmer nämna i de olika anförandena från talarstolen, och som jag antecknade, är allt det som görs. Man berättar inte att vi har försökt lösa ut scenkonstspensionerna, att vi har byggt ut allianserna som i dag har en budget på 62 miljoner, att vi har gjort många andra förstärkningar på kulturen. Man glömmer gärna bort allt det goda som är gjort och försöker hitta något som man kan skriva reservationer om. Sedan visar det sig att flera av dem dessutom är tillgodosedda. Det tycker jag är ganska så tunt, men det kan finnas mer bakom som inte syns i betänkandet.

Anf. 95 LARS OHLY (V) replik:

Fru talman! Det är olyckligt ifall det finns människor som lyssnar på den här debatten som tror på Anne Marie Brodén.

Reservationerna är inte tillgodosedda. Ni har avslagit alla konkreta yrkanden. Ni hänvisar till att det pågår ett arbete, men ni är inte konkreta, och ni vill definitivt inte bifalla ett enda förslag till konkreta förändringar. Ni är motståndare till våra förslag, och så ska det vara. Jag har ingenting emot att Anne Marie Brodén lyfter fram de frågor där vi har skilda uppfattningar. Om det finns sådana där vi har en gemensam uppfattning är de något mindre intressanta inför ett förestående val.

Dessutom har Anne Marie Brodén fel i att reservationerna spretar. Det här är ett av de betänkanden där vi har flest gemensamma reservationer. Socialdemokraterna och Vänstern har nästan alla reservationer tillsammans. Det finns några som inte är gemensamma, vilket inte är konstigare än att Anne Marie Brodén är motståndare till avgiftsfria museibesök medan Ulf Nilsson är förespråkare för det. Så kan det vara, också inom en allians.

Tillbaka till Per Schlingmann, som regelbundet misshandlar svenska språket i olika krönikor i tidningar. Han har inte, tycker jag, någonting med svensk kulturpolitik att göra, och han ska inte ha det. Svensk kulturpolitik ska nämligen bygga på kunskaper om konst, kulturskapande, kulturskapares villkor och människors rätt och tillgång till såväl konst och kultur i sin vardag som möjligheten att själva utöva den. Den ska också bygga på tillgänglighet för dem som har funktionsnedsättningar. Där kan jag säga till Anne Marie Brodén att det finns en sak som den här regeringen kunde ha gjort men som man har låtit bli att göra, och det är att införa otillgänglighet som diskriminering i lagstiftningen. Och så länge som ni inte har gjort det ska ni inte på en enda punkt komma och prata om att ni tycker att tillgänglighet är viktigt.

Anf. 96 ANNE MARIE BRODÉN (M) replik:

Fru talman! Jag kan då glädja Lars Ohly med att den frågan är på gång och att vi tycker att den är viktig. Inte minst jag själv har jobbat mycket för att det ska bli så.

Mycket i betänkandet beskriver just att man slår in öppna dörrar och att mycket är på gång. Läs lite mer av Alliansens majoritetstexter så kommer Lars Ohly också att se att flera av motionerna är tillgodosedda,

att andra är på gång eller att det händer något. Några tycker att vi är tillbakablickande, och dem har vi inte anledning att stödja.

Jag delar uppfattningen att konst och kultur är ett viktigt område och att det bygger mycket på alla människor som både själva utövar kultur och tar del av eller lär sig mer om kultur. Det innebär dock inte att jag förringar dem som försöker skriva böcker. Det kanske blir memoarer från Lars Ohly, vad vet jag? Även de personer som har varit inne i politiken är ju intressanta att läsa, och Per Schlingmann är en person som har lyft fram betydelsen av att driva på och följa med i tiden. Det uppfattar jag kanske inte alltid att Lars Ohly och Vänsterpartiet gör.

Jag tycker att vi med *Kultur för alla* visar på alla sätt i betänkandet att mycket görs, men mer kan alltid göras. Det lovar Alliansen att göra på olika sätt. Det framgår också i våra majoritetstexter att mycket är på gång. Och, Lars Ohly, du kan få höra mycket mer om detta i nästa debatt.

Anf. 97 ULF NILSSON (FP):

Fru talman! Kultur och konst ger oss känsloupplevelser men skapar också reflexioner och lär oss att tänka på nya sätt. Det kan handla om konstnärliga upplevelser genom litteratur, målning, musik och film, och det kan handla om kunskap och information genom museer och utställningar.

Betänkandet som vi diskuterar i dag behandlar motioner från allmänna motionstiden, och det behandlar ett antal olika kulturområden. Några av dem tänker jag ta upp här men inte alla.

Det är svårt att hitta någon samlad gemensam kulturpolitik i oppositionens reservationer. Det finns en del olika förslag till utskottsbeslut, ofta om sådant som regeringen redan har tagit initiativ till.

När man lyssnar på Gunilla Carlssons anförande för Socialdemokraterna får man en känsla av att det är en öken av brist på pengar och så vidare i Alliansens kulturpolitik. Det är precis tvärtom. Visst kan man önska en större kulturbudget. Det brukar vi folkpartister argumentera för, men det är ett faktum att kulturbudgeten har höjts från ca 5,9 miljarder till närmare 7 miljarder sedan 2006.

Det är också ett faktum att väldigt många spännande saker har hänt, till exempel satsningen på Skapande skola och en stor satsning på läsning tillsammans med skolreformer för att åstadkomma ett läslyft. I procent räknat brukar man säga att kulturbudgeten har höjts med ungefär 15 procent, och så mycket höjdes den inte under den föregående, socialdemokratiska regeringens period.

Samverkansmodellen har tagits upp av flera talare. Folkpartiets uppfattning när det gäller samverkansmodellen och kulturpolitik principiellt är att staten ska ha ett stort ansvar och måste ta ansvar för en nationell kulturstrategi, så att viktiga kulturyttringar inte försvinner.

Ett ökat lokalt inflytande är samtidigt positivt och kan leda till nya lösningar, men det får inte övergå i politisk detaljstyrning. I den så kallade samverkansmodellen har den ökade lokala och regionala dialogen varit positiv.

När jag hör Margareta Larsson, Sverigedemokraterna, tala och jag sedan använder det ord som jag använde nu, nationell strategi, vill jag inte bli missförstådd. För mig är det självklart att politikens uppgift är att skapa resurser till ett kulturliv, konst, litteratur, musik och så vidare, men

det är inte fråga om att politiker eller stat ska avgöra vilken kultur vi ska satsa på. Det ska vi överlåta till människor som kan konst, litteratur, musik, film etcetera. Vi ska skapa möjligheter för det kommersiellt utvecklingsbara men också för det som inte har kommersiella förutsättningar att klara sig på kort sikt men som kan peka framåt och ha betydelse för kommande generationer. Och det är inte politiker generellt som av principiella skäl vare sig ska eller kan besluta om detta.

För mig var det mycket märkligt att höra en politiker i Sveriges riksdag stå och tala om vilka filmer hon tycker om och vilka filmer hon inte tycker om. Det påminde mig om och ligger snubblande nära den kultursyn som kom till uttryck i till exempel Sovjet och nazistiska Tyskland, där man talade om degenererad konst och konst som är utanför det normala. Vi ska passa oss väldigt noga för att tänka i den riktningen.

(Applåder)

Låt mig återgå till vår samverkansmodell. Från och med 2013 ingår samtliga regioner och landsting i Sverige utom Stockholm i den. Det är frivilligt att ansluta sig. Grundidén med samverkansmodellen är att landstingen ansöker om statliga pengar via en kulturplan som utarbetas tillsammans med regionala och kommunala företrädare, och sedan beslutar Statens kulturråd om fördelning.

Hittills har rapporterna visat att man allmänt upplever att samverkan har ökat och att det har blivit ett ökat lokalt inflytande samtidigt som staten har en möjlighet att skapa en helhetsbild och en långsiktig strategi. Med ledning av detta ska vi fortsätta att följa utvecklingen. Det finns dock ingen anledning att i detta läge göra några drastiska förändringar eller nya utredningar, som det finns förslag på.

Fru talman! Tillgänglighet till kultur och lika villkor inom kultursektorn är något vi värnar om i Alliansen. Ett centralt och övergripande politiskt mål är att alla ska ha tillgång till olika delar av samhällslivet. Det gäller givetvis också kulturlivet.

När det gäller funktionsnedsatta finns två aspekter, dels tillgängligheten till utställningar, dels innehållet i utställningarna. Funktionsnedsattas erfarenheter saknas ofta i museernas fasta utställningar. För att bättra till vara dessa erfarenheter har vi till exempel haft projektet Handikapphistoria i kulturarvet. Det var ett samarbete mellan Nordiska museet och Handikapphistoriska föreningen för att synliggöra hur historien har sett ut och ser ut för människor med funktionsnedsättning.

På samma sätt finns två aspekter när det gäller jämställdheten i kultursektorn, dels jämställdheten mellan kulturutövande kvinnor och män, dels jämställdheten i utställningar så att innehållet ger mäns och kvinnors historia och erfarenheter samma utrymme.

Även i det gällande filmavtalet har jämställdhetsmålet skärpts.

Alliansregeringen har alltså gett ett tydligt uppdrag till statens myndigheter att integrera både ett jämställdhetsperspektiv och ett mångfaldsperspektiv i sina verksamheter. Myndigheten för kulturanalys har fått ökade anslag till den officiella statistiken inom kulturområdet, och den ska bland annat vara uppdelad efter kön.

Dessutom har vi så sent som i år i regleringsbrevet gett Riksutställningar i uppdrag att genomföra en särskild kartläggning av hur hbt-perspektivet belyses inom utställningsområdet.

Med tanke på det arbete som pågår menar vi att det inte är aktuellt att ta ytterligare initiativ till utredningar och projekt, vilket föreslås i en del motioner.

Fru talman! För mig är internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan prioriterade uppgifter inom kulturpolitiken, och det är det också inom Alliansens kulturpolitik. Samarbeten och kontakter mellan kulturskapare i olika länder är grundläggande för kulturlivets utveckling och förnyelse. De svenska kulturråd som tjänstgör på våra utlandsbeskickningar är en viktig resurs för det internationella samarbetet mellan Sverige och andra länder. Vi skulle mycket väl kunna ha kulturråd på fler ambassader, och därför är det glädjande att regeringen har inrättat ett nytt kulturråd i Turkiet.

Det är också positivt att regeringen har gett Konstnärsnämnden i uppdrag att tillsammans med Sveriges Författarförbund och Statens kulturråd föreslå ett internationellt utbytesprogram inom litteraturområdet.

Fru talman! Det är också viktigt och glädjande att Sverige får allt fler fristäder för förföljda kulturskapare. De som är negativa till fristäder brukar fråga varför just författare ska ha en särskild möjlighet att komma till Sverige. Det finns många bra svar, men ett svar är att Sverige och alla andra länder med fristäder inte bara hjälper en individ utan också gör en insats för det fria ordet. När man förbjuder böcker förföljer man också människor.

Vad gäller fristadsprogrammet arbetar Statens kulturråd aktivt med nätverksarbete kring de fyrtiotal fristäder vi har i Sverige. Det är också bra att begreppet fristad för författare har vidgats till att också gälla fler typer av kulturskapare.

Fru talman! När det gäller konst och skapande är givetvis konstnärernas och kulturskaparnas villkor viktiga. I Folkpartiet har vi länge talat om att det är viktigt att fler konstnärer kan försörja sig på sitt skapande och att det finns stöd till konstnärligt skapande som har kvalitet men inte är ekonomiskt lönsamt.

Det är upprörande att kommunala konsthallar och andra utställare på många håll åker snålskjuts genom att smita från rejäla ersättningar till konstnärer. Vi ska arbeta för att kommunala och privata utställare ska följa ramavtalet för utställning av tavlor som konstnären äger, det vill säga avtalet för medverkans- och utställningsersättning, det så kallade MU-avtalet.

Kulturrådet driver också att samtliga regioner som ingår i kultursamverkansmodellen ska skriva in i sina kulturplaner att de tänker följa avtalet. Det vore ett viktigt första steg, men avtalet borde också bli en förebild för till exempel privata utställare.

Regeringen har gett Statens kulturråd i uppdrag att i dialog med berörda konstnärsorganisationer utarbeta ett nytt avtal. Det har nu lämnats till regeringen och förväntas bli beslutat av regeringen under året. Även här är alltså ett arbete på gång, så det är för tidigt att säga hur det går. Det är dock helt onödigt att i dag fatta beslut om ytterligare uppdrag.

Kulturutskottet har för övrigt redan i ett tidigare betänkande uttalat att det är angeläget att det så kallade MU-avtalet tillämpas, inte bara av statliga institutioner utan även av icke-statliga institutioner som får statligt stöd.

Fru talman! Det är som sagt många enskilda frågor om kulturpolitik som behandlas i betänkandet. Det är också många viktiga frågor som inte tas upp alls eftersom ingen har motionerat om dem.

En röd tråd är ändå den talande titeln på betänkandet: *Kultur för alla*. En vision och ett mål måste vara att alla människor ska kunna nås av olika kulturyttringar, nås av litteratur, konst, musik, teater och film. Alla ska kunna ta del av museer, bibliotek och utställningar.

Politiken för kulturen ska vara välkomnande, inte utestängande. Kulturen ska vara en öppen dörr för personlig utveckling och frihet.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på motionerna.
(Applåder)

Prot. 2013/14:74
26 februari

Kultur för alla

Anf. 98 TINA EHN (MP) replik:

Fru talman! Jag tackar Ulf Nilsson för ett värtaligt anförande som innehöll mycket intressant. Jag vill instämma i det Ulf Nilsson sade om filmavtalet. Jag delar åsikten att vi inte ska lägga oss i. Hur skulle världen se ut om det bara gjordes sådan film som jag tycker om? Det vore inte bra.

Ulf Nilsson tar upp frågor som är viktiga. Min kritik gäller att alliansregeringen säger att betänkandet spretar. Låt oss vara ärliga. Betänkandet består av ihopsamlade motioner från allmänna motionstiden. Betänkandet är definitivt inte heltäckande för någon av oss, men det innehåller många intressanta frågor. När det gäller vissa frågor tycker vi i oppositionen inte att regeringen klart och tydligt talar om vad som är på gång, eller också vill vi markera att det är viktigt att det verkligen görs.

Jag tänkte ta upp det jag hörde Anne Marie Brodén säga om att vi håller på att lösa scenkonstpensionerna. Jag hoppas och tror att det är på gång. Jag tänkte ändå höra om det finns någonting att säga om denna fråga. Jag tror att många är intresserade av hur arbetet går, och det skulle vara jättebra att få höra om detta av Ulf Nilsson.

Anf. 99 ULF NILSSON (FP) replik:

Herr talman! Jag kan inte svara så detaljerat på det. Vi fick information av regeringen i höstas om att man har avsatt en ram för detta och att man tillsammans med parterna ska arbeta fram ett modernt avtal på detta område.

De pengar som eventuellt frigörs kommer att föras över till verksamheten i dialog med scenanställda, scenarbetare och branschen. Hur diskussionerna om pensionerna utvecklas har jag ingen information om. Jag vet inte om det har kommit någon än, men det är ett arbete som i stor utsträckning vilar på parterna.

Det kanske kan låta lite enkelt, men jag kan säga att det verkar som att både arbetstagare och arbetsgivare är överens om att det är en bra utgångspunkt för diskussion. Jag har inte uppfattat någon kraftig kritik mot regeringens sätt att föra frågan vidare.

Anf. 100 TINA EHN (MP) replik:

Herr talman! Det låter både bra och lite oroväckande.

Vi har haft frågan uppe till diskussion många gånger under mandatperioden, och i höstas hörde vi att det skulle hända något. Samtidigt har jag för mig att Teaterförbundet ställt frågan utan att få svar.

Jag tror att det är viktigt att vi i kulturutskottet är beredda att ta upp frågan till diskussion och att vi får information om vad som pågår.

Anf. 101 ULF NILSSON (FP) replik:

Herr talman! Det är en viktig fråga som länge varit olöst. Även under den tidigare regeringen diskuterades detta i flera år. Det går inte att ha det gamla sättet där scenanställda har lönegrader precis som statstjänste-

män. Det är glädjande att alliansregeringen har tagit ett initiativ till förändring.

Det är ett alldeles utmärkt förslag att be om mer information både från regeringen och från parterna om hur arbetet går.

Anf. 102 GUNILLA CARLSSON i Hisings Backa (S) replik:

Herr talman! Man upplever kanske att mitt anförande visar på att det är öken och brist på pengar inom kultursektorn. Jag tror inte att jag är ensam om att känna så. Jag tror att många verksamma inom kultursektorn känner precis likadant.

Det är klart att det spelar roll. Om det hade varit en socialdemokratisk regering hade vi avsatt 1,3 miljarder mer till utgiftsområdet. Det hade spelat roll för möjligheten för fler att ta del av kultur och vara verksamma inom kulturområdet.

Ulf Nilsson lyfter upp vikten av internationalisering, och jag delar hans uppfattning. Det är viktigt för kulturen att ha bra internationella samarbeten och möjlighet att utveckla verksamheten och möta människor från andra delar av världen. Och publiken får ta del av annan scenkonst än man är van vid.

Jag hade en interpellationsdebatt med kulturministern för några månader sedan om internationaliseringen. Jag hade fått en signal från Läns- teatrar i Sverige som pekade på läget ute på länsinstitutionerna i dag. De har inte ekonomiska möjligheter att jobba med internationella samarbeten, och jag tror inte att de är ensamma om det.

Vi har en reservation i dagens betänkande. Vi vill ge ett tydligt uppdrag till Statens kulturråd att stötta och prioritera satsningar på internationell verksamhet. Min fråga till Ulf Nilsson är: Varför är du inte beredd att stödja reservationen och vår motion, som lyfter upp just vikten av internationalisering inom kulturlivet?

Anf. 103 ULF NILSSON (FP) replik:

Herr talman! För det första, när det gäller budgeten, är det ett faktum att kulturbudgeten har höjts på ett sätt som inte skedde när Gunilla Carlssons parti hade regeringsmakten.

För det andra, när det gäller löften om mer pengar, kan man diskutera andra yrkanden som Socialdemokraterna har. I dag ligger kulturbudgeten på ca 7 miljarder, medan Socialdemokraterna föreslår 100 miljoner. Det är naturligtvis pengar, men de innebär ingen avgörande skillnad även om det förstås beror på hur de används.

I ert budgetförslag, Gunilla Carlsson, finns inga pengar avsatta för ökade insatser när det gäller internationalisering. Det känns som en oppositionsbudget där man vågar ta i lite grann men inte särskilt mycket. Dessutom, även om det är en annan sak, är era förslag inte finansierade längre eftersom ni sagt att ni inte ska ta bort det jobbskatteavdrag som genomfördes den 1 januari.

När det gäller internationella insatser finns det uppdrag. I regleringsbrevet för 2014 har till exempel Konstnärsnämnden fått flera uppdrag på det internationella området. De ska utveckla verksamhet för internationellt kulturutbyte på musikområdet och även dans. Detta ska ske i samråd med berörda aktörer.

Jag kan inte alla uppdrag, men i regleringsbrevet står det tydligt att Kulturrådet och Konstnärskommittén har ett uppdrag att arbeta för att utveckla det internationella utbytet. Jag tycker att vi ska följa det innan vi fattar beslut om ytterligare uppdrag.

Prot. 2013/14:74
26 februari

Kultur för alla

Anf. 104 GUNILLA CARLSSON i Hisings Backa (S) replik:

Herr talman! Det handlar om att peka lite från politikens håll och säga att man inser vikten av internationalisering. Kulturrådet är den myndighet som delar ut medel till institutioner, fria grupper och andra, och via den har vi möjlighet att säga att de ska jobba med dessa frågor. Man hade kunnat ge det uppdraget till Kulturrådet, som har utrymme att använda sin budget utifrån den prioriteringen.

Bland andra Anne Marie Brodén pratade om att det är så spretigt från oppositionens sida, men det finns en spretighet även i allianspartiernas kulturpolitik. Jag har tidigare frågat Ulf Nilsson om fri entré till statliga museer. Folkpartiet har fattat beslut om att de vill genomföra detta.

Min fråga till Ulf Nilsson är: Är du beredd att slåss för att fler åter ska ges möjlighet att ta del av samlingarna på våra statliga museer? Eller är det så att Folkpartiet har tagit ett beslut på sin stämma och att man från nationellt politiskt håll sedan inte är beredd att fullfölja vad medlemmarna tycker?

Anf. 105 ULF NILSSON (FP) replik:

Herr talman! I koalitionsregeringar lägger man fast en ram för en period, ofta hela mandatperioden, även om det alltid dyker upp saker och ting som man får inleda nya förhandlingar om.

Vi har slagit fast vad vi är överens om, och det har lett till att vi har en starkare kulturbudget nu än 2006. Folkpartiet driver detta krav och kommer att ta upp det i kommande förhandlingar när det är dags att bilda ny regering. Jag hoppas att det blir i höst. Vi tycker att det är ett rimligt krav, för det uppmuntrar vuxna att gå med barn på museer och så vidare.

Med tanke på den aktiva kulturpolitik som Alliansen har fört både innehållsmässigt och budgetmässigt tycker vi inte att samarbetet står och faller med denna fråga. Som alltid i diskussioner blir det en förhandlingsfråga. Man diskuterar olika saker, och sedan får man jämkas. Vår inställning är dock att vi bör återinföra fri entré på statliga museer.

Anf. 106 LARS OHLY (V) replik:

Herr talman! Jag tycker att Alliansen ibland utmärks av en välvilja, som Ulf Nilsson är en god representant för, men också av en liknöjdhet som alla alliansrepresentanter tyvärr alltför ofta ger uttryck för.

Vi vet att det är 39 procent av utställarna som följer MU-avtalet. Ulf Nilsson säger: Det är synd, men vi tänker inte göra något åt det. Det är ett bra avtal, men det får ligga. Enprocentsregeln är viktig. Den följs visserligen alltför sällan, och det är synd, men vi tänker inte göra något åt det. Men det är en bra regel, och den får ligga kvar. Det finns väldigt många som är utanför scenkonstallianserna, och det är ju synd, men det är ändå 340 som är med. Det är bra, så vi är nöjda.

Det här duger inte, Ulf Nilsson. Det är liknöjdhet i stället för framsynthet och idéer och visioner om hur man ska utveckla konst- och kulturpolitiken.

Vi i Vänsterpartiet har slagit fast att 1 procent av statsbudgeten varje år bör gå enbart till kulturområdet. I dagsläget är det 0,8 procent, enligt riksdagens utredningstjänst. Det skulle innebära väsentligt mer resurser som skulle kunna lyfta kulturlivet.

Slutligen, när det gäller tillgänglighet, har det gått nu, om jag räknar rätt, 1 195 dagar sedan remisstiden gick ut på utredningen *Bortom fagertal – om bristande tillgänglighet som diskriminering*. Regeringen har inte levererat. Inget förslag har kommit om att göra otillgänglighet diskriminerande och till en grund för lagstiftning. Jag tror att jag vet varför. Den här regeringen tycker att det är viktigt att ibland göra saker otillgängliga, till exempel när man bygger nytt. Då kan man inte heller påstå att man jobbar för tillgänglighet, utan det är som med allt annat: Man tycker att det är synd att det inte är tillgängligt, men man tänker inte göra något åt det.

Anf. 107 ULF NILSSON (FP) replik:

Herr talman! Frågan är naturligtvis hur hårt man vill gå fram. Man kan ha tydliga mål och visioner och en kraftfull vilja att förbättra konstnärernas ersättning, men frågan är om man ska gå stegvis fram, om man ska ha kommunerna med på tåget, eller om man ska skapa konflikt. Förr eller senare måste man kanske skapa en konflikt, men nu pågår ett arbete för att få fler att följa MU-avtalet, alltså medverkans- och utställningsavtalet. Det uppdraget från Kulturrådet ligger på regeringens bord. Det är helt enkelt ett arbete som pågår med att försöka få fler att vara med, och utskottet har uttalat sig tydligt om detta.

Jag tror att så länge vi har delade ansvarsområden mellan kommun och stat – och det ska vi väl ha under överskådlig tid – får man visa en viss återhållsamhet när det gäller att snabbt införa tvingande och styrande bestämmelser. Men jag håller med om att det är för lite att det är 40 procent som tillämpar MU-avtalet. Hela arbetet som Kulturrådet nu har gjort med att gå vidare och lämna förslag till ett nytt, tydligare avtal är ju just avsett att rätta till detta. Men jag tycker ändå att vi ska vänta tills vi ser resultatet. Samma sak gäller enprocentsregeln.

Anf. 108 LARS OHLY (V) replik:

Herr talman! Som jag sade är Ulf Nilsson välvillig. Det är synd bara att så lite händer när vi märker att det som är beslutat inte räcker. Jag är tyvärr inte alltid säker på att det hade ändrat någonting om vi i riksdagen hade fattat beslut. Om riksdagen i dag skulle bestämma sig för att stå bakom några av reservationerna skulle den här regeringen ändå inte leverera, för regeringen struntar i riksdagsbesluten. Den 14 juni 2012 beslutade riksdagen att beställa lagstiftning, och den skulle tas fram skyndsamt, om att se otillgänglighet som diskriminering. Det är snart två år sedan, och det är 1 195 dagar sedan remisstiden gick ut på den utredning som visade hur ett sådant förslag skulle kunna se ut.

Den här regeringen är inte intresserad. Den här regeringen lyssnar inte på riksdagen och struntar i de beslut som vi fattar. Vi behöver en ny regering. Vi behöver en regering som både inser vikten av förändring och är beredd att faktiskt ta tag i de problem som finns i stället för att bara stillatigande sitta och tycka att det är synd om det inte fungerar. Man tycker att det är synd om konstnärerna inte får den ersättning som de ska

ha, att det är synd om det inte blir tillräckligt mycket konstnärlig utsmäckning på infrastrukturprojekt och att det är synd om scenkonstellationerna omfattar för få. Det duger inte. Vi behöver handling.

Prot. 2013/14:74
26 februari

Kultur för alla

Anf. 109 ULF NILSSON (FP) replik:

Herr talman! För oss i Folkpartiet har frågan om att betrakta otillgänglighet som diskriminering rent lagligt varit en viktig fråga. Vi har över huvud taget varit mycket aktiva genom åren med att få in diskrimineringslagstiftning när det gäller hbt-personer och olika grupper. Det gäller naturligtvis också otillgänglighet.

Jag kan inte säga varför saker ibland tar längre tid, men det här är i alla fall uppenbarligen på gång, och jag välkomnar det. Det här var ju inte någonting som ni heller lyckades genomföra. Jag ser fram emot att en sådan här lagstiftning kommer, och det är helt klart på gång från regeringens sida.

När det gäller MU-avtalet är orsaken till att vi över huvud taget står här och pratar om det att alliansregeringen ingick ett sådant avtal 2008, vilket var ett mycket viktigt steg för att förbättra konstnärernas villkor.

Regeringen lyssnar inte på riksdagen, säger Lars Ohly. Men riksdagen bestämmer ju en del saker oavsett vad regeringen tycker, bland annat rikets budget. Här i riksdagen har vi som sagt stärkt kulturbudgeten genom riksdagens beslut och stärkt den betydligt jämfört med vad Lars Ohly lyckades åstadkomma tillsammans med socialdemokrater och de gröna.

(Applåder)

Anf. 110 MARGARETA LARSSON (SD) replik:

Herr talman! Jag hörde för ett tag sedan Ulf Nilsson banna mig ganska rejält för att jag tyckt till om användningen av filmstödet. Men jag tycker, Ulf Nilsson, att jag har rätt att ha åsikter. Jag tycker att vi ska ha respekt för skattebetalarna, som faktiskt står för de ekonomiska medel som filmstödet innebär. Vi ska vara lyhörda för vad folk faktiskt vill se, och det kan man lätt ta reda på genom tittarsiffrorna.

Film ska vara något som de flesta vill ha och inte enbart något som filmrecensenter lovordar. Det är det jag säger. Jag har inte sagt att jag vill bestämma vilka filmer som ska ges stöd, utan jag gav exempel på filmer som har varit och är populära. Jag anser att det inte ska vara helt orimligt att vi i Sveriges riksdag kan vara inblandade i och informerade om förhandlingar om framtida avtal.

Anf. 111 ULF NILSSON (FP) replik:

Herr talman! Margareta Larsson inledde sitt anförande med att säga ungefär att det inte skulle förvåna henne om det kostades på en film av en kvinnlig Farstabo som är queer och invandrare. Jag vet inte vad som skulle vara det största problemet med den personen, om det var att det var en Farstabo, en invandrare eller en queerperson, men bara tonen säger en del om att en enkel utgångspunkt är att sådant som vi kan garantera inte retar någon är den typ av film som vi ska stödja.

Min fråga, nu när Margareta Larsson har chans att svara, är: Tycker Margareta Larsson inte alls att kulturpengar ska gå till sådant som bara

en liten minoritet tittar på men som enligt branschen och de kunniga inom området är intressant för framtiden?

Jag är övertygad om att med en sådan filmpolitik skulle Ingmar Bergmans filmer aldrig ha producerats över huvud taget. Man tittar på dem, diskuterar dem, analyserar dem och forskar kring dem över hela världen. Vart man än kommer i världen känner filmstudierande till Ingmar Bergman.

Vad blir egentligen Margareta Larssons svar? Ska vi bara gå efter titersiffror, eller på vilka grunder ska ersättningen betalas ut?

Anf. 112 MARGARETA LARSSON (SD) replik:

Herr talman! Jag tog mig friheten att raljera, och det var väl det som Ulf Nilsson hängde upp sig på. Jag efterfrågade i mitt anförande mer sans och balans än vad jag anser att det är nu.

Jag tycker att det är viktigt att vi, med tanke på vad folk betalar, respekterar de filmer vi märker att folk vill se.

Jag hör också att Ulf Nilsson talar mycket om jämställdhet och att det ska avgöra mycket i filmvalet. Då vill jag passa på och fråga Ulf Nilsson: Vad är det som talar för att vi per automatik får bättre filmer bara för att de är gjorda av kvinnor? Är det att filminnehållet blir mer relevant eller går bättre hem hos en bredare publik? Det finns inte ens något som säger att den kvinnliga befolkningen tycker bättre om filmer bara för att det är kvinnor som gör dem.

Det man nu försöker tvinga fram är någon form av genusteori som inte går ut på att alla ska ha lika rätt till arbete inom ekonomisk sektor utan det ska finnas ett egenvärde i fifty-fifty. Jag tycker att den borgerliga regeringen har hängt på vänstern alldeles för mycket när det gäller genus här.

Anf. 113 ULF NILSSON (FP) replik:

Herr talman! När det gäller smak finns det massor av film, böcker, tv-kanaler och så vidare där man kan se saker som man tycker är roligt och som inte har någon form av samhällsstöd. Det ska naturligtvis finnas, och det ska vara full frihet för det.

Margareta Larsson svarar inte på om hon säger nej till en kulturpolitik som garanterar att kvalitet utvecklas, som garanterar att även det utmanande, det ifrågasättande och det fräcka inom kulturen får en chans att utvecklas. Det fick vi inget svar på. Jag återkommer till det som jag sade i inledningen om att hela resonemanget ligger snubblande nära att en politiker ringar in vad som är normalt. Politikern ringar in vad som är det allmängiltiga och vad som ska godkännas. Det övriga ska vi sortera bort. Det är en i grunden obehaglig inställning.

Jag tror inte att det nödvändigtvis blir bättre film vid ett enskilt tillfälle beroende på om det är en kvinna eller man som gör den. Men inom filmens värld, som inom alla områden, måste båda könen ha samma möjligheter att göra karriär, att tjäna pengar och att skapa film. Det är det som jämställdhet handlar om, att släppa fram män och kvinnor utifrån samma villkor och försöka komma åt de strukturer som ofta är osynliga men som ändå gör det svårare för kvinnor.

Jämställdhetsminister Maria Arnholm säger ofta att livslöneskillnaden mellan män och kvinnor är på 3,6 miljoner. Det säger en del. Det är

inte bara en tillfällighet, utan det finns fortfarande strukturer i vårt moderna samhälle som gör att kvinnor kommer efter. Det är viktigt att uppmärksamma det även inom filmens värld.

Prot. 2013/14:74
26 februari

Kultur för alla

Anf. 114 PER LODENIUS (C):

Herr talman! Kulturen har ett egenvärde. Samtidigt behöver vi kulturen för att leva. Ett kulturliv där alla är välkomna och kan delta är en viktig kraft för ett samhälle som håller ihop på lång sikt.

För mig och Centerpartiet är det därför viktigt och väsentligt att kulturen är just tillgänglig. Tillgänglighet till kultur skulle jag vilja definiera som att den bärs upp av tre ben. Det ska inte spela någon roll om man har någon funktionsnedsättning, det ska inte spela någon roll var i landet man bor och det ska inte spela någon roll vilken social eller ekonomisk situation man lever i. Kulturen ska finnas till för alla.

Kulturen har en stor roll i vårt samhälle. Den har en stor roll som mötesplats där vi gemensamt förstår oss själva och samhället vi lever i, där vi kan utvecklas i spännande möten med varandra, där vi kan få nya perspektiv och känna sammanhang i tillvaron och där vår kreativitet och förståelse för andra kan utvecklas. Att ge den möjligheten är en självklar del av det offentliga uppdraget.

Jag vill påstå att kulturen är en omistlig del av mänskligt liv och därför en viktig uppgift för hela samhället. Jag vill i det här sammanhanget peka på hur viktig satsningen på kultur i skolan är och hur det ger möjlighet för elever att möta och delta i professionell kulturverksamhet. Samtidigt skapar det nya möjligheter för kulturarbetarna.

Kultursamverkansmodellen är också en viktig motor för att utveckla kulturen i hela landet. Med en väl genomförd dialog och ett gott samarbete inom regionen får också kulturlivet ett uppsving. För att det ska fungera är det alltså viktigt att regionen för en öppen, lyssnande och tillåtande dialog med kommunerna, det fria kulturlivets organisationer, studieförbunden och folkhögskolorna, de ideella kulturorganisationerna, det civila samhället, de professionella kulturutövarna och alla övriga aktörer inom regionens kulturliv.

Det är viktigt för ett rikt och nära kulturutbud men även för en attraktiv region i stort. Kultur är också en viktig utvecklingspotential, inte minst när det gäller den regionala tillväxten.

EU har identifierat att kulturella och kreativa näringar svarar för 3 procent av EU:s totala sysselsättning. Och det är en sektor med hög tillväxt. Försiktiga beräkningar visar också att närmare 200 000 personer arbetar inom den här sektorn i Sverige. Och det finns en mängd kombinationer mellan dessa näringar och andra näringar där de kulturella näringarna och kulturarbetarna stärker och utvecklar andra näringar. Kanske har de mest kreativa och mest utvecklande kombinationerna ännu inte skapats. Det finns, kort sagt, en potential i hela landet, och det finns stor kompetens inom kulturområdet över hela landet.

Samtidigt ligger i dag mycket nationell expertis i storstäder och då främst i vår huvudstad. Vi missar massor av talang och kreativitet ute i landet som borde komma fler till del. Det här är inte särskilt hållbart.

Kanske kan vi i stället hitta en ny modell som gör att vi lyfter fram spetskompetensen där den finns i landet och göra det i samverkan mellan regionerna och staten. Varför inte en ny modell för den nationella kultur-

politiken? Det skulle vara en modell som bygger vidare på de tankar som gjort samverkansmodellen framgångsrik, en kultursamverkansmodell för den nationella nivån.

Då skulle vi kanske kunna se Rockarkivet i Hultsfred som den nationella angelägenhet det faktiskt är, som ett viktigt arkiv och en källa till kunskap kring Sveriges rika populärmusikhistoria. Att arkivet nu ligger i Hultsfred och inte i Stockholm måste väl inte innebära att det är en regional angelägenhet? Allt av riksintresse måste väl ändå inte ligga här i Stockholm?

Och varför kan inte Dalhalla bli en nationell sommarscen för Kungliga Operan? Dalhalla räknas som en av Europas mest exklusiva utomhusarenor för opera. Det gamla nedlagda kalkbrottet strax utanför Rättvik i Dalarna har med sin unika akustik och dramatiska och spännande miljö en stark image som en av världens vackraste utomhusarenor. Det här är en perfekt miljö för Kungliga Operan under en sommarmånad. Jag är övertygad om att både Sverige och operakonsten skulle vinna på det.

Herr talman! Jag har förmånen att få resa runt i vårt land för att se hur man kan göra kulturen tillgänglig. På kulturtillgänglighetsturnén får jag träffa kulturarbetare och kulturentreprenörer som ser möjligheten i kulturen, en möjlighet att utveckla sig själv men också en möjlighet att utveckla andra och sin omgivning. De ser en möjlighet att försörja sig, kanske inte alltid med målet att bli rik på pengar men att i alla fall kunna leva på och av sin kreativitet.

Jag får också se hur viktiga Bygdegårdarna, Folkets Hus och nykterhetslogerna tillsammans med studieförbunden och föreningarna runt omkring i vårt land är när det gäller att göra kulturen tillgänglig.

På många håll ser man också möjligheterna som den digitala tekniken öppnar för när det gäller tillgängliggörande av kulturen. Den digitala teknikens möjligheter är svindlande. Tänk bara på alla böcker som man enkelt kan få ta del av, alla gamla klassiska tv-serier man nostalgiskt kan vältra sig i eller varför inte gamla filmer. Men tänk också på alla tänkbara nya konst- och kulturupplevelser som kan möjliggöras.

Tekniken skapar nya förutsättningar och nya arenor. Jag tänker exempelvis på Folkets Hus där det sitter en förväntansfull publik, en publik som väntar på att få se en opera, en balett eller en konsert direktsänd från ett välkänt opera- eller konserthus någonstans i världen. Det är en kulturupplevelse som för inte alltför länge sedan kanske inte ens fanns i tanken för flera av besökarna.

Herr talman! Kultur finns i hela vårt land. Mycket av den drivs av ideella krafter, civilsamhällets organisationer, engagerade lokalpolitiker och inte minst engagerade kulturarbetare. Goda exempel finns över hela landet. Nu väntar vi bara på att också Stockholms län ska gå in i kultursamverkansmodellen.

Jag vill bara som information till tidigare talare avsluta med att den 18 mars kommer propositionen *Bristande tillgänglighet som en form av diskriminering*.

Med det vill jag yrka bifall till utskottets förslag.
(Applåder)

Anf. 115 LARS-AXEL NORDELL (KD):

Herr talman! Ärade ledamöter! Tänk er en händelse från 40–50-talet. En lantbrukare kommer med häst och vagn längs en smal grusväg uppe i Norrland. Efter en vägkrök upptäcker han en bil som ligger i diket. Vid sidan om står en förlägen förare och tycker att det är lite pinsamt att han kört i diket. När mannen med häst och vagn kommer säger bilföraren: Våldigt vad smala vägar ni har här uppe i Norrland. Jomennisst, svarar bonden, men de är i alla fall bredare än diket. Jag tycker att det säger en del, nämligen att risken finns att hamna i det högra eller vänstra diket. Men ofta är vägen lite bredare, så där bör vi hålla oss.

Det finns ofta två diken i politiken, så också när det gäller regionutvecklingen och kulturpolitiken. Som en av Kristdemokraternas ideologiska grundpelare, tillsammans med människovärdesprincipen, personalismen och förvaltarekapstanken, finns subsidiaritetsprincipen, som vi ofta talar om och som i dag i Europastrukturen är något som de flesta använder sig av. Den säger att vi ska bygga samhället nedifrån och upp, inte tvärtom. Många har tolkat den som en närhetsprincip, och visst kan den innebära decentralisering, men den kan också innebära att man lyfter upp en fråga till överstatlig nivå. Också det är subsidiärt. Subsidiär betyder understödja, där nivån över har ansvar för att understödja nivån under att ta sitt ansvar. Beslut ska alltså fattas på lägsta möjliga ändamålsenliga, eller om man så vill effektiva, nivå.

Här kommer vi till dikesmetaforen. I ena diket tar det offentliga över människors ansvar i stället för att understödja, och i det andra diket gäller principen håll fingrarna borta så klarar sig folk bäst självt. Båda dessa synsätt är att köra i diket, att missa vägen, menar jag.

Herr talman! Samverkansmodellen på kulturområdet är ett utmärkt exempel på hur vi bygger på subsidiaritet. Genom den modellen har den nationella, regionala och lokala nivån ett gemensamt ansvar för att kulturpolitiken genomförs. En viktig fördel är att det skapar ett engagemang samtidigt som förutsättningarna för att besluten hamnar hos dem som har den bästa kompetensen ökar, hos dem som vet hur det ser ut på regional nivå.

Staten har det övergripande strategiska ansvaret för utvecklingen av kulturpolitiken i hela landet. Men tyngdpunkten har förskjutits, menar jag, och eftersom samhället är betydligt större än staten är det angeläget att involvera såväl civilsamhället, där föreningslivet ingår, som kulturskaparna själva.

Herr talman! Det är på sitt sätt lite tråkigt att kulturdebatter i den här kammaren ofta reduceras till att i hög grad bara bli en debatt om kronor och ören. Det handlar om vem som har satsat på vad och hur många procent som går till det ena och det andra. Kulturen är i sin kärna något som inte låter sig mätas i kronor och ören. Samtidigt låter den statliga kulturpolitiken sig mätas i både procent och fasta priser. Låt oss därför tala om det.

I kulturutskottets betänkande nr 7 behandlas ett större antal motioner inom många olika ämnesområden. En del talare har i dag räknat upp samtliga dessa motioner, så jag ägnar mig inte åt det. Från oppositionens sida finner vi genomgående en underton av ekonomisk otillfredsställelse. Låt mig då påminna kammaren om två saker.

För det första: Statens kulturbudget har sedan alliansregeringen tillträdde 2006 ökat med totalt 15,4 procent. Vid en jämförelse med övriga EU-länder, som under krisåren gått i motsatt riktning, är 15,4 procent en sensationellt positiv siffra.

För det andra: Socialdemokraterna accepterar numera jobbskatteavdragen, även det femte, som de vet kommer att leda till fler arbetade timmar och därmed generera pengar till välfärden. Vi räknar med 45 miljarder till välfärden. Det femte jobbskatteavdraget ska, som någon nämnde, finansieras i årets budget, vilket inte återfinns i Socialdemokraternas budgetmotion från i höstas. Därmed fattas det 12 miljarder i deras budgetmotion. Det ska jämföras med den föreslagna anslagsökningen till kulturen om 584 miljoner. Siffrorna ska ju jämföras, och då framkommer det att det är en betydligt lägre siffra, även om det är en ökning. Vi har redan haft debatten om kulturbudgeten, men när vi diskuterar kulturpolitiken inom ramen för KrU7 är de viktiga fakta att ha med.

Herr talman! Den kanske största reform som kommit ur Kulturutredningen från 2009 är kultursamverkansmodellen, och därför uppehåller jag mig vid den en hel del i dag. Tidigare fördelade staten de kulturpolitiska anslagen i detalj, också till regionala organ, och även om man i regionen var totalt enig om hur man ville att resurserna skulle fördelas visste staten bäst. Statens inflytande har nu minskat medan regionernas har ökat. Besluten har flyttats närmare medborgarna, och kulturen är samtidigt en viktig pusselbit i regionutvecklingsarbetet.

Myndigheten Kulturanalys utvärdering från i fjol pekar dessutom på att intresset för kulturpolitiken har ökat till följd av själva modellen. Det är intressant. I Kulturanalys utvärdering konstateras att samverkansmodellen har fått en betydligt mer framträdande plats på den regionala dagordningen, och kravet på en regional kulturplan beskrivs till och med som ett uppvaknande. Vi kan alltså konstatera att samverkansmodellen bidragit till att sätta kulturfrågorna på agendan runt om i vårt avlånga land.

Samtidigt ska vi vara ödmjuka inför att modellen är ny. Barnsjukdomar kan komma att förekomma. Kultursamverkansmodellen har införts successivt, och det var först förra året som samtliga regioner och lands-ting, med undantag av Stockholm, kom att ingå i modellen. Att redan nu, som föreslås i några av motionerna i detta betänkande, gå in och ändra i systemet känns inte riktigt bra. Det känns inte ansvarsfullt. Jag tycker att vi ska avvakta och se. Om de farhågor som motionärerna adresserar besannas ska vi naturligtvis göra vad vi kan för att fortlöpande förbättra modellen. I det här läget känns det dock mest angeläget att skapa arbetsro för kulturinstitutionerna och bland våra regionala beslutsfattare.

Kultur för alla förutsätter tillgänglighet när det gäller att tillgodogöra sig kulturupplevelser men även att själv delta i skapandeprocessen. Jag har sagt det tidigare i kammaren, men det tål att upprepas eftersom det var en häftig upplevelse. För två år sedan fick jag nämligen förmånen att i Örebro ta del av föreställningen *Fame* i form av en visualiserad musikal, en så kallad visukal. Det var en helt fantastisk upplevelse där kroppsspråk, teckenspråk och svenska språket totalintegrerades i en och samma föreställning. Det är ett exempel på vad det går att göra med en och samma föreställning.

I november i fjol gav regeringen Svenska Filminstitutet och PTS i uppdrag att öka tillgängligheten till film på biografen för personer som har nedsatt syn eller läs- och skrivsvårigheter. Uppdraget ska leda till att ta fram nya tekniska lösningar så att fler kan ta del av biografernas utbud.

Med det, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag i betänkandet.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under 15 §.)

Prot. 2013/14:74

26 februari

Kultur för alla

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.39 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 16.00 då votering skulle äga rum.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 16.00.

14 § Beslut om ärende som slutdebatterats den 20 februari

UbU10 Grundskolan

Punkt 1 (Elevers utveckling mot kunskapsmålen)

1. utskottet

2. res. 1 (S, MP)

3. res. 2 (SD)

Förberedande votering:

118 för res. 1

19 för res. 2

166 avstod

46 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Maria Lundqvist-Brömster (FP) och Helena Lindahl (C) anmälde att de avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Huvudvotering:

150 för utskottet

117 för res. 1

36 avstod

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 95 M, 20 FP, 19 C, 16 KD

För res. 1: 96 S, 21 MP

Avstod: 19 SD, 17 V

Frånvarande: 16 S, 12 M, 4 MP, 4 FP, 4 C, 1 SD, 2 V, 3 KD

Lotta Olsson (M) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats som frånvarande.

Punkt 2 (Rätten att lära sig läsa, skriva och räkna)

1. utskottet

2. res. 3 (MP)

Votering:

283 för utskottet

21 för res. 3

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 96 S, 96 M, 20 FP, 19 C, 19 SD, 17 V, 16 KD

För res. 3: 21 MP

Frånvarande: 16 S, 11 M, 4 MP, 4 FP, 4 C, 1 SD, 2 V, 3 KD

Punkt 3 (Elever med särskilda behov)

1. utskottet

2. res. 4 (MP)

Votering:

281 för utskottet

22 för res. 4

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 95 S, 96 M, 20 FP, 19 C, 19 SD, 17 V, 15 KD

För res. 4: 21 MP, 1 KD

Frånvarande: 17 S, 11 M, 4 MP, 4 FP, 4 C, 1 SD, 2 V, 3 KD

Magnus Sjö Dahl (KD) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Punkt 4 (Betyg)

1. utskottet

2. res. 5 (SD)

Votering:

285 för utskottet

19 för res. 5

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 96 S, 96 M, 21 MP, 20 FP, 19 C, 17 V, 16 KD

För res. 5: 19 SD

Frånvarande: 16 S, 11 M, 4 MP, 4 FP, 4 C, 1 SD, 2 V, 3 KD

Punkt 5 (Utbildningens innehåll)

1. utskottet

2. res. 7 (SD)

Votering:

166 för utskottet

19 för res. 7

118 avstod

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 94 M, 20 FP, 19 C, 17 V, 16 KD

För res. 7: 19 SD

Avstod: 96 S, 1 M, 21 MP

Frånvarande: 16 S, 12 M, 4 MP, 4 FP, 4 C, 1 SD, 2 V, 3 KD

Punkt 6 (Modersmålsundervisning)

1. utskottet

2. res. 8 (S, MP, V)

3. res. 9 (SD)

Förberedande votering:

134 för res. 8

20 för res. 9

149 avstod

46 frånvarande

Kammaren biträdde res. 8.

Huvudvotering:

151 för utskottet

134 för res. 8

19 avstod

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 96 M, 20 FP, 19 C, 16 KD

För res. 8: 96 S, 21 MP, 17 V

Avstod: 19 SD

Frånvarande: 16 S, 11 M, 4 MP, 4 FP, 4 C, 1 SD, 2 V, 3 KD

Punkt 7 (Avgifter)

1. utskottet

2. res. 11 (V)

Votering:

170 för utskottet

17 för res. 11

117 avstod

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 96 M, 20 FP, 19 C, 19 SD, 16 KD
För res. 11: 17 V
Avstod: 96 S, 21 MP
Frånvarande: 16 S, 11 M, 4 MP, 4 FP, 4 C, 1 SD, 2 V, 3 KD

Punkt 8 (Fritidshemmet)

1. utskottet
2. res. 13 (MP, V)

Votering:

170 för utskottet

38 för res. 13

95 avstod

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 96 M, 20 FP, 19 C, 19 SD, 16 KD

För res. 13: 21 MP, 17 V

Avstod: 95 S

Frånvarande: 17 S, 11 M, 4 MP, 4 FP, 4 C, 1 SD, 2 V, 3 KD

Punkterna 9 och 10

Kammaren biföll utskottets förslag.

15 § Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

SfU7 Riksrevisionens rapport om bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd

Punkt 1 (Behov av utredning)

1. utskottet
2. res. 1 (S, MP)
3. res. 2 (SD)

Förberedande votering:

117 för res. 1

19 för res. 2

168 avstod

45 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

151 för utskottet

117 för res. 1

36 avstod

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 96 M, 20 FP, 19 C, 16 KD

För res. 1: 96 S, 21 MP

Avstod: 19 SD, 17 V

Frånvarande: 16 S, 11 M, 4 MP, 4 FP, 4 C, 1 SD, 2 V, 3 KD

SfU8 ILO:s rekommendation om nationellt socialt grundskydd

Kammaren biföll utskottets förslag.

FöU5 Integritetsskydd vid signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet

Punkt 1 (Integritetsskydd vid signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet)

1. utskottet

2. res. 1 (MP)

3. res. 2 (SD)

4. res. 3 (V)

Förberedande votering 1:

19 för res. 2

19 för res. 3

266 avstod

45 frånvarande

Talmanen konstaterade att lika röstetal uppkommit. Utgången skulle avgöras genom lottning.

Talmanen anmodade Marianne Berg (V) och Christer Adelsbo (S) att fungera som kontrollanter vid lottningen samt Tuve Skånberg (KD) att förrätta lottningen.

Den upptagna lottsedeln visade ett nej och kammaren hade således antagit res 3.

Förberedande votering 2:

21 för res. 1

17 för res. 3

266 avstod

45 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

246 för utskottet

21 för res. 1

37 avstod

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 95 S, 96 M, 20 FP, 19 C, 16 KD

För res. 1: 21 MP

Avstod: 1 S, 19 SD, 17 V

Frånvarande: 16 S, 11 M, 4 MP, 4 FP, 4 C, 1 SD, 2 V, 3 KD

Punkt 2 (Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten (Si-
un))

1. utskottet

2. res. 4 (MP, SD)

3. res. 5 (V)

Förberedande votering:

40 för res. 4

17 för res. 5

244 avstod

48 frånvarande

Kammaren biträdde res. 4.

Huvudvotering:

247 för utskottet

40 för res. 4

17 avstod

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 96 S, 96 M, 20 FP, 19 C, 16 KD

För res. 4: 21 MP, 19 SD

Avstod: 17 V

Frånvarande: 16 S, 11 M, 4 MP, 4 FP, 4 C, 1 SD, 2 V, 3 KD

Punkt 3 (Samarbetsavtal med USA)

1. utskottet

2. res. 6 (MP, V)

Votering:

266 för utskottet

38 för res. 6

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 96 S, 96 M, 20 FP, 19 C, 19 SD, 16 KD

För res. 6: 21 MP, 17 V

Frånvarande: 16 S, 11 M, 4 MP, 4 FP, 4 C, 1 SD, 2 V, 3 KD

FöU8 Dammsäkerhet

Kammaren biföll utskottets förslag.

SoU7 Funktionshindersfrågor

Punkt 1 (FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsned-
sättning)

1. utskottet

2. res. 1 (MP, V)

Votering:

266 för utskottet

38 för res. 1

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 96 S, 96 M, 20 FP, 19 C, 19 SD, 16 KD

För res. 1: 21 MP, 17 V

Frånvarande: 16 S, 11 M, 4 MP, 4 FP, 4 C, 1 SD, 2 V, 3 KD

Punkt 2 (Funktionshinderspolitikens inriktning)

1. utskottet

2. res. 2 (S, MP)

Votering:

170 för utskottet

117 för res. 2

17 avstod

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 96 M, 20 FP, 19 C, 19 SD, 16 KD

För res. 2: 96 S, 21 MP

Avstod: 17 V

Frånvarande: 16 S, 11 M, 4 MP, 4 FP, 4 C, 1 SD, 2 V, 3 KD

Punkt 5 (Stöd till barn och unga med funktionsnedsättning)

1. utskottet

2. res. 3 (SD)

Votering:

284 för utskottet

19 för res. 3

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 95 S, 96 M, 21 MP, 20 FP, 19 C, 17 V, 16 KD

För res. 3: 19 SD

Frånvarande: 17 S, 11 M, 4 MP, 4 FP, 4 C, 1 SD, 2 V, 3 KD

Punkt 7 (Behovsbedömning vid personlig assistans)

1. utskottet

2. res. 4 (S, SD)

3. res. 5 (MP, V)

Förberedande votering:

116 för res. 4

37 för res. 5

151 avstod

45 frånvarande

Kammaren biträdde res. 4.

Huvudvotering:

151 för utskottet

117 för res. 4

36 avstod

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 1 S, 96 M, 20 FP, 18 C, 16 KD

För res. 4: 95 S, 1 MP, 1 C, 19 SD, 1 V

Avstod: 20 MP, 16 V

Frånvarande: 16 S, 11 M, 4 MP, 4 FP, 4 C, 1 SD, 2 V, 3 KD

Punkt 8 (Ledsagarservice)

1. utskottet

2. res. 6 (V)

Votering:

287 för utskottet

17 för res. 6

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 96 S, 96 M, 21 MP, 20 FP, 19 C, 19 SD, 16 KD

För res. 6: 17 V

Frånvarande: 16 S, 11 M, 4 MP, 4 FP, 4 C, 1 SD, 2 V, 3 KD

Punkt 14 (Beslut om assistansersättning)

1. utskottet

2. res. 9 (MP)

Votering:

266 för utskottet

21 för res. 9

17 avstod

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 96 S, 96 M, 20 FP, 19 C, 19 SD, 16 KD

För res. 9: 21 MP

Avstod: 17 V

Frånvarande: 16 S, 11 M, 4 MP, 4 FP, 4 C, 1 SD, 2 V, 3 KD

Punkt 17 (Tolktjänstreform)

1. utskottet

2. res. 11 (S, MP, V)

Votering:

170 för utskottet

133 för res. 11

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 96 M, 20 FP, 19 C, 19 SD, 16 KD

För res. 11: 96 S, 20 MP, 17 V

Frånvarande: 16 S, 11 M, 5 MP, 4 FP, 4 C, 1 SD, 2 V, 3 KD

Jabar Amin (MP) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats som frånvarande.

Punkt 19 (Glasögon för barn)

1. utskottet

2. res. 13 (MP, SD, V)

Votering:

246 för utskottet

56 för res. 13

1 avstod

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 95 S, 96 M, 20 FP, 19 C, 16 KD

För res. 13: 21 MP, 18 SD, 17 V

Avstod: 1 S

Frånvarande: 16 S, 11 M, 4 MP, 4 FP, 4 C, 2 SD, 2 V, 3 KD

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

**SoU8 Riksrevisionens rapport om mer patientperspektiv i vården –
är nationella riktlinjer en metod?**

Punkt 1

Kammaren biföll utskottets förslag.

Punkt 2 (Nationella riktlinjer)

1. utskottet

2. res. 1 (S)

3. res. 2 (MP)

4. res. 3 (SD)

5. res. 4 (V)

Förberedande votering 1:

19 för res. 3

21 för res. 4

264 avstod

45 frånvarande

Kammaren biträdde res. 4.

Förberedande votering 2:

Kammaren fastställde med acklamation res. 2 som kontraposition i
nästa förberedande votering.

Förberedande votering 3:

95 för res. 1

21 för res. 2

187 avstod

46 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

151 för utskottet

96 för res. 1

56 avstod

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 96 M, 20 FP, 19 C, 16 KD
För res. 1: 96 S
Avstod: 20 MP, 19 SD, 17 V
Frånvarande: 16 S, 11 M, 5 MP, 4 FP, 4 C, 1 SD, 2 V, 3 KD

KrU7 Kultur för alla

Punkt 6 (MU-avtalet)

1. utskottet
2. res. 5 (S, MP, V)

Votering:

170 för utskottet

134 för res. 5

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 96 M, 20 FP, 19 C, 19 SD, 16 KD

För res. 5: 96 S, 21 MP, 17 V

Frånvarande: 16 S, 11 M, 4 MP, 4 FP, 4 C, 1 SD, 2 V, 3 KD

Punkt 7 (Scenkonstallianserna)

1. utskottet
2. res. 6 (S, MP, V)

Votering:

169 för utskottet

133 för res. 6

47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 95 M, 20 FP, 19 C, 19 SD, 16 KD

För res. 6: 95 S, 21 MP, 17 V

Frånvarande: 17 S, 12 M, 4 MP, 4 FP, 4 C, 1 SD, 2 V, 3 KD

Punkt 9 (Enprocentsregeln)

1. utskottet
2. res. 8 (S, MP, V)

Votering:

169 för utskottet

134 för res. 8

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 96 M, 20 FP, 19 C, 18 SD, 16 KD

För res. 8: 96 S, 21 MP, 17 V

Frånvarande: 16 S, 11 M, 4 MP, 4 FP, 4 C, 2 SD, 2 V, 3 KD

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

16 § Bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:

Propositioner

2013/14:107 Viss kreditgivning till konsumenter

2013/14:120 Straffansvaret vid egenmäktighet med barn

2013/14:121 En effektivare kriminalisering av penningtvätt

2013/14:142 Ökad uthyrning av bostadsrättslägenheter

2013/14:146 Straffansvar för folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser

Skrivelser

2013/14:88 Riksrevisionens rapport om skattekontroll i statliga myndigheter och kommuner

2013/14:91 Åtgärder för att stärka barnets rättigheter och uppväxtvillkor i Sverige

Redogörelser

2013/14:RS2 Riksdagsförvaltningens årsredovisning för verksamhetsåret 2013

2013/14:RS6 Redogörelse för behandlingen av riksdagens skrivelser till riksdagsstyrelsen

17 § Anmälan om interpellationer

Följande interpellationer hade framställts:

den 26 februari

2013/14:311 Refit-initiativet och arbetsmiljön

av *Raimo Pärssinen* (S)

till arbetsmarknadsminister Elisabeth Svantesson (M)

2013/14:312 Det dödsdömda jordbruket

av *Johan Löfstrand* (S)

till finansminister Anders Borg (M)

18 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Skriftliga svar på följande frågor hade kommit in:

den 26 februari

2013/14:426 Uranbrytning

av *Patrik Björck* (S)

till näringsminister Annie Lööf (C)

2013/14:427 Växande bostadsköer

av *Amineh Kakabaveh* (V)

till statsrådet Stefan Attefall (KD)

2013/14:428 Rättvis fördelning av infrastrukturanslag

av *Per Åsling* (C)

till statsrådet Catharina Elmsäter-Svärd (M)

2013/14:429 Lavinprognoser i Sverige

av *Åsa Romson* (MP)

till miljöminister Lena Ek (C)

2013/14:430 Situationen i Långshyttan

av *Peter Hultqvist* (S)

till arbetsmarknadsminister Elisabeth Svantesson (M)

2013/14:431 Översvämningar i västra Värmland

av *Ann-Kristine Johansson* (S)

till statsrådet Catharina Elmsäter-Svärd (M)

2013/14:432 Felaktig stödområdesindelning i östra Norrbotten

av *Sven-Erik Bucht* (S)

till landsbygdsminister Eskil Erlandsson (C)

2013/14:433 Allt fler i fas 3 och långtidsarbetslösa

av *Anders Karlsson* (S)

till arbetsmarknadsminister Elisabeth Svantesson (M)

2013/14:434 Ersättning från a-kassa

av *Anders Karlsson* (S)

till finansminister Anders Borg (M)

2013/14:438 Försämringar för studenter

av *Peter Persson* (S)

till utbildningsminister Jan Björklund (FP)

2013/14:439 Förändringar av de regionala nyheterna

av *Siv Holma* (V)

till kultur- och idrottsminister Lena Adelsohn Liljeroth (M)

2013/14:442 Samverkan mellan estetiska spetsutbildningar och högskola

av *Hillevi Larsson* (S)

till utbildningsminister Jan Björklund (FP)

Prot. 2013/14:74

26 februari

19 § Kammaren åtskildes kl. 16.46.

Förhandlingarna leddes

av förste vice talmannen från sammanträdets början till och med 11 § anf. 30 (delvis),

av talmannen därefter till och med 12 § anf. 76 (delvis),

av förste vice talmannen därefter till och med 13 § anf. 98 (delvis) och

av tredje vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

MADELEINE GABRIELSON HOLST

/Eva-Lena Ekman

Innehållsförteckning

1 § Justering av protokoll	1
2 § Anmälan om ny riksdagsledamot.....	1
3 § Anmälan om fördröjda svar på interpellationer	1
4 § Anmälan om faktapromemoria	2
5 § Ärenden för hänvisning till utskott	2
6 § Ärenden för förnyad bordläggning.....	2
7 § Riksrevisionens rapport om bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd	3
Socialförsäkringsutskottets betänkande 2013/14:SfU7	3
Anf. 1 DAVID LÅNG (SD).....	3
Anf. 2 LARS-ARNE STAXÅNG (M)	4
Anf. 3 KURT KVARNSTRÖM (S).....	5
(Beslut fattades under 15 §.)	5
8 § ILO:s rekommendation om nationellt socialt grundskydd	6
Socialförsäkringsutskottets betänkande 2013/14:SfU8	6
(Beslut fattades under 15 §.)	6
9 § Integritetsskydd vid signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet.....	6
Försvarsutskottets betänkande 2013/14:FöU5	6
Anf. 4 PETER RÅDBERG (MP).....	6
Anf. 5 MIKAEL JANSSON (SD).....	8
Anf. 6 TORBJÖRN BJÖRLUND (V).....	9
Anf. 7 CLAS-GÖRAN CARLSSON (S)	10
Anf. 8 ANNICKA ENGBLOM (M)	12
Anf. 9 PETER RÅDBERG (MP) replik.....	14
Anf. 10 ANNICKA ENGBLOM (M) replik	15
Anf. 11 PETER RÅDBERG (MP) replik.....	15
Anf. 12 ANNICKA ENGBLOM (M) replik	16
Anf. 13 ALLAN WIDMAN (FP).....	16
Anf. 14 TORBJÖRN BJÖRLUND (V) replik	18
Anf. 15 ALLAN WIDMAN (FP) replik.....	18
Anf. 16 TORBJÖRN BJÖRLUND (V) replik	19
Anf. 17 ALLAN WIDMAN (FP) replik.....	19
Anf. 18 PETER RÅDBERG (MP) replik.....	20
Anf. 19 ALLAN WIDMAN (FP) replik.....	20
Anf. 20 PETER RÅDBERG (MP) replik.....	21
Anf. 21 ALLAN WIDMAN (FP) replik.....	21
Anf. 22 STAFFAN DANIELSSON (C).....	22
Anf. 23 PETER RÅDBERG (MP) replik.....	24
Anf. 24 STAFFAN DANIELSSON (C) replik	24
Anf. 25 PETER RÅDBERG (MP) replik.....	25
Anf. 26 STAFFAN DANIELSSON (C) replik	25
(Beslut fattades under 15 §.)	25
10 § Dammsäkerhet.....	26
Försvarsutskottets betänkande 2013/14:FöU8	26

(Beslut fattades under 15 §.).....	26	Prot. 2013/14:74
11 § Funktionshindersfrågor	26	26 februari
Socialutskottets betänkande 2013/14:SoU7	26	
Anf. 27 CATHARINA BRÅKENHIELM (S).....	26	
Anf. 28 AGNETA LUTTROPP (MP).....	28	
Anf. 29 PER RAMHORN (SD)	30	
Anf. 30 EVA OLOFSSON (V).....	31	
Anf. 31 MARGARETA B KJELLIN (M).....	35	
Anf. 32 AGNETA LUTTROPP (MP) replik.....	37	
Anf. 33 MARGARETA B KJELLIN (M) replik.....	38	
Anf. 34 AGNETA LUTTROPP (MP) replik.....	38	
Anf. 35 MARGARETA B KJELLIN (M) replik.....	39	
Anf. 36 CATHARINA BRÅKENHIELM (S) replik	39	
Anf. 37 MARGARETA B KJELLIN (M) replik.....	40	
Anf. 38 CATHARINA BRÅKENHIELM (S) replik	40	
Anf. 39 MARGARETA B KJELLIN (M) replik.....	41	
Anf. 40 EVA OLOFSSON (V) replik	41	
Anf. 41 MARGARETA B KJELLIN (M) replik.....	42	
Anf. 42 EVA OLOFSSON (V) replik	42	
Anf. 43 MARGARETA B KJELLIN (M) replik.....	43	
Anf. 44 MARIA LUNDQVIST-BRÖMSTER (FP)	43	
Anf. 45 EVA OLOFSSON (V) replik	45	
Anf. 46 MARIA LUNDQVIST-BRÖMSTER (FP) replik.....	46	
Anf. 47 EVA OLOFSSON (V) replik	46	
Anf. 48 MARIA LUNDQVIST-BRÖMSTER (FP) replik.....	47	
Anf. 49 AGNETA LUTTROPP (MP) replik.....	47	
Anf. 50 MARIA LUNDQVIST-BRÖMSTER (FP) replik.....	48	
Anf. 51 AGNETA LUTTROPP (MP) replik.....	48	
Anf. 52 MARIA LUNDQVIST-BRÖMSTER (FP) replik.....	48	
Anf. 53 RICKARD NORDIN (C)	48	
Anf. 54 AGNETA LUTTROPP (MP) replik.....	50	
Anf. 55 RICKARD NORDIN (C) replik	50	
Anf. 56 AGNETA LUTTROPP (MP) replik.....	50	
Anf. 57 RICKARD NORDIN (C) replik	51	
Anf. 58 CATHARINA BRÅKENHIELM (S) replik	51	
Anf. 59 RICKARD NORDIN (C) replik	51	
Anf. 60 CATHARINA BRÅKENHIELM (S) replik	52	
Anf. 61 RICKARD NORDIN (C) replik	52	
Anf. 62 EVA OLOFSSON (V) replik	53	
Anf. 63 RICKARD NORDIN (C) replik	53	
Anf. 64 EVA OLOFSSON (V) replik	54	
Anf. 65 RICKARD NORDIN (C) replik	54	
Anf. 66 MAGNUS SJÖDAHL (KD)	55	
Anf. 67 AGNETA LUTTROPP (MP) replik.....	57	
Anf. 68 MAGNUS SJÖDAHL (KD) replik	57	
Anf. 69 AGNETA LUTTROPP (MP) replik.....	57	
Anf. 70 MAGNUS SJÖDAHL (KD) replik	58	
Anf. 71 EVA OLOFSSON (V) replik	58	
Anf. 72 MAGNUS SJÖDAHL (KD) replik	58	

Anf. 73 EVA OLOFSSON (V) replik	59
Anf. 74 MAGNUS SJÖDAHL (KD) replik	60
Anf. 75 CARINA HERRSTEDT (SD).....	60
(Beslut fattades under 15 §.)	63
12 § Riksrevisionens rapport om mer patientperspektiv i vården – är nationella riktlinjer en metod?	63
Socialutskottets betänkande 2013/14:SoU8	63
Anf. 76 GUNNAR SANDBERG (S)	63
Anf. 77 AGNETA LUTTROPP (MP).....	64
Anf. 78 PER RAMHORN (SD)	66
Anf. 79 EVA OLOFSSON (V)	67
Anf. 80 ANDERS W JONSSON (C).....	68
Anf. 81 SAILA QUICKLUND (M).....	69
Anf. 82 MARIA LUNDQVIST-BRÖMSTER (FP).....	71
Anf. 83 ANDERS ANDERSSON (KD)	72
(Beslut fattades under 15 §.)	74
13 § Kultur för alla	74
Kulturutskottets betänkande 2013/14:KrU7.....	74
Anf. 84 GUNILLA CARLSSON i Hisings Backa (S)	74
Anf. 85 TINA EHN (MP)	76
Anf. 86 MARGARETA LARSSON (SD)	78
Anf. 87 LARS OHLY (V).....	80
Anf. 88 ANNE MARIE BRODÉN (M).....	82
Anf. 89 GUNILLA CARLSSON i Hisings Backa (S) replik	85
Anf. 90 ANNE MARIE BRODÉN (M) replik	85
Anf. 91 GUNILLA CARLSSON i Hisings Backa (S) replik	86
Anf. 92 ANNE MARIE BRODÉN (M) replik	86
Anf. 93 LARS OHLY (V) replik	87
Anf. 94 ANNE MARIE BRODÉN (M) replik	87
Anf. 95 LARS OHLY (V) replik	88
Anf. 96 ANNE MARIE BRODÉN (M) replik	88
Anf. 97 ULF NILSSON (FP)	89
Anf. 98 TINA EHN (MP) replik	92
Anf. 99 ULF NILSSON (FP) replik	92
Anf. 100 TINA EHN (MP) replik	92
Anf. 101 ULF NILSSON (FP) replik	92
Anf. 102 GUNILLA CARLSSON i Hisings Backa (S) replik	93
Anf. 103 ULF NILSSON (FP) replik	93
Anf. 104 GUNILLA CARLSSON i Hisings Backa (S) replik	94
Anf. 105 ULF NILSSON (FP) replik	94
Anf. 106 LARS OHLY (V) replik.....	94
Anf. 107 ULF NILSSON (FP) replik.....	95
Anf. 108 LARS OHLY (V) replik.....	95
Anf. 109 ULF NILSSON (FP) replik.....	96

Anf. 110 MARGARETA LARSSON (SD) replik.....	96
Anf. 111 ULF NILSSON (FP) replik	96
Anf. 112 MARGARETA LARSSON (SD) replik.....	97
Anf. 113 ULF NILSSON (FP) replik	97
Anf. 114 PER LODENIUS (C)	98
Anf. 115 LARS-AXEL NORDELL (KD).....	100
(Beslut fattades under 15 §.).....	102
Ajournering.....	102
Återupptagna förhandlingar	102
14 § Beslut om ärende som slutdebatterats den 20 februari	102
UbU10 Grundskolan.....	102
15 § Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde	105
SfU7 Riksrevisionens rapport om bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd	105
SfU8 ILO:s rekommendation om nationellt socialt grundskydd	106
FöU5 Integritetsskydd vid signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet	106
FöU8 Dammsäkerhet.....	107
SoU7 Funktionshindersfrågor.....	107
SoU8 Riksrevisionens rapport om mer patientperspektiv i vården – är nationella riktlinjer en metod?	110
KrU7 Kultur för alla	111
16 § Bordläggning.....	112
17 § Anmälan om interpellationer.....	113
18 § Anmälan om skriftliga svar på frågor.....	113
19 § Kammaren åtskildes kl. 16.46.....	114

Prot. 2013/14:74
26 februari

Tryck: Elanders, Vällingby 2014